

Evenwichtige Economie

Schenkgeld - Leengeld - Koopgeld

H.J. Gels

EVENWICHTIGE ECONOMIE

Koopgeld – Leengeld - Schenkgeld

*

H.J.Gels

2017

©

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Gels, H.J.

Evenwichtige Economie (2^e editie v5)

ISBN 978-94-0216837-2

7-04-2019

H.J. Gels

Evenwichtige Economie (1^e editie)

ISBN 90-72387-01-5

1987

SISO 340.9 UDC 330.1

Trefwoord : economie.

WOORD VOORAF	4
1. INLEIDING.....	8
1.1 M.B.T. DE INDELING	8
1.2 HET DOEL VAN DIT BOEKJE	10
1.3 OVER VOOR- EN NADELEN	14
2. EVENWICHTIGE ECONOMIE	15
2.1 GRONDBEGINSELEN	17
2.2 GRONDBEGINSELEN M.B.T. DE TAAL.....	18
2.3 ALLES HEEFT Z'N EIGEN PLAATS	22
2.4 DRIE WERKELIJKHEDEN: CULTUREEL, SOCIAAL, FYSIEK	23
3. VERBORGEN WIJSHEID IN WOORDEN.....	25
3.1 ARBEID EN WERK	25
3.2 ARBEIDSPLAATS EN WERKPLAATS	26
3.3 INKOMEN UIT ARBEID	26
3.4 COLLECTIEVE ARBEIDSOVEREENKOMST (CAO)	27
3.5 WERKGEVER EN WERKNEMER	28
3.6 OPDRACHT	28
3.7 TAAK EN FUNCTIE	29
3.8 LEIDING.....	30
3.9 KOPEN	31
3.10 PRODUCT EN DIENST.....	31
3.11 KOSTEN EN ONKOSTEN	32
3.12 INTEREST	33
3.13 RENTE	33
3.14 LENING, KREDIET EN OBLIGATIE	34
3.15 KAPITAAL EN VERMOGEN	34
3.16 AANDEEL EN DEELNEMING	35
3.17 DIVIDEND	38
3.18 WINST	40
3.19 PERSONEELSLASTEN	42
3.20 SUBSIDIE	43
3.21 DIRECTE EN INDIRECTE BELASTINGEN	43
3.22 RESULTATENREKENING	44
3.23 OPSTAL HYPOTHEEK	45
3.24 GROND HYPOTHEEK	45
3.25 FONDS, RESERVE, EN VERZEKERING	46
3.26 SPAAR- EN KASGELDEN	47
3.27 INVESTERING	48
3.28 ORIGINEL EN KOPIEËN, APPARATUUR EN PROGRAMMATUUR	48
4. RUBRICERING NAAR DRIE WERKELIJKHEDEN: CULTUREEL, SOCIAAL, FYSIEK	51
4.1 RUBRICERING	51
4.2 CULTURELE DEELBALANS (SCHENKGELDKWALITEIT).....	54
4.3 SOCIALE DEELBALANS (LEENGELDKWALITEIT)	55
4.4 FYSIEKE DEELBALANS (KOOPGELDKWALITEIT).....	56
4.5 DE RESULTATENREKENING	57
4.6 INDELING VAN BOEKINGEN	57

5. EEN PRAKTISCH VOORBEELD	59
5.1 DRIE DEELBALANSEN IN ÉÉN TOTAALBALANS.....	59
5.2 RESULTATENREKENING	62
5.3 SPECIFICATIE PER RUBRIEK OP DE DEELBALANS EN DE RESULTATENREKENING	64
6. M.B.T. DE TOEPASSING	75
6.1 UNIVERSELE RECHTEN VAN DE RECHTSPERSOON	75
6.2 DE DIRECTEUR-EIGENAAR	75
6.3 EENMANSZAAK EN MULTINATIONAL	76
6.4 SCHEIDING VAN INTEREST EN RENTE	76
6.5 VRIJWILLIGERSWERK	77
6.6 HET EXTRA WERK	77
6.7 DE AARD VAN DE ORGANISATIE	77
6.8 SCHEIDING VAN OVERSCHOT EN INKOMEN.....	77
6.9 VAST - VLOTTEND - LIQUIDE	78
6.10 AFTREKPOSTEN INKOMSTENBELASTING	78
7. SLOTWOORD.....	79
BIJLAGE-1: CONVENTIONEEL REKENINGSCHEMA	81
BALANSREKENINGEN	81
RESULTAATREKENINGEN.....	89
BIJLAGE-2: BRIEF AAN DE FINANCIËLE COMMISSIE VAN DE 2E KAMER.....	94

WOORD VOORAF

In het najaar van 1987 verscheen de eerste editie van het boekje 'Evenwichtige Economie'. Dat heb ik geschreven op aandringen en (mede) met hulp van Lex Bos. Hij was één van de grondleggers en de eerste president-commissaris van de Triodosbank. De inhoud heeft nog niets aan actualiteit verloren. Integendeel, getuige de al jaren aanhoudende onrust en ongevallen in de financiële wereld.

In het verlengde van 'Evenwichtige Economie' verscheen in 2015 'Herontwerp van het Kapitalisme'. 'Evenwichtige Economie' beschrijft de essentie van hetgeen in 'Herontwerp van het Kapitalisme' meer uitgebreid is beschreven. In dat boek¹ - met dank aan Tom van der Kroef - is ondermeer uitgebreid stilgestaan bij de mondiale financiële crisis die in 2008 uitbrak. Tevens is een eerste uitwerking gegeven aan het volgende belangrijke uitgangspunt: het sociale organisme (de organisatie) is een intermenselijk organisme, dat kan worden opgevat als een metamorfose van het intra-menselijk organisme (ons eigen lichaam). Dat is m.i. fundamenteel voor het begrijpen van de fysiologie van het sociale organisme en de economie als onderdeel van het sociale organisme.

De toenemende vraag naar een samenvatting van 'Herontwerp van het Kapitalisme' gaf de aanleiding voor deze licht-herziene versie van 'Evenwichtige Economie', de tweede editie. De beperkte omvang van dit boekje maakt de inhoud hopelijk toegankelijker dan de meer uitgebreide voorgangers en is anderzijds ook geschikter voor vertaling. Het enthousiasme van Ad Planken, de voormalige voorzitter van de Vereniging van het Basisinkomen, gaf me het laatste duwtje. In deze 2^e editie is in de nieuw ontwikkelde balans en resultatenrekening de volgorde 'fysiek-sociaal-cultureel' omgekeerd: 'cultureel-sociaal-fysiek'. Met deze omkering sluiten we aan bij de fenomenologische werkelijkheid: de fysieke aarde ligt immers ónder ons, niet bóven ons (zie ook pagina 317 in 'Herontwerp van het Kapitalisme').

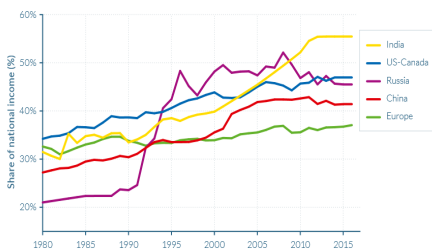
In de financiële wereld is het Anglo-Amerikaanse gedachtengoed al lange tijd dominant. In die hoek ligt daarom bij uitstek de verantwoordelijkheid voor het ontplooiën van initiatieven tot de noodzakelijke fundamentele veranderingen. Daarom is het van grote betekenis dat dit boekje –met dank aan Hayley Bagnall- is vertaald in het Engels, waardoor de inhoud bereikbaar is gemaakt voor een veel groter publiek.

Economie inclusief de financiële huishouding overkomt ons niet; we creëren haar zelf! We zullen onze verantwoordelijkheid moeten nemen. Wij staan als samenleving in toenemende mate voor een beslissende keuze: doorgaan op de huidige weg óf echt een nieuwe weg inslaan. De gevestigde macht (overheden, financiële bedrijven en instellingen) heeft geen serieuze lessen getrokken uit de recente mondiale financiële crisis. Als een ware slotgracht zijn grote financiële buffers aangelegd om de bestaande financiële orde en mores te behoeden. Er is wel in de marge, maar niet fundamenteel bijgestuurd. Integendeel, met hernieuwde kracht gaat men weer door met de gangbare financiële praktijken. Maar die gangbare weg verloopt onvermijdelijk van crisis naar crisis en zal voor de grote massa uitmonden in economische knechtschap, sociale chaos en de cultuurdood.

¹ [Herontwerp van de economie](#): ISBN 978-94-0214314-0

Een belangrijke indicator voor de (on)evenwichtigheid van de economie is de

Top 10% income shares across the world, 1980–2016: Rising inequality almost everywhere, but at different speeds

Source: WIIQ-world (2017). See vii(2018) and world for data series and notes.

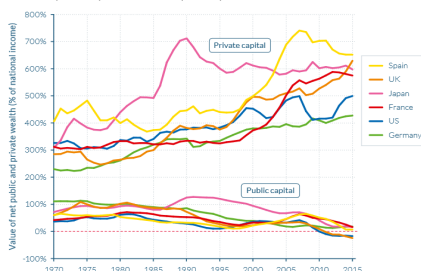
verdeling van welvaart, dat wil zeggen de inkomensverdeling enerzijds en de vermogensverdeling anderzijds. De grafiek hiernaast toont de ontwikkeling in de inkomensverdeling tussen 1980 en 2015. Die grafiek wijst in de richting van aanhoudende verslechtering: economisch wordt het sociale organisme steeds zieker. Dat is een zeer zorgwekkende kwestie die ons allemaal aangaat!

Dit boekje wil een uitweg aanreiken. De economie, inclusief de gehele financiële huishouding, is niet iets dat ons overkomt; we creëren het zelf! Dus, we zijn zelf verantwoordelijk en zijn daar zelf voor aanspreekbaar. We staan met onze samenleving voor een beslissende keuze: doorgaan op de bestaande manier of echt een nieuwe weg inslaan die eerlijker en duurzaam is.

De nieuwe weg begint volgens Steiner bij het onderkennen en respecteren van de sociale driegering en uit hoofde daarvan het maken van onderscheid tussen drie geldkwaliteiten: koopgeld, leengeld, schenkgeld. Een weg die uitmondt in een mensvriendelijker samenleving met culturele vrijheid, sociale orde (kosmos i.p.v. chaos) en economische broederschap. Steiner geeft ons een belangrijk handvat²: “Dat is het, wat voor de toekomst van de mensheid zo oneindig noodzakelijk wordt: dat de mensen zich bekwamen, zich in de realiteit, in de werkelijkheid te begeven. De mensen denken tegenwoordig bijna alleen in woorden, zij denken niet in werkelijkheid.” Hij spreekt elders ook over het denken in dode begrippen en het gebruik van lege woordhulzen, voortkomend uit een voortschrijdend abstractieproces. De taal als sleutel. Die aanwijzing nemen we in dit boekje concreet. Bij de term ‘aandeel’ bijvoorbeeld leidt dat in paragraaf 3.16 tot een onthutsende ontdekking, die –mits serieus genomen– grote gevolgen heeft.

Piketty c.s. laten helaas de gangbare opvatting van het begrip ‘aandeel’ ongemoeid. De grafiek hiernaast is daarop gebaseerd. Het is van groot belang dat het begrip van ‘aandeel’ wordt herijkt. Die herijking is noodzakelijk en urgent om te komen tot een meer evenwichtige vermogensverdeling. Die herijking vindt u in dit boekje.

The rise of private capital and the fall of public capital in rich countries, 1970–2016

Source: WIIQ-world (2017). See vii(2018) and world for data series and notes.

Ik wens u veel leesplezier.

H.J. Gels,
Oktober 2017.

² Zie in de Gesamtausgabe: nummer 293 blz. 118, nummer 172 blz. 139 en nummer 198 in de 10^e voordracht.

VOORWOORD BIJ 'EVENWICHTIGE ECONOMIE' (1987)

In dit voorwoord wil ik dit boekje plaatsen in het perspectief van de persoonlijke ontwikkeling waaruit het is voortgekomen. Graag bedank ik de zeer velen die aan deze ontwikkeling in enigerlei vorm hebben bijgedragen. Wanneer ik (in 1987) terugzie op mijn ongeveer twintigjarige loopbaan, van jongste bediende tot senior organisatieadviseur, dan vallen me in de wereld van organisatie-advisering de volgende dingen op:

- een schrijnend gebrek aan een omvattende en levensvriendelijke zienswijze op de organisatie werkelijkheid, schuilgaand achter een bonte mengeling van meer of minder holle vaktermen, maar bij nadere beschouwing toch duidelijk aan het daglicht tredend;
- een tempo en een diepgang van automatisering in organisaties, die vrijwel steeds in (te) hoge mate worden bepaald door de financiële draagkracht van die organisaties. Mede omdat de sociaal-culturele uitwerking van automatisering op organisaties onvoldoende bewust als werkelijkheid wordt ervaren;
- een aanvankelijk niet aflatende achterdocht bij vooral de medewerkers van de cliëntorganisaties tegen de gangbare theorieën en praktijken zoals gehanteerd door organisatie-, automatiserings-, bedrijfsfinancierings- en management-deskundigen. Vaak werd die achterdocht ten onrechte getypeerd als 'weerstand tegen verandering'.

Het is pas tamelijk laat tot mij doorgedrongen dat het bij het grootste deel van de genoemde deskundigheidsgebieden gaat om verschijnselen die voor het oog niet waarneembaar zijn, maar voor de deskundige tot (schijn)realiteit worden door innerlijke inspanningen, waaronder veel nadenken, bedenken en zich indenken.

Ervan uitgaande, dat zich in ons doen en laten een veelheid uitdrukt van bewuste en onbewuste opvattingen en ideeën, dan zien we in de lotgevallen van organisaties waartoe wij behoren, onze eigen opvattingen en ideeën weerspiegeld.

Die ontdekking hield voor mij het volgende in. In een tijdperk als het onze doen zich in het macro-sociaal-economische leven en ook (micro-sociaal-economisch) in organisaties allerlei zorgwekkende, onbegrepen vraagstukken voor. Dat houdt in, dat wij onze eigen opvattingen en ideeën grondig tegen het licht moeten houden. We moeten ze toetsen aan wat er aan oorspronkelijke wijsheid leeft in het onverdachte en controleerbaar gemeenschappelijke erfgoed: de woordenschat in onze taal. Immers, onze opvattingen en ideeën kunnen we onder woorden brengen. We stellen ons in dit boekje de vraag, in hoeverre onze gangbare ideeën en opvattingen over financiën zijn afgedwaald van hun oorsprong voor zover die (nog) leeft in de taal. Zo'n toetsing heeft de afgelopen zeven jaar voor mij centraal gestaan. Dit bleek een authentieke grondslag op te leveren voor de inrichting van de balans en de resultatenrekening.

Vanwege het onorthodoxe karakter van de inhoud van dit boekje, wil ik enkele veel gehoorde dooddoeners op voorhand wat kracht ontnemen:

- **"Dat is veel te idealistisch; we leven in een materialistische tijd."** Idealisme wil zeggen, dat men bewust vanuit een bepaald idee of ideeënstelsel in het praktisch

leven doet en laat. Welnu, de materialist doet en laat in het praktische leven vanuit de idee, dat de materie de enige bestaande werkelijkheid is. Goed beschouwd is de materialist in feite een idealist, die niet wil inzien, dat hij een idee - dat de materie de enige bestaande werkelijkheid is - voorop stelt.

- **"Dat is niet realiseerbaar."** In een bijgevoegd praktisch voorbeeld, vervaardigd door middel van een in de beginjaren tachtig gangbaar standaard-geautomatiseerd administratiesysteem, wordt aangetoond, dat met een kleine uitbreiding van het zgn. rekeningschema een en ander tamelijk eenvoudig in de bedrijfsboekhouding kan worden geïntegreerd. Dat ons wetstelsel maatschappelijke inpassing zeer bemoeilijkt, is zeker waar, maar een wetstelsel is een stelsel van afspraken, dat in beginsel veelal pas achteraf wordt aangepast aan veranderde opvattingen.
- **"Zeer interessant zeg; inderdaad zo zou het ook kunnen. Maar ja, we hebben al een methode in gebruik."** Dat is het standpunt van de nierpatiënt, die aan zijn volgende zakje zoute drop begint: "Interessant te weten dat er ook zoutloze drop is".

Onze tijd wordt gekenmerkt door maatschappelijke polarisatie, die ondermeer zichtbaar is in (te) hoge geldconcentraties: zeer arme en zeer rijke landen, organisaties en individuen. Dit probleem doet zich aan ons voor als een welhaast onoplosbaar macro-economisch vraagstuk. In dit boekje vindt u een alternatieve benadering die naar ik meen het onderzoeken zeker waard is.

Deze benadering biedt een praktische oplossing voor de boven geschetste problematiek, omdat die oplossing op microniveau hanteerbaar is. Het biedt daarmee de mogelijkheid om de sociaal-economische realiteit vanaf microniveau (de individuele organisatie) te saneren. Hetgeen geaggregeerd leidt tot sanering op meso-, resp. macroniveau. Een oplossingsmethode, waarin iedereen op zijn eigen plaats in de samenleving zelf een aandeel kan leveren.

1. INLEIDING

In dit hoofdstuk willen we inleidend stilstaan bij de indeling van dit boekje, het doel ervan en enige voor- en nadelen van de hier geïntroduceerde methode.

1.1 M.b.t. de indeling

Onderstaand geven we de lezer(es) een overzicht van de hoofdstukken en inzicht in hun onderlinge samenhang.

In **hoofdstuk-2** staan we stil bij de vraag of we in onze tijd kunnen spreken van een evenwichtige economie. We gaan daarbij na, in hoeverre de financiële balans hierin een rol vervult. We gaan o.a. te rade bij de historische ontwikkeling van de balans. We zullen constateren, dat er wel een kwantitatief maar geen kwalitatief ordeningsprincipe in de financiële balans wordt gehanteerd. En ook, dat de gangbare bedrijfseconomie in feite bedrijfsegocentrie verkondigt, met alle antisociale tendensen die daaruit voortvloeien.

Voor ons is de financiële balans niet alleen een verantwoordingsinstrument waar het gaat om een financieel-economisch verleden. Het is ook (omdat het inzicht biedt aangaande o.a. de financieringssituatie) een evenwichtsinstrument, gericht op een financieel-economische toekomst, gericht op herstel van onevenwichtigheden in de financiering van de activa op de balans.

De kwalitatieve benadering is nieuw. Dat nieuwe vereist van ons om eerst strikt na te gaan wat er kwalitatief inhoudelijk schuil gaat in onze gangbare opvattingen en ideeën inzake financieel-economische verschijnselen.

In **hoofdstuk-2** komt daarom allereerst onze opvatting over de taal-als-verschijnsel aan de orde. Immers, in ons taalgebruik vatten we onze opvattingen en onze ideeën in woorden. We communiceren over financiën met financiële terminologie.

We zullen o.a. concluderen dat financieringen betrekking kunnen hebben: of op **objecten**, of op **afspraken** of op **ontwikkeling**.³ En ook, dat de geboden financieringszekerheden in resp. deze fundamenteel verschillende werkelijkheden verankerd moet worden. De werkelijkheidsgebieden van de fysieke **objecten**, de relationele **afspraken**, en van de (organisatie)**ontwikkeling** zijn fundamenteel verschillend qua ondergrond en qua kenmerken. Het is derhalve niet om het even op welke zekerheidsgronden de desbetreffende financieringsvormen rusten. Zelfs wanneer men zich weinig om de gezondheid van het sociale organisme bekommert, dan nog is het herkennen van dit onderscheid en het respecteren daarvan in de financieringspraktijk voor ondernemer en financier ook van eigen belang.

Immers, wie dit onderscheid niet in aanmerking neemt, verwisselt zekerheidsgronden en introduceert daarmee noodlottigerwijs schijnzekerheden. Nota bene ook de financier kan daarvan het schadelijgende slachtoffer worden.

Na de afronding van Hoofdstuk-2 hebben we een geschikte basis gelegd om op door te bouwen, of beter verbouwen.

³ Dat herinnert aan de Engelse drieslag 'nature-nurture-culture' of het Duitse 'Natur-Statur-Kultur'.

In **hoofdstuk-3** zullen we een aantal heel gangbare woorden onderzoeken. Woorden die veel worden gebruikt in het sociaal- en financieel-economisch leven. Stuk voor stuk gaan we ze na op hun inhoudelijkheid. We zullen toetsen in hoeverre de huidige gangbare opvattingen met de wezenlijke woordinhoud overeenstemmen. Tevens zullen we ons stelselmatig afvragen, naar welke werkelijkheid het desbetreffende woord ons uiteindelijk verwijst: de **fysieke**, **sociale** of **culturele** werkelijkheid. Een werkwijze, vol verrassende ontdekkingen, en vanwege de alledaagsheid ervan voor iedereen de moeite waard om er kennis van te nemen. Het is in ieder geval een uitstekende manier om de principes van de sociale driegeleding⁴ te leren herkennen.

Na het onderzoeken van het gangbare woordgebruik kunnen we in **hoofdstuk-4** de eerste oogst verzamelen. We rubriceren in Hoofdstuk-4 de onderzochte woorden naar de bovengenoemde drie werkelijkheidsgebieden. Zo doende komt er stap-voor-stap een nieuwe ordening voor de balans en de resultatenrekening tevoorschijn, die de kwalitatieve inhoudelijkheid van de woorden respecteert. **In onze taal blijkt er een eigen grondslag aanwezig voor de inrichting van de balans en de resultatenrekening.** Deze hoeft met andere woorden niet door experts te worden bedacht of ontworpen, zoals in het verleden is gebeurd.

Wat die nieuwe kwalitatieve ordening in de praktijk betekent, wordt zichtbaar in **hoofdstuk-5**. Zowel de consequenties voor de presentatie van de jaarcijfers als ook een aantal conclusies die daaruit getrokken kunnen worden, komen aan de orde inclusief de introductie van enkele nieuwe kengetallen.

Om de deskundige lezer(es) in staat te stellen de relatie van de nieuwe hier ontwikkelde presentatie te vergelijken met de gangbare conform EG-richtlijnen (1983), hebben we het onderliggende rekeningschema integraal opgenomen in de bijlage-1. De conventionele indeling zelf komt echter niet aan de orde. Daarvoor verwijzen we naar de uitgebreide literatuur die in bibliotheek en boekwinkel voorhanden is.

Na de uitwerking van het praktische voorbeeld komen in **hoofdstuk-6** enkele punten aan de orde, die o.a. samenhangen met praktische mogelijkheden en moeilijkheden bij de toepassing van inzichten die zijn ontwikkeld in de voorafgaande hoofdstukken.

Ter afsluiting staan we in het **Slotwoord** kort stil bij perspectieven, die aan de in dit boekje ontwikkelde inzichten kunnen worden ontleend. In die zin is dit laatste hoofdstuk ook taakstellend.

De praktijk heeft geleerd, dat vooral financiële en economische experts de grootste kans hebben op problemen bij het doornemen van dit boekje. Hoe meer men zich met het gangbare heeft vereenzelvigd, des te meer moeite blijkt men te hebben daarvan los te komen. Slechts het 'nieuwe' te denken kan soms sterke gevoelens van onzekerheid en bedreiging wakker roepen. Dat bleek al tijdens de eerste cursus die we over deze materie hebben gegeven. Toch schuilt juist in dat loskomen ook een bevrijdend element. Immers, een zinvol alternatief dat bovendien van logica doordrongen en derhalve controleerbaar is, biedt u een keuze. Juist in de keuze ligt het hoogste goed, onze vrijheid. Alleen al om die reden is dit boekje voor iedereen van betekenis....

⁴ De sociale driegeleding is voor het eerst in 1917 beschreven door Rudolf Steiner. Zie Gesamtausgabe nummer 23.

1.2 Het doel van dit boekje

We gaan het nadrukkelijk niet hebben over boekhouden, maar wel over de financiële rapportage uit de boekhouding. Het voornaamste doel is door middel van een grondige heroriëntatie een bijdrage te leveren aan de introductie van de sociale driegeleding. Te beginnen met de balans en resultatenrekening om deze (weer) geschikt te maken **als praktisch** instrument voor het scheppen van een gezonde evenwichtige economie. Naar aanleiding van de financiële positie die uit de balans kan worden afgelezen, kan bijvoorbeeld worden besloten tot wijziging van de aangetroffen financieringssituatie. Daarmee is de financiële balans een maatschappelijk stuurinstrument voor de vermogensverdeling. De resultatenrekening biedt inzicht in de in- en uitgaande geldstromen en is daarmee een maatschappelijk stuurinstrument voor de inkomensverdeling. Voor die maatschappelijke rol moeten ze ook worden gebruikt!

Zoals we hierboven beschreven, blijkt er in hoofdstuk-4 en -5 een inrichting voor de balans en resultatenrekening te voorschijn te komen, die is afgelezen van hetgeen leeft in de taal. Die structuur toont zich aan ons alleen dan, wanneer we onze taal hebben gezuiverd van de onzuiverheden, die in de loop der tijden daarin zijn binnengedrongen.

Heel in het kort ziet die (nieuwe) balansindeling er qua **grondvorm** als volgt uit⁵:

<i>debet</i>	culturele deelbalans	<i>credit</i>
<i>debet</i>	sociale of verbindende deelbalans	<i>credit</i>
<i>debet</i>	fysieke deelbalans	<i>credit</i>

Iedere deelbalans heeft op zichzelf ook weer een grondvorm: elk telt 4 debet- en 4 creditrubrieken. De opbouw van de 4 debet- en 4 creditrubrieken per deelbalans vertoont bij de drie deelbalansen een duidelijke overeenkomst.

<i>debet</i>	culturele deelbalans	<i>credit</i>
12. Culturele financieringen u/g	Culturele financieringen o/g (incl. interne culturele reserves)	
11. Debiteuren ivm schenkingen/dividend	Crediteuren ivm schenkingen/dividend	
10. Debiteuren ivm ontwikkelingswerk	Crediteuren ivm ontwikkelingswerk	
9. Voortbrengselen v.d. geest (incl. R&D)	Afschrijving voortbrengselen v.d. geest	
<i>Debetsaldo</i>	<i>Creditsaldo</i>	
Totaal culturele deelbalans debet	Totaal culturele deelbalans credit	

⁵ In dezelfde richting wijzen: het Engelse 'Culture – Nurture – Nature' en het Duitse 'Kultur – Statur – Natur'.

De culturele deelbalans is georiënteerd op 'ontwikkeling' en markeert het gebied dat **'schenkgeldkwaliteit'** heeft.

Het debettotaal van deze deelbalans moet natuurlijk gelijk zijn aan het credittotaal!

In deze culturele deelbalans worden uitsluitend alle debet- en creditgelden tegen elkaar afgewogen voor zover deze de culturele werkelijkheid betreffen.

Als mens hebben we enerzijds onze innerlijke wereld en anderzijds de ons omringende uiterlijke wereld. We leven als sociale mens in beide werkelijkheden: cultuur en natuur. Onze gemeenschappelijke sociale werkelijkheid verbindt de culturele werkelijkheid met de fysieke werkelijkheid. Dat weerspiegelt zich in de nieuwe indeling van de financiële balans. Zo legt de sociale deelbalans de verbinding tussen de culturele deelbalans en de fysieke deelbalans. We zouden dus ook kunnen spreken over verbindende of relationele deelbalans. Korthedshalve spreken we voortaan over 'sociale deelbalans'. De sociale deelbalans ziet er als volgt uit:

<i>debet</i>	sociale deelbalans	<i>credit</i>
8. Sociale financieringen u/g	Sociale financieringen o/g (incl. interne sociale reserves)	
7. Debiteuren ivm voorziening in levensonderhoud	Crediteuren ivm voorziening in levensonderhoud	
6. Dienstendebiteuren	Dienstencrediteuren	
5. Grond(en), concessies, vergunningen u/g	Afschrijving grond, concessies, etc. o/g	
<i>Debetsaldo</i> _____	<i>Creditsaldo</i> _____	
Totaal sociale deelbalans debet	Totaal sociale deelbalans credit	

De sociale deelbalans markeert het gebied dat **'leengeldkwaliteit'** heeft en markeert daarmee ook de grenzen van de bancaire kredietverlening! Een belangrijk kernpunt. Het debettotaal van ook deze deelbalans moet natuurlijk gelijk zijn aan het credittotaal! Kredietverlening speelt een belangrijke rol bij het bewerkstelligen van dat evenwicht.

In deze sociale deelbalans worden uitsluitend alle debet- en creditgelden tegen elkaar afgewogen, voor zover deze de sociale of relationele werkelijkheid betreffen. Een eventueel creditsaldo op de sociale deelbalans kan worden verminderd door bijvoorbeeld meer krediet op te nemen. Maar ook door - voor zover beschikbaar en toereikend - interne reserves alsnog aan de creditzijde op te voeren in de rubriek 'Sociale financiering o/g'. Het eventueel daarna nog resterende creditsaldo is het bedrag dat door de organisatie (sociaal-economische gesproken) ten onrechte ter financiering van sociale activa werd aangewend. Onterecht, omdat dit elders in de samenleving onnaspeurbare gevolgen heeft (vergelijk: "als ik hier druk, doet het elders pijn").

Als sluitstuk van de balans volgt nu nog de fysieke deelbalans. Deze ziet er binnen de nieuwe balansindeling - als volgt uit:

<i>debet</i>	fysieke deelbalans	<i>credit</i>
4. Goederenfinancieringen u/g	Goederenfinancieringen o/g (incl. interne fysieke reserves)	
3. Schade-/interest-debiteuren	Schade-/interest-crediteuren	
2. Goederendebiteuren	Goederencrediteuren	
1. Goederen (incl.objecten)	Afschrijving goederen (incl.objecten)	
<i>Debetsaldo</i> _____		<i>Creditsaldo</i> _____
Totaal fysieke deelbalans debet	Totaal fysieke deelbalans credit	

De fysieke deelbalans oriënteert op de Natuur en markeert het gebied dat 'koopgeldkwaliteit' heeft. In deze fysieke deelbalans worden uitsluitend alle debet- en credit gelden tegen elkaar afgewogen voor zover deze de fysieke werkelijkheid betreffen.

Als we de grondvorm van de drie deelbalansen overzien, dan kunnen we drie 'hoekstenen' onderkennen: 'Voortbrengselen vd Geest incl. R&D', 'Grond & Vergunningen' en 'Goederen & Producten'. Uit elke hoeksteen treedt het geheel van een deelbalans in verschijning. Dit betreft de bovenvermelde rubrieken 1, 5 en 9.

Wat kunnen we nu met deze nieuwe inrichting van de balans? Een balans is een evenwichtsinstrument. De kernopgave is dus om elke deelbalans in evenwicht te brengen. Daarbij gaan we als volgt te werk.

Ter vermindering van het eventuele credit saldo op de fysieke deelbalans worden - voor zover beschikbaar en toereikend - interne reserves alsnog op de credit zijde van de fysieke deelbalans opgevoerd. Namelijk in de rubriek 'Interne fysieke reserves'

Als er daarna op de fysieke deelbalans nog een creditsaldo zichtbaar is, dan is dat bedrag door de organisatie (sociaal-economische gesproken) ten onrechte ter financiering van fysieke bezittingen/vorderingen aangewend. Dat bedrag werd (ten onrechte) aan de sociale en/of culturele deelbalans onttrokken. We noemen dit sociaal-economisch ten onrechte omdat we gegronde reden hebben te veronderstellen, dat op een geheel andere plek in onze samenleving men - onbewust van de oorzaak - tevergeefs probeert aan zo'n bedrag te komen ter financiering van sociale resp. culturele activa.

Het zal de lezer opvallen, dat we hier over aanwending van interne reserves spreken. Daarmee geven we impliciet aan dat we externe reserves onderkennen (resp. schadefondsen, sociale fondsen en ontwikkelingsfondsen). In paragraaf 3.25 staan we hier uitgebreider bij stil.

Wat gangbaar onder *eigen vermogen* wordt verstaan, blijkt in de nieuwe balansindeling uiteen te vallen in: interne fysieke-, sociale- en culturele reserves, en culturele financieringen o/g. Eerst wordt vanuit de beschikbare interne reserves de fysieke deelbalans in evenwicht gebracht, daarna - voor zover toereikend - de

sociale deelbalans. De interne reserves die daarna nog reesteren zijn vrij beschikbaar voor aanwending voor ontwikkelingsdoeleinden óf om als dividend uit te keren. (Deze volgorde is vergelijkbaar met de volgorde in de zgn. piramide van Maslow.)

Nu de resultatenrekening.

De (nieuwe) indeling van de **resultatenrekening** ziet er als volgt uit:

resultatenrekening		ontvangsten / credit
7. Ontwikkelingswerk door derden 6. Diensten verleend door derden (onkosten) 5. Verbruikte goederen (kosten) Totaal externe verstrekte opdrachten		Ontwikkelingswerk voor derden Diensten verleend aan derden Opbrengst verkochte goederen Totaal extern geworven opdrachten
4. Personeelslasten Totaal interne verstrekte opdrachten		(Personeelsbaten i.v.t.)
3. Betaalde schenkingen, dividend, afschrijving van culturele Activa 2. Betaalde voorziening in levensonderhoud, rente, afschrijving van sociale activa 1. Betaalde schadevergoeding, interest, afschrijving fysieke activa Totaal kapitaalslasten		Ontvangen schenkingen, dividend, e.d. Ontvangen voorziening in levensonderhoud, rente Ontvangen schadevergoeding, interest Totaal kapitaalsbaten
Totaal uitgaven		Totaal ontvangsten

Ook hier komen de debetrubrieken 'kapitaalsbaten' inhoudelijk overeen met de corresponderende creditrubrieken 'kapitaalslasten'. Zij kunnen op waarachtige wijze tegenover elkaar worden geplaatst. Zo ook de 'inkomsten uit externe opdrachten' tegenover de 'uitgaven aan externe opdrachten'. Groepering van inkomsten en uitgaven vindt dus plaats rondom de factoren:

- kapitaal
- werkzaamheden uit hoofde van interne opdrachten
- werkzaamheden uit hoofde van externe opdrachten.

Onder *kapitaal* verstaan we in dit rijtje gemakshalve wat gangbaar onder de 'factor kapitaal' wordt begrepen. We werken dat nog verder uit. De 'factor arbeid' blijkt nu in twee groepen uiteen te vallen: intern en extern verrichte arbeid. De veel aangehaalde tegenstelling tussen kapitaal en arbeid blijkt een halve waarheid, een onjuiste vereenvoudiging van de werkelijkheid!

1.3 Over voor- en nadelen

De vraag die als eerste bij veel mensen opkomt, luidt: "Wat wordt ons bedrijf daar nu beter van? Wat levert het voor ons op?" Een kenmerkende vraag voor onze tijd! Die vraag kan als volgt worden beantwoord. De eigen organisatie heeft daaraan niet direct zelf voordeel... Wel heeft het sanering van de verdeling van de geldmiddelen tussen organisaties tot gevolg. En juist dat gevolg versterkt het sociale organisme als geheel: indirect voordeel voor allen en dus op langere termijn ook voor de eigen organisatie!

Voordeel voor allen, omdat met de voorliggende methode structureel rekening wordt gehouden met de structuur van de organische krachten die leven in het sociale organisme. Een methode welke die levenskrachten versterkt in plaats van belemmert. De verdeling der geldmiddelen tussen organisaties door middel van geldverstrekking (objectfinanciering, kredietverlening, kapitaalstortingen e.d.) kan voortaan worden gebaseerd op een methode, die het de betrokkenen bij organisatie-financieringen mogelijk maakt **een praktisch evenwicht te vinden tussen (bedrijfs)egoïsme enerzijds en (bedrijfs)altruïsme anderzijds**. Daarmee wordt tevens de balans als evenwichtsinstrument weer in ere hersteld. Dit ligt ook in de titel van dit boekje besloten: **evenwichtige economie**

Een belangrijk voordeel van deze methode is, dat de grens van de ruimte voor de kredietverstrekking door banken ondubbelzinnig wordt getrokken namelijk door middel van de sociale deelbalans, het gebied met '**leengeldkwaliteit**'. Alleen de sociale activa vormen het werkingsgebied voor de kredietverstrekking. Bovendien geldt de beperking dat de banken de zekerheden, die zij ter dekking van het kredietrisico gangbaar vereisen, niet langer mogen zoeken in de fysieke respectievelijk culturele activa. Deze vrijheidsbeperking zal voor hen uiteraard als onaanvaardbaar en onverantwoord worden aangemerkt. Dit is dan uiteraard bekeken vanuit het beperkte bedrijfseconomisch bankbelang, dus bedrijfsegocentrisch van aard. De spanningen die daarmee gepaard gaan, zijn voor de huidige financiële instellingen weliswaar heel lastig, maar zij werken uiteindelijk sanerend op de samenleving.

Dat het werkingsgebied van de kredietbanken uitsluitend de sociale deelbalans betreft, dat blijkt overigens pas in hoofdstuk 4. Daarentegen zal echter voor andere financieringsvormen (uit maatschappelijke reserves opgeslagen in schadefondsen, pensioenfondsen e.d.) aanmerkelijk meer werkingsruimte vrijkomen als gevolg van de beperking voor kredietverstrekking door de banken. De behoefte daaraan is overigens al langere tijd door de verzekeringswereld aan de wetgever kenbaar gemaakt. Zij kampen namelijk met grote problemen om hun gelden op verantwoorde wijze in de samenleving te beleggen. Met de aangereikte methode kan ieder op zijn eigen plaats in het sociale organisme effectief bijdragen aan de gezondheid van het sociale organisme als geheel. Slechts een kleine uitbreiding van het gangbare rekeningschema en uitbreiding van de rapportages (kwartaal- en jaarverslagen) zouden als bijkomend nadeel nog kunnen worden genoemd.

2. EVENWICHTIGE ECONOMIE

Al sinds mensenheugenis leeft er een zeker besef, dat evenwichtigheid en gezondheid zeer veel met elkaar te maken hebben. Hoe zit dat nu voor wat betreft de gezondheid van het sociale organisme in onze tijd?

Kunnen we het hedendaagse verloop van het economisch leven met recht evenwichtig noemen? Wanneer we letten op de regelmatige recessies, de werkloosheid op grote schaal, de faillissementsgolven, de grote verschillen in rijkdom tussen arme en rijke landen, grondstoffen- resp. valuta crises e.d., dan is er eigenlijk geen sprake van een evenwichtige economie. De economie, als het vraagstuk van de verdeling en van het gebruik van de beschikbare (schaarse) middelen, kan m.a.w. het evenwicht nog niet goed bewaren.

We nemen dat evenwichtsvraagstuk concreet en gaan te rade bij evenwichtzoekende activiteiten, het balanceren. Neem bijvoorbeeld de weegschaal (de balans): gewicht aan de ene kant en tegengewicht aan de andere kant, waarbij exact evenwicht wordt bereikt daar waar (theoretisch) de balans precies horizontaal staat. Het proces van afwegen van twee hoeveelheden ten opzichte van elkaar.

In de economie gaat het o.a. om het afwegen van de *bezittingen* ten opzichte van de *schulden*, van de *rechten* ten opzichte van de *verplichtingen*. Veranderingen daarin worden in geld uitgedrukt en doorlopend in de boekhouding vastgelegd. Zo gezien is de financiële balans (als een verslag uit de boekhouding) gelijk aan de schaalverdeling op de weegschaal. Met dien verstande echter, dat men bij het concreet afwegen van waarden met behulp van een weegschaal gewoonlijk op twee dingen let: de hoeveelheid én de kwaliteit van wat er tegen elkaar wordt afgewogen...

Hoe vinden we dat terug in de twee gangbare overzichten uit de boekhouding: de balans en de resultatenrekening?

Het afwegen van hoeveelheden is duidelijk te herkennen: *debet* en *credit* moeten totaal aan elkaar gelijk zijn. Maar hoe wordt er nu gelet op de kwaliteit van de af te wegen waarden? D.w.z. worden er kwalitatief gelijksoortige activa afgewogen tegen kwalitatief gelijksoortige passiva? Op het eerste gezicht een wat onzinnige vraag. Maar hij zal van de grootste betekenis blijken in de volgende hoofdstukken, als we tenminste toe willen naar een gezonde evenwichtige economie!

M.b.t. dit kwalitatieve onderscheid nog het volgende:

In de "Geschiedenis van het Boekhouden" van Dr. O. ten Have klinkt een essentie hiervan door: eerst neemt de overheid ten tijde van de compagnieën de *geldschiet*ers in bescherming, dan worden vervolgens de *crediteuren* in bescherming genomen, en pas in het midden van onze eeuw worden de *medewerkers* in bescherming genomen (lees: rechtszekerheid verschaft). Ook uit deze rechtsontwikkeling blijkt dat economie als vraagstuk niet kan worden begrepen uit de zgn. tegenstelling 'kapitaal' en 'arbeid'.

Wie zich aan de feiten houdt, deelt als volgt in: *kapitaal, medewerkers van derden/organisaties, interne medewerkers/eigen organisatie*. In een overzicht samengevat:

• geldschieters	=> kapitaal	
• crediteuren	=> externe derden of organisaties	=> werk door externen
• medewerkers	=> interne medewerkers	=> werk door internen.

In diezelfde "Geschiedenis van het Boekhouden" wordt ook duidelijk, dat vanaf ca. 2255 v.C. tot ca. 1300 n.C. de grootgrondbezit-boekhouding tot ontwikkeling is gebracht, en van ca. 630 v.C. tot aan onze tijd wat we kunnen noemen de boekhouding van de rechtspersoon. De eerste vorm is in de kern van de zaak een magazijnadministratie, waarin alle bedrijfsmiddelen (inclusief geld) als 'ding' worden geadmistreerd: bewustwording in de *objecten*wereld. In de tweede vorm wordt enerzijds de balans ter bepaling van het kwantitatief evenwicht ingevoerd; anderzijds wordt onderkend dat een organisatie een eigen vermogen heeft. Dit is een verdergaande bewustwording ten aanzien van een kwantitatief evenwicht (de objecten wereld), maar ook van de individuele **rechtspersoon** (= *subjecten*wereld).

Met de ontplooiing van de moderne bedrijfseconomische theorieën en praktijken ontspoorde die bewustwording: het ontstaan van bedrijfsegocentrische opvattingen binnen organisaties. Met als noodlottig gevolg, dat collega-bedrijven als concurrent worden opgevat. "Als ons bedrijf aan het eind van het jaar maar genoeg overhoudt, dan is alles goed", is de leidende gedachte. Dat juist in de bedrijfsegocentrisch georiënteerde bedrijfseconomie de bron ligt van anti-sociale krachten, is als een belangrijke conclusie van mijn speurtochten tevoorschijn gekomen. Egocentrie is relatie-vermietigend. Langzaam aan vervalt en vermagert het macro-sociale organisme.

De aanwijzingen van Steiner indiceren dat dergelijke onevenwichtigheden in onze hedendaagse economie o.a. worden veroorzaakt door het ontbreken van het **kwalitatief** evenwichtsprincipe in de omvattende verzameling van bedrijfsbalansen. De bedrijfseconomische balans is met de International Financial Reporting Standards (IFRS) –voordien de EU-richtlijnen op de jaarrekening- welhaast definitief gereduceerd tot de jaarlijkse presentatie van een verticale optelsom.

Nu wordt de jaarbalans verplicht ingericht en gepresenteerd op basis van wetgeving. Dit is volgens een **vorm**-georiënteerde aggregatie: vast, vlottend (stroperig), en liquide (vloeibaar). Uiteraard moet ook die conventionele balans kwantitatief in evenwicht zijn. Met andere woorden: hier is sprake van een volledig kwantitatieve balansinrichting! Kwalitatieve aspecten voor deze inrichting zijn niet aan de orde....

In de wettelijk verplichte presentatie van de resultaten cijfers komt het gebrek aan kwalitatieve indelingscriteria eveneens goed naar voren: omzet + andere opbrengsten - directe lasten - indirecte lasten + financiële baten - financiële lasten - belastingen. De *optelsom benadering* is goed zichtbaar! "Vorm en inhoud zijn een", maar toch wordt alleen het vormaspect gerespecteerd! Een echte afweging van gelijksoortige waarden in kwalitatief inhoudelijk opzicht vindt niet plaats: het kwalitatieve evenwicht tussen gelijksoortige *bezittingen* en *schulden* wordt niet vastgesteld. D.w.z. het evenwicht tussen fysieke activa en passiva, tussen sociale activa en passiva en tussen culturele activa en passiva wordt niet afzonderlijk vastgesteld en bewaard.

Hoe dit kwalitatieve evenwicht terug te vinden, is de opgave van de navolgende uiteenzettingen, inclusief het tonen van een praktisch voorbeeld: een instrument voor iedere organisatie om door middel van haar financieringskeuzen zelf bij te dragen aan het broodnodige herstel van het evenwicht in de economie. De weg naar een gezond sociaal organisme: praktische sociale economie!

Dit nieuwe instrument, een driegelede verslaglegging uit de boekhouding, biedt de ondernemer/bedrijfsleiding alsook financierings- en bankinstellingen een houvast om **sociaal-economisch verantwoord een organisatie te financieren**. Sociaal-economisch verantwoord financieren houdt hier in: fysieke activa uitsluitend met fysieke passiva financieren, sociale activa uitsluitend met sociale passiva financieren, en culturele activa uitsluitend met culturele passiva financieren. Dit is het uit elkaar houden van kooppeld, leengeld en schenkgeld. M.a.w. geen fundamenteel verschillende werkelijkheidsgebieden qua financiering met elkaar vermengen. Wie dat wel doet, handelt als een kleurenblinde die werkt aan een schilderij, maar die helaas de verkleuren vermengt en een onooglijk kunstwerk maakt omdat hij het verschil tussen de kleuren niet ziet. In paragraaf 2.4 gaan we hier nog nader op in.

De eigen organisatie heeft daaraan in veel gevallen niet direct zelf voordeel.... Wel heeft het sanering van de verdeling van de geldmiddelen *tussen* organisaties tot gevolg. En juist dat gevolg versterkt het sociale organisme als geheel: indirect voordeel voor allen en dus ook voor de eigen organisatie!

Daarin heeft iedere organisatie een eigen uniek aandeel. Zij blijft er geheel zelf verantwoordelijk voor, en stemt haar financiering zelf af op de eigen financieel-economische situatie (die natuurlijk telkens weer verandert en derhalve continue aanpassing behoeft).

2.1 Grondbeginselen

Aan de grondbeginselen moeten we de nodige aandacht besteden. Een grondbeginsel is immers het punt waar we onze gedachtewereld verankeren. Het is het punt waar alle andere gedachtegangen op zullen uitkomen. Die standpunten of uitgangspunten zijn feitelijk bepalend voor het perspectief waarbinnen alle te beschouwen verschijnselen in onze waarneming zullen treden. Andere standpunten veroorzaken andere invalshoeken, dus andere zienswijzen en gedachtegangen. En juist daarom gaat het o.a. in dit boekje: het grondig toetsen van onze opvattingen en ideeën aan de oorspronkelijke wijsheid die (nog) leeft in onze taal. In de boekhouding speelt taal - een beetje verscholen - een sleutelrol. Dat wordt duidelijk wanneer we beseffen dat de *omschrijving* van een rekening in de boeken bepaalt welke gelden (mutaties) daarop terecht komen. Hetzelfde geldt voor de grootboekrekeningen en de rubrieken in de jaarrekening. De taal werkt met andere woorden als ordenend beginsel binnen de boekhouding en de financiële rapportages!

De explicitering van de grondbeginselen stelt U vooraf in staat zelf vast te stellen, of U zich op het standpunt van waaruit vertrokken wordt, kunt en/of wilt stellen. Bij zuivere waarneming van te belichten verschijnselen is al het overige eigenlijk een kwestie van 1) nauwkeurig beschrijven en 2) het beoordelen van de gehanteerde logica bij het ordenen van de waarnemingen die zich aan ons voor doen.

Vanwege de centrale plaats, die we in dit boekje toekennen aan de kracht en de betekenis van de taal, hebben we er een aparte paragraaf voor ingeruimd. In

paragraaf 2.2 zal duidelijk worden, waarom we taal een centrale plaats toekennen. In paragraaf 2.3 komen nog enkele andere grondbeginselen aan de orde. In het boek 'Herontwerp van het Kapitalisme' is in een apart hoofdstuk 'Fundamenten' uitgebreider ingegaan op de grondbeginselen.

2.2 Grondbeginselen m.b.t. de taal

De opvatting, dat de taal - of beter een woord - inhoud krijgt door de afspraak die mensen daaromtrent maken, is wijd verspreid. Die opvatting geldt weliswaar voor nieuw toegevoegde moderne woorden. Maar v.w.b. onze traditionele woordenschat is die opvatting principieel onjuist. Dat de oorsprong van de taal niet ligt in een 'afpraak' tussen mensen, maar beter als een 'geschenk van de godenwereld' kan worden opgevat, wil ik hier aannemelijk maken.

Het antwoord op de vraag, welke van die twee opvattingen juist is, is voor ons betoog heel belangrijk. De economische werkelijkheid toont aan, dat het hanteren van onze huidige 'afgesproken' invullingen van woorden niet zo heilzaam blijken uit te werken. Althans van die woorden waarmee we in het economische leven onze financiële handelingen aanduiden. In het kader van dit boekje is het antwoord op die vraag bepalend voor de conclusies en resultaten! Daarom besteden we er in deze paragraaf apart aandacht aan.

In zijn boek "Dieren zijn wat mensen hebben" wijst de huisarts Leen Mees o.a. op Ernst Haeckel die de biogenetische grondwetmatigheid heeft ontdekt. Deze wet houdt in dat de embryonale ontwikkeling van elk individu een verkorte of versnelde herhaling van de soort vertoont.

Dat biedt voor ons vraagstuk een verrassend houvast. Immers, in tegenstelling tot het mineraal, de plant of het dier, is de mens een wezen dat qua soort nog volop in (innerlijke) ontwikkeling is: het dier kent een fysieke en een sociale werkelijkheid, de mens kent bovendien nog een culturele werkelijkheid. Bedenk: een dier leer je wel kunstjes maar geen kunst! We laten hier even in het midden of de mens afstamt van de dieren of dat de dieren de mens zijn voorgedaan. Toch lijkt het weinig discutabel te stellen dat mensen -in tegenstelling tot dieren- de mogelijkheden en toegang hebben tot de drie cultuurgebieden bij uitstek: kunst, religie en wetenschap.

De biogenetische wet van Haeckel houdt in, dat wij v.w.b. de algemeen menselijke wetmatigheden, de ontwikkeling van de mens als soort in verkorte vorm telkens kunnen waarnemen in 1) de ontwikkeling van het embryonale, en 2) vervolgens aan het opgroeiende kind.

Hoe de mens de mogelijkheid van de taal heeft verworven, kunnen we vanwege de biogenetische wet aflezen aan de wijze waarop het opgroeiende kind zich de mogelijkheid van de taal eigen maakt. (In de embryonale fase is er nog geen taalgebruik.) Alleen moeten we hier goed oppassen, dat we ons niet ongemerkt laten misleiden door gangbare theorieën over dit onderwerp. Het gaat er om, dat we de verschijnselen alleen beschrijven en voor zich tot ons laten spreken. Graag verwijs ik hier naar het boek "Ontwikkelingsfasen van het kind" van Bernard Lievegoed; een standaardwerk op dat gebied.

In de eerste periode na de geboorte geeft de baby met enkelvoudige klinkers uiting aan zijn gevoelens. Evenals in de embryonale periode is dan niet echt sprake van taalgebruik of poging tot woordvorming; de klankuitingen zijn als het getrappel van de beentjes.

Dan breekt een periode van gebrabbel aan: het kindje ontdekt zijn handjes, voetjes en mondje waarmee het kan spelen. Maar ook hier nog niet de eerste poging tot het verwerven van de taal, alhoewel dat dan zeer nabij komt. Steeds meer gaat het kindje zich interesseren voor zijn omgeving, alleen kan het de aandacht niet goed vasthouden. Maar toch...als zijn moeder de schone luiers omdoet, kijkt het af en toe zeer aandachtig naar de mond van de moeder die herhaald en duidelijk "m a m a" uitspreekt. Heel intiem is het moment, waarop moeder haar kindje een eerste poging ziet doen om dezelfde mondbewegingen (tegelijk met haar uitspreken) te imiteren. Vaak met heel zacht uitstromende lucht, dan ineens harder en verstaanbaar. Moeder moedigt aan, is enthousiast, het kindje lacht breed uit...en verliest al gauw weer zijn aandacht. Dat is de eerste woordvorming, echter nog zonder levende beeldinhoud: daarom worden de woordjes uitgesproken (soms onafgebroken herhaald) los van enige context. Gedreven door zijn bijzondere gerichtheid op nabootsing, gaat in de volgende fase het kindje zijn huisgenoten nadoen, het uitspreken van woordjes leren "plaatsen" in eenvoudige gebeurtenissen: "Wil Jantje Pap?" vraagt moeder - "...pap...pap...pap..." zegt de kleine zwaaiend met zijn lepel door de lucht. Hij weet langzamerhand de samenhang tussen: net uit bedje, licht aan, papa thuis, in de keuken, moeder met het pannetje melk bij het aanrecht, "Wil Jantje pap", etc.

Het woordje 'wil' dringt nog niet door, want binnen afzienbare tijd zegt het kindje "...Janne pap...". Eerst nog steeds volgend op de vraag, maar al gauw reeds bij het binnenkomen in de keuken, voorafgaand aan de vraag. Waarneming en woord vormen nog een geheel. (Op die trede van de ontwikkelingstrap blijft de dierenwereld steken.) Naarmate de verstandelijke ontwikkeling krachtiger inzet, groeit het onderscheidingsvermogen met de woordenschat, en komt er 'afstand' tussen de waarneming en het bijpassende woord.

Geleidelijk is impliciete woordvorming overgegaan in een expliciete methode, waarbij het actieve denken een steeds grotere rol is gaan spelen. Dat komt tot uitdrukking in zinsbouw, gedachtenconstructies, het uit elkaar halen van speelgoed, experimenteren, etc. Steeds meer wordt het verstand aangesproken om enerzijds meer waarnemingen te onderscheiden, en anderzijds om woorden die bij die waarnemingen passen denkend te selecteren. Pas als het kind dit in zekere zelfstandigheid door oefening verder uit kan bouwen, is het moment aangebroken, waarop de mogelijkheid ontstaat 'afspraken over woordinhouden' te maken. Kinderen maken zelfs op natuurlijke wijze een periode door, waarin ze hun eigen geheime taal met hun klasgenootjes afspreken. Pas veel later komt een kind via redeneren tot een begrip van eerder gemaakte verstandelijke onderscheidingen. Dan worden de waarnemingen door een veelkleurige woord-samenhang middels begripsvorming teruggebracht bij de innerlijk levende idee, waarin het wezen (subject) van het uiterlijk waargenomen (object) zich aan ons openbaart. Het uiterlijke en innerlijke, het objectieve en het subjectieve worden langs die ontwikkelingsweg in ons bewustzijn weer tot een eenheid gebracht.

Wat opvalt is, dat gedurende de periode waarin het kind de mogelijkheid van de taal zich eigen maakt, er in het geheel geen afspraken over woordinhouden met het kind worden gemaakt! Het onzinnige van de afspraaktheorie wordt goed duidelijk, als we ons voorstellen, dat we een kind van bijv. 18 maanden alle taal zouden moeten aanleren in de vorm van: "wat je daar ziet, dat noemen we en daar verstaan we onder ..." etc. De afspraaktheorie gaat pas op als kinderen oud genoeg zijn om taalafspraken te maken, maar dan is de taalbasis feitelijk al gelegd.

Welbeschouwd ontleent het jonge kind de taal aan het gezinsmilieu als geheel. Dit in de periode waarin het kind waarneming en woord als in een nog niet door het verstand gescheiden eenheid opneemt. Onbewust ontvangt het kleine kind uit zijn gezinsmilieu het taalgeschenk van gezinsleden, die zich niet bewust (meer) zijn, dat zij van generatie op generatie óók dat geschenk hebben ontvangen: taal blijkt in hoge mate een traditioneel cultuurofgoed.

In onze huidige tijd komen we steeds meer los van het - aloude niet wetende waarom - doorgeven van tradities (traditie = overdracht van gewoonten). We kunnen er afstand van nemen en de traditie stoppen. Dat geldt ook voor het bij traditie doorgegeven taalwezen. Daar zit ook een positieve kant aan. Juist omdat we daar los van komen, kunnen we er vanaf zekere afstand ons (innerlijk) licht over laten schijnen, en de wezenlijke waarden ervan gaan doorzien. We kunnen er steeds meer in slagen het taalwezen als een geestelijk object innerlijk waar te nemen, en als middel te hanteren. Dat is er tevens de oorzaak van, dat we in de illusie verstrikt kunnen raken, dat woorden zonder gevolgen voor het taalwezen naar willekeur kunnen worden gedefinieerd en gecodeerd conform de afspraaktheorie. Dat we met een dergelijke houding op eenzelfde manier met het levende taalwezen omgaan zoals we ook ten opzichte van de natuur hebben gedaan, ligt voor de hand. Nu echter vervuilen we het woordmilieu...wat vervolgens het sociale organisme verziekt.

Als 1) het kleine kind onbewust de taal als geschenk in zijn geboortemilieu ontvangt, als 2) als voor wat betreft algemeen menselijke wetmatigheden de biogenetische grondwet voor mensen ook na de geboorte geldig blijft, dan is 3) ook dit juist: de mensheid heeft in haar jongste tijden in haar geboortemilieu onbewust de taal als geschenk ontvangen. Die conclusie strookt met het volgende. Als oorsprong van het verschijnsel taal zegt een heel oud religieus document⁶: "In den beginne was het Woord. Het Woord was bij God. Het Woord was God." In die opvatting is het taalwezen van Goddelijke oorsprong, een geschenk van de goden.

De opvatting dat taal leeft houdt overigens niet in, dat we woordinhouden zonder gevolgen voor de levende (sociale) werkelijkheid kunnen veranderen. Doen we dat wel, dan verminken we het levende geschenk. Bedenk: de opvatting dat een plant, dier of mens leeft houdt immers ook niet in, dat we ongestraft het wezenlijke, het inhoudelijke van hun verschijningsvormen naar believen kunnen veranderen. De gestalte waarin een levend wezen zich aan ons toont, veroudert evenals al het levende veroudert. Dat woorden in de loop der tijden geleidelijke gedaanteveranderingen, metamorfosen ondergaan of zelfs uitsterven, kan daaruit gemakkelijke worden begrepen. Het eigenmachtig veranderen van woordinhouden is echter geheel iets anders!

Een levend verschijnsel, een levend wezen, is een wezen in ontwikkeling. D.w.z. dat zo'n wezen het eindstadium in haar ontwikkeling nog niet heeft bereikt. Het zal telkens in de tijd veranderen, en andere aspecten van zichzelf tot uitdrukking brengen. Dat geldt ook voor de woorden uit onze traditionele woordenschat. Een van leven vervuld woord laat zich nooit echt definiëren, maar kan slechts worden omschreven of gekarakteriseerd.

Het standpunt, dat aan woorden willekeurige betekenis bij onderlinge afspraak kan worden toegekend, voert met betrekking tot het traditionele taalgeschenk in de

⁶ Zie de aanvangswoorden van het Johannes-evangelie in het Nieuwe Testament.

taalwerkelijkheid een wezensvreemd beginsel binnen. Wie stelt, dat desalniettemin de mens de macht heeft, om woorden anders te "coderen", heeft gelijk. Maar met die stelling wordt eerder onderstreept, dat de mens voor de vrije wilskeuze wordt gesteld: hetzij die macht te gebruiken, dan wel die macht onzelfzuchtig in te houden ter wille van het voortleven van het desbetreffende (ons geschenken) woordwezen.

In tijden, waarin de scheppende beeldkracht van de taal nog weinig aangetast in mensen leefde, ontstonden mythen, sagen, spreuken en sprookjes. In de tijden waarin die beeldkracht tanende was, ontstonden de legenden, fabels, verhalen, vertelsels, avonturenverhalen e.d. De levende scheppende werkelijkheid trok zich terug, en die 'taalruimte' hebben wij gevuld met vrij geworden fantasie (romans, fictions, e.d.). Dat houdt in, dat wij woordmetamorfosen soms terug moeten volgen tot in de oude Griekse en vroeg Latijnse tijd, om de scheppende kracht in de taal zelf nog weinig aangetast te hervinden. De term 'kosten' is daarvan een fraai voorbeeld.

Dat iedere taal haar eigen woordvorm kent, waarmee een zelfde verschijnsel uit de werkelijkheid wordt aangeduid, is met het voorgaande niet strijdig. Dit verschil (tafel, table, Tisch, etc.) verandert immers niet het desbetreffende verschijnsel, het desbetreffende woordwezen, maar het laat ons zien dat volkeren zich innerlijk op een andere wijze verhouden tot hetzelfde verschijnsel. Zij hebben als volk kennelijk 'n verschillende gevoels-, ziele- of bewustzijnsverhouding tot dezelfde verschijnselen. (De taal is de ziel van een volk: aldus de Nederlandse literator J.H.Halbertsma.)

Door algehele abstractie wordt een woord van zijn zijnskracht beroofd (*abstraho* betekent wegrukken, afsnijden, buitensluiten). Dat gebeurt, wanneer de woordgebruiker in zijn gedachteleven de aansluiting bij het woordwezen geheel of gedeeltelijk verliest, waardoor het desbetreffende woord haar betekenisvolle scheppende kracht voor de levende werkelijkheid verliest. Dat ligt dan aan de woordgebruiker, en niet aan het woord zelf. Dit verschijnsel maakt geen onderscheid naar rang of stand. Dat komt in onze tijd veelvuldig voor en komt meestal voort uit een intellectualisme dat te weinig openstaat voor de levende werkelijkheid.

Kortom, we moeten alert zijn. Het is een opgave voor iedereen om al woordbeluisterend en woordbelevend telkens zelfstandig te beoordelen, met welke zegskracht hij zelf, dan wel een andere spreker zijn woorden uit de financieel economische werkelijkheid gebruikt.

Bij woordonderzoek komt het erop aan dat wij ons innerlijke oor gewetensvol bewaken bij het uitluisteren van wat er in een woord aan inhoud leeft. Een lastige opgave bij een sterk vervaagd woordbewustzijn en een tijd van intellectualisme.

Voor al in oude woorden leeft een scheppende kracht, waarvoor wij in de loop der eeuwen het bewustzijn vrijwel hebben verloren. Gaan we weer op zoek naar die kracht in woorden -gebruikt om bepaalde financiële en economische verschijnselen aan te duiden- dan zoeken wij naar de scheppende krachten zelf die in die verschijnselen werkzaam zijn!

Vinden we de bron, waaruit die scheppende krachten voortkomen, dan staan we daarmee aan het punt van waaruit het sociale organisme inclusief onze financieel-economische werkelijkheid ontspringt.

2.3 Alles heeft z'n eigen plaats

Onze taal wijst op een zekere samenhang tussen 'tellen' (getallen) en 'vertellen' (woorden). Die samenhang leeft ook nog in een oude Vlaamse spreuk, waarnaar Hubert Lampo verwijst in de titel van één van zijn boeken: De goden moeten hun getal hebben. In deze paragraaf sluiten we hierbij aan en nemen dat concreet.

Krachten, zo ook economische krachten, werken in goede orde (*kosmisch*) wanneer zij overeenkomstig hun wezen, overeenkomstig hun eigen 'opdracht' werkzaam zijn. Deze krachten werken in wanorde (*chaotisch*) wanneer zij niet overeenkomstig hun wezen of eigenlijke 'opdracht' werkzaam zijn. Dit is essentieel voor het bereiken en bewaken van harmonische samenwerking in het sociale organisme. We onderkennen drie kwalitatief verschillende krachten om ze te kunnen herkennen: fysieke-, sociale- of culturele krachten. Eenmaal herkend, kunnen we vervolgens de desbetreffende financiële gebeurtenissen hun eigen 'plaats' geven op de financiële balans en resultatenrekening.

We gaan voor alle relevante woorden uit de financieel-economische terminologie na, naar welke van deze drie krachtsoorten het betreffende woord verwijst: fysiek, sociaal of cultureel. 'Fysiek' betekent hier: betreffende de natuur, materie(el), lichamelijk. Hier beperken we ons tot de woorden die wij dagelijks gebruiken.

Voor een juiste weergave in overzichten van financieel-economische verschijnselen (bijvoorbeeld een jaarrekening), die zich in een organisatie voordoen, is het van doorslaggevend belang dat wij ieder verschijnsel die plaats in die weergave toedelen, waarnaar het woord voor dat verschijnsel zelf verwijst. Concreet komt bijvoorbeeld 'interest' op een andere plaats in de jaarrekening dan 'rente'. In de volgende hoofdstukken komt dit nog uitgebreid aan de orde.

Ieder verschijnsel op de juiste (*justice* = rechte = goede) plaats toont ons een werkelijkheidsgetrouwe weergave van onze financieel-economische werkelijkheid. Datzelfde op een niet-juiste plaats toont ons geen werkelijkheidsgetrouwe weergave. De huidige gangbare jaarrekening gaat hieraan voorbij en toont ons structureel een onjuiste weergave van de financieel-economische werkelijkheid.

Om financieel in goede orde (*kosmos*) in te grijpen in de economische werkelijkheid, is het noodzakelijk dat wij ons een juist beeld vormen van die economische werkelijkheid. Een juiste weergave toont ons dat beeld. Een niet-juiste weergave nodigt uit tot een financieel niet-juist (*chaotiserend*) ingrijpen in de economische werkelijkheid. En dat is precies wat de huidige wettelijke inrichting van de jaarrekening doet. Ze nodigt uit tot een financieel-economisch handelen dat het sociale organisme chaotiseert en zodoende verziekt!

In de financiële balans en de resultatenrekening van een organisatie dient de economische werkelijkheid van die organisatie naar waarheid te worden weergegeven. Dat houdt in, gelet op het voorgaande, dat op de balans en de resultatenrekening ieder economisch verschijnsel die plaats toekomt waarnaar haar eigen woordwezen verwijst. Geven we ieder financiële term z'n eigen plaats op de balans en resultatenrekening, dan luisteren we naar de kosmische wijsheid, die (nog) leeft in het geschenk van de taal. Geven we zelf een plaats naar eigen goeddenken, dan luisteren we naar onze eigenwijsheid. Voor zover die afwijkt van de wijsheid die leeft in de taal, creëren we voor onszelf een chaotiserende wereld.

De woorden, waarmee wij financieel economische verschijnselen aanduiden, kunnen worden onderverdeeld naar woorden die ons met hun oorspronkelijke wezen verwijzen naar of een **culturele**, of een **sociale** of een **fysieke** betekenis voor de (bedrijfs)werkelijkheid. Dat doen we in de volgende hoofdstukken. Langs die weg komen we op het spoor wat moet worden begrepen onder resp. **schenkgeld**, **leengeld** en **koopgeld**.

Voor velen is het evident, dat onze economie toont dat ons sociaal organisme regelmatig 'ziek' is. Die ziekte weerspiegelt slechts, dat wij op een verkeerde en ziekmakende wijze met ons sociaal organisme omspringen. Die 'ziektebeelden' zijn de spiegelbeelden van onze eigen ideeën en opvattingen van financieel-economische verschijnselen. Een aantal van die gangbare opvattingen en ideeën zijn kennelijk verziekt. Opvallend is dat het verschil tussen arme en rijke landen steeds groter wordt. Maar ook dat in rijke landen langzaam maar zeker het verschil tussen rijken en armen en tussen rijke en arme ondernemingen óók steeds groter wordt. Maar zo'n polarisatie is goed beschouwd een kenmerk van ziekteprocessen. De gangbare opvattingen, ideeën en gebruiken werken tegen wil en dank polariserend op micro, meso en macro niveau! Ook in weerwil van alle goed bedoelde maatregelen die in sociaal voelende landen worden doorgevoerd. Alleen sanering van die opvattingen en ideeën zelf kan ons sociaal organisme en onze economie helpen structureel gezond te maken.

Weergave van economische verschijnselen in bedrijven is op EU-niveau in richtlijnen gestandaardiseerd, op basis waarvan de EU-lidstaten hun nationale wetgeving op o.a. de jaarrekening nader inhoud geven. Als echter verziekte ideeën en opvattingen worden gestandaardiseerd, dan wordt de 'ziekte' zelf tot standaard verheven! Daarin verandering bewerkstelligen zal een bovenmenselijke inzet vergen omdat die standaard wordt beheerd en verdedigd door de heersende orde van bankiers, beleggers, controllers, accountants, fiscalisten etc. Een machtig bolwerk dat zich sterk heeft verankerd in een veelheid van nationale en internationale wet- en regelgeving en wereldwijde netwerken van financiële systemen.

Tot slot stellen we ons op het standpunt, dat we bij vernieuwingen "het kind niet met het badwater moeten wegspoelen". Een aantal gangbare boekhoudkundige gebruiken en ideeën vindt u daarom terug in de vernieuwde, driegelede verslaglegging zoals in de nog volgende hoofdstukken is weergegeven.

2.4 Drie werkelijkheden: cultureel, sociaal, fysiek

Om in het complexe proces van ons sociale organisme het evenwicht te kunnen bepalen, hebben we het instrument van de financiële balans hard nodig: het evenwicht tussen cultuur en anderzijds natuur, tussen investeringen in enerzijds idealen en anderzijds materialen. Tegen die achtergrond is het van vitaal ontwikkelingsbelang, dat er in de financiële verslaggeving een kwalitatief onderscheid wordt gemaakt tussen de **culturele**, **sociale** en **fysieke** bezittingen en schulden op de balans. De financiële balans dient inzicht te geven, in hoeverre wij ons in het economisch leven evenwichtig verhouden tot de **culturele**, resp. **sociale** en **fysieke** werkelijkheid.

Deze zienswijze sluit aan bij de principes van de sociale driegeleding zoals door Steiner in 1917 is beschreven in zijn 'Kempunkte der soziale Frage'. De economische aspecten daarvan belicht hij in de cursus "National-Ökonomischer

Kurs" in augustus 1922. Tijdens die cursus duidt hij op het grote belang om onderscheid te maken tussen drie geldkwaliteiten en introduceert hij de termen; ***schenkgeld, leengeld en koopgeld***. Dat onderscheid is in 1922 compleet nieuw en is ook anno 2017 nog steeds voor velen lastig.

De geldkwaliteit 'koopgeld' is bijvoorbeeld **niet** geheel hetzelfde als de activiteit 'kopen'. Elke geldkwaliteit kent 8 modaliteiten in de balanssfeer en 4 modaliteiten in de resultatuusfeer. Het koopgeld vinden we terug in de fysiek-economische werkelijkheid, het leengeld in de relationeel-sociale werkelijkheid en het schenkgeld in culturele- of ontwikkelingswerkelijkheid.

Evenals de drie levende natuurrijken heeft ook het sociale organisme een zeer krachtig aanpassingsvermogen. Naarmate we in de natuur meer van dat aanpassingsvermogen verlangen, zal het milieuvraagstuk grotere vormen aannemen. Dit geldt onverkort voor het sociale organisme. Zo zal in het sociale organisme het economische, sociale en culturele vraagstuk steeds groter vormen aannemen: resp. werk-, relatie- en zinloosheid. Natuur en sociaal organisme gedragen zich in dit opzicht precies hetzelfde... Dat maakt economie tot een reflexieve wetenschap, waarop de Hongaar Soros' ons terecht attent maakt. Ofwel: we moeten bij economische problemen steeds bij onszelf te raden gaan!

In financiële termen betekent dit, dat **object**financieringen ook daadwerkelijk op **objecten** betrekking moeten hebben, dat **relatie**- of afspraakfinancieringen ook daadwerkelijk aan een loutere **afpraak** moeten worden verbonden (dus **niet** aan objecten), en dat subject- of **persoons**financieringen ook daadwerkelijk aan (**rechts**)**persoons**ontwikkeling moeten worden verbonden (dus **niet** moeten worden verankerd aan objecten of afspraken!). hierop komen we later terug.

Dat een objectfinanciering naar de fysieke werkelijkheid verwijst, spreekt voor zichzelf (object = voorwerp). Zo spreekt het ook voor zich, dat een subjectfinanciering naar de culturele werkelijkheid verwijst; immers, alleen (rechts)personen kunnen zichzelf ontwikkelen.

Bij objectfinancieringen verschaft de **marktvraag** naar het object de zekerheid aan de financier. Bij subjectfinanciering verschaft het gefinancierde subject met zijn persoonlijke **ontwikkelingswil/-potentie** zekerheid aan de financier; t.a.v. de ontwikkelingsuitkomsten zelf is er vooraf alleen onzekerheid.

Maar dat een afspraakfinanciering naar de sociale werkelijkheid verwijst, is mogelijk niet zo vanzelfsprekend. Men bedenke hierbij, dat men zich bij een afspraak met het "woord" aan elkaar verbindt; de zekerheid daarbij strekt net zover als beide zich aan hun woord, hun afspraak houden. Taal is een sociaal verschijnsel bij uitstek. Wanneer men door een afspraak voor een bepaalde tijd aan elkaar wordt verbonden, wordt zo'n relatie of verhouding gekenmerkt door de **afpraak** en de **tijdsduur** voor welke de relatie is aangegaan. Twee kenmerken, die we bij het onderwerp geldleningen weer tegen zullen komen.

Tot zover deze poging de fundamentele betekenis van het onderscheid tussen de drie werkelijkheidsgebieden te onderbouwen, ter voorbereiding op onze naspeuringen in het volgende hoofdstuk.

⁷ George Soros (geboren in Boedapest op 12-08-1930), is een Hongaars-Amerikaans zakenman, publicist en idealist. Hij werd multi-miljardair met beurs- en valutaspeculaties. Dat heeft hij ingezet voor het realiseren van zijn idealen.

3. VERBORGEN WIJSHEID IN WOORDEN

In ons alledaags taalgebruik treffen we een aantal woorden aan, die wij veel gebruiken, wanneer wij ons uitdrukken over economische gebeurtenissen. We gebruiken ze op dezelfde wijze, zoals we lopen over de straatstenen - we staan er niet meer bij stil...

In dit hoofdstuk gaan we er juist wél bijilstaan. Het gaat hier met nadruk niet over etymologische beschouwingen. Aan eventuele etymologische onvolkomenheden gaan we derhalve nu voorbij. Waar nodig zullen we bovendien nog kritische "uitstapjes" maken.

We zullen tot verrassende ontdekkingen komen. We gaan luisteren naar hetgeen woorden zelf ons te vertellen hebben. We beginnen met woorden uit de sociaal-economische werkelijkheid en gaan daarna verder met woorden uit de financieel-economische werkelijkheid.

3.1 Arbeid en werk

Arbeid en werk: is dat eigenlijk synoniem voor elkaar?

Het woord arbeid is zo'n oerfenomeen, dat de oorsprong daarvan in de tijd niet meer wordt teruggevonden. Met het gezegde "in arbeid zijn" werd vroeger bedoeld: in barensnood verkeren. Dit woord verwijst naar inspanningen, die veel van onze levenskrachten vergen.

Kenmerkend voor **arbeid** is:

- het inwendig opbrengen van lichamelijke krachten;
- het individuele karakter ervan doordat het persoonsgebonden is;
- een lijdensaspect van iets dat noodzakelijkerwijs wordt ondergaan.

Bij het woord **werk** ligt dat principieel anders.

Dat natuurkundigen voor ons een dwaalspoor hebben geopend, behoeft ons niet te misleiden. Van apparaten, machines, chemische stoffen, instrumenten, gereedschappen, automaten e.d. zeggen we, dat ze werken.

"Werk" verschijnt als resultaat van:

- menselijke arbeid, en
- het werken van objecten.

Een ander essentieel verschil komt in de volgende zin tot uitdrukking:

Vele mensen verrichten hun individuele **arbeid** en brengen daarmee gezamenlijk een **werk** tot stand.

Arbeid is alleen voor het individu - de ondeelbare - van belang; **werk** heeft in beginsel betekenis voor de collectiviteit. De arbeid voltrekt zich **in** het individu: er komt werk **uit** zijn handen te voorschijn.

Werk kan daarmee als koopwaar als handelswaar circuleren; *arbeid* op zichzelf kan dat sinds de afschaffing van de slavernij niet.

Concreet: de arbeidende medewerker kan zijn arbeid nooit verkopen of verhuren ook al zou hij dat zelf willen. Het wezen van de *arbeid* is daartoe in een rechtvaardige samenleving principieel ongeschikt. Sommigen doen hun best ons anders te doen geloven. Zij doen dat veelal vanuit een behoefte aan meer gehoorzaamheid; vanuit een meestal onbewuste behoefte aan een comfortabele "heer-slaaf" verhouding. Ook veelal ervan onbewust dat zij daarmee de specifieke waardigheid van de mens negeren en dat zij de werkende mens slechts aanspreken op het werkelijkheidsniveau van de fysica of fysiologie.

Uit het voorgaande kunnen wij nu ook het volgende concluderen:

- het arbeidsproces is bij uitstek het studieterrein van de medicus, de fysioloog, en de psycholoog;
- het werkproces is bij uitstek het studieterrein van de bedrijfskundige, de econoom, de project(bege)leider.

3.2 Arbeidsplaats en werkplaats

De samentrekking van de woorden *arbeid* en *plaats* draagt een leugenachtig karakter. Het in verbazend korte tijd gemeengoed geworden.

De natuurlijke plaats van de arbeid is het lichaam van de medewerker, niet anders. In feite bedoelt men hier aan te geven: de financiële mogelijkheden van een organisatie om budgettair een imaginaire medewerker van een volledig en passend inkomen te voorzien. Het is dan passender te spreken van bijv. 'personeels-budget-eenheid'. De feitelijke plaats waar een medewerker zijn werken voortbrengt heet al vanouds: werkplaats, werkruimte, werkplek, werkkamer etc.

Wie dit tot zich laat doordringen ontdekt dat achter de oneigenlijke samentrekking van *arbeid* en *plaats* welbeschouwd eveneens de suggestie verscholen gaat dat arbeidstijd kan worden gekocht of verhuurd.

De tijd waarin slaven met hun gehele lichamelijke konden worden gekocht en in eigendom gehouden is gelukkig (en hopelijk voorgoed) voorbij.

Ook de woord-samentrekking 'arbeids-plaatsen-overeenkomst' kan met het voorgaande worden verworpen.

Om het vraagstuk van de werkloosheid te begrijpen kan de volgende overweging verhelderend werken: daalt de werkgelegenheid, wanneer 24 collega's besluiten dagelijks 20 minuten langer te werken, opdat hun 25e collega volledig wordt vrijgemaakt voor bijv. kunstzinnige activiteiten? Ervan uitgaande, dat de personeelslasten voor de desbetreffende organisatie daardoor niet wijzigen. Daalt de werkgelegenheid wel, als die 25e collega de kans wordt geboden voor onbepaalde tijd met vakantie te gaan?

3.3 Inkomen uit arbeid

Ook hier weer een veel gehoorde samentrekking van woorden die leugenachtig is, en die als vals moet worden afgewezen. Bij par. 3.1 werd al duidelijk, dat mensen hun inkomen ontfangen aan de overdracht van hun werken, niet aan door hen verrichte arbeid. Het lichaam is 24 uur per dag actief, en verricht dus 24 uur per dag arbeid. Sociaal-economisch is relevant, of er werken tot stand komen, niet dat dit

arbeid vergt. Het begrip 'werk-inkomen' sluit wel aan bij de aanduiding van bedoeld economisch verschijnsel. Dergelijke overwegingen hebben doorslaggevende betekenis voor de verhouding van medewerker en ondernemer.

3.4 Collectieve arbeidsovereenkomst (CAO)

Ook hier wordt het gebrek aan taalwijsheid en -inzicht goed zichtbaar. De feiten van een echte *arbeidsovereenkomst* zien er zo uit: een medewerker staat voor de vraag een zware klus op te knappen. Daarom vraagt hij zichzelf af, of zijn lichaamskrachten toereikend zijn. Immers arbeid is aan het eigen lichaam gebonden. Dan zegt hij in stilte tegen zijn 'body': "Kom op, even doorbijten dan zijn we klaar." Dat onttrekt zich volledig aan de collectiviteit. Goed beschouwd zou het begrip *collectieve opdrachtsovereenkomst* beter passen?

Slaan we er diverse CAO's op na, dan komen we opdrachtbeschrijvingen nauwelijks tegen. Wel staat het vol met beschrijvingen van:

- omstandigheden, waaronder opdrachten worden vervuld/uitgevoerd;
- de tijdstippen waartussen of de tijdsduur gedurende welke opdrachten worden vervuld/uitgevoerd;
- inkomensafspraken.

Zou dat laatste er niet in staan, dan kon men spreken over bijvoorbeeld een collectieve overeenkomst inzake omstandigheden waaronder opdrachten worden vervuld. Het fenomeen, dat er collectief afspraken over inkomens van medewerkers worden gemaakt, waarbij de medewerker zelf in werkelijkheid niet ten tonele verschijnt, is op zichzelf twijfelachtig en soms zelfs onrecht scheppend. Maar dat heeft bovendien enkele ongewenste bijverschijnselen.

Het gegeven, dat die praktijk in de Nederlandse wetgeving is opgenomen, leidt tot de slotsom, dat in de wetgeving soms onrechtmatige daden worden gelegaliseerd.

De levensomstandigheden van medewerkers kunnen onderling zeer verschillen. Worden er collectieve inkomensafspraken gemaakt dan wordt voorbij gegaan aan het gegeven, dat medewerkers die dezelfde werken in dezelfde hoeveelheden voortbrengen toch heel verschillende inkomensbehoeften zullen hebben. Met leeftijd wordt nog enigszins (zij het met weinig realiteitszin) rekening gehouden. Maar met gezinssamenstelling en -omstandigheden in het geheel niet. Dat zijn enerzijds daarom al afspraken, die aan de sociale werkelijkheid voorbijgaan.

Anderzijds roept deze koppeling van de soort werken met de hoogte van het inkomen geheel ongewenste manipulaties op van medewerkers onderling in organisaties. Daarbij gedreven door hun streven naar machts- en inkomensuitbreiding. Hun persoonlijke egocentrie wordt ingevoegd in een onpersoonlijk systeem, dat de tendens heeft, om ondernemers in hun egocentrisch streven naar bezitsvermeerdering af te remmen. De paradox is nu, dat juist het persoonlijk egocentrisch streven van medewerkers zich krachtiger manifesteert naarmate zij (hoger klimmend in de hiërarchie) dichter de ondernemerspositie naderen. Dat houdt per saldo in, dat de grootste groep medewerkers door het werken met het onpersoonlijke systeem van inkomensverdeling in werkelijkheid met twee egocentrische tendensen wordt geconfronteerd: die van de ondernemer en die van hun collega's in de hoge inkomensgroepen. In die zin blijkt er intrinsiek een anti-sociale kracht in het CAO-systeem actief. Een dergelijk systeem beantwoordt

aantoonbaar niet aan haar doel, en blijkt welbeschouwd aan sociale werkelijkheden voorbij te gaan, hetgeen normaliter als onpraktisch wordt gekwalificeerd: voldoet niet voor de praktische realiteit. De misleiding zit in het schijngemak van het systeem of mechanisme, waarbij iedereen precies weet waar hij aan toe is

Daarbij blijft het echter niet. Medewerkers worden op grote schaal door dit mechanisme stelselmatig van een zeer belangwekkende sociale oefening afgehouden: het periodieke gesprek binnen de eigen afdeling, hoe het beschikbare budget onderling te verdelen. Een zinvolle, maar inderdaad lastige sociale oefening, die desalniettemin (mits de juiste procedure wordt bewandeld) met succes op kleinere schaal reeds is beproefd. Waar men echt wil, staat realisatie dus niets in de weg! Maar gemakkelijk is dat niet.

3.5 Werkgever en werknemer

Gelet op het voorgaande: wie geeft er nu zijn 'werken' aan wie? Het is toch de medewerker, die de door hem voortgebrachte werken aan de ondernemer tegen het vooraf afgesproken 'werk-inkomen' afstaat.

Dat is buitengewoon verrassend. Hier vindt een omkering van de feiten plaats, die nota bene door de vakbeweging in het begin van onze eeuw is ingevoerd. Er is nog een leerpunt van betekenis aan te ontleen. Bij nadere beschouwing verschijnt de volgende rolverhouding:

- de werkgever acteert als opdrachtgever naar zijn medewerker;
- maar in feite fungeert hij niet als opdrachtgever maar als opdracht-doorgever, want;
- de eigenlijke opdrachtgever is de uiteindelijke afnemer van de door de medewerker voortgebrachte werken.

Willen we consequent zijn, en ons overeenkomstig de feiten uitdrukken, dan moeten we eigenlijk spreken over:

- de opdrachtnemer, zijnde de medewerker;
- de opdracht-doorgever of opdrachtbemiddelaar, zijnde de ondernemer;
- de opdrachtgever, zijnde de klant, de afnemer.

Natuurlijk, een en ander verloopt (door vérgaande taakverdelingen in onze moderne samenleving) via een lastig te doorzien netwerk van budget-, plannings-, inkomenstoedelings-procedures e.d. Maar al deze tussenwegen doen aan de essentie van het voorgaande niets af!

3.6 Opdracht

Het woord *opdracht* heeft in de taal een dubbele betekenis. Iemand tot een opdracht gelasten heeft een onedel dwangkarakter. Aan iemand een opdracht geven houdt een zekere vrijheid in die opdracht al dan niet te aanvaarden. Hier komt meer het edele van eerbetoon en toewijding naar voren. Omgekeerd kan ook de opdrachtontvanger zijn werken aan iemand opdragen... Welke benadering preferereet u zelf? Toch geldt: waar de tijd dringt, daar groeit dwang en bevel, want tijd voor overleg is er dan nauwelijks meer. Maar daar staat dan weer tegenover: haastige spoed is zelden goed... Het blijft een lastige afweging.

3.7 Taak en functie

Het vorige wordt nog duidelijker, wanneer we onderkennen, dat het onpersoonlijke systeem van inkomensverdeling berust op het koppelen van de hoogte van een inkomen aan een personele functie. Maar wat is eigenlijk een *functie*?

Het woord *functie* is afgeleid van het Latijnse werkwoord 'fungor', waarin we het woord 'fungeren' herkennen. Letterlijk betekent dat: verrichten, vervullen, volbrengen. Het venijn zit in de gangbare opvatting van het woord 'functie'. Daarin domineert het aspect 'verrichten', waardoor we 'functie' kunnen vervangen door 'werking'.

Het objectmatige klinkt hierin duidelijk door; van de medewerker zelf wordt geabstraheerd. Op zichzelf is daar niets mis mee, zolang we het hebben over organisatiefysiologische zaken. Maar het wordt kwalijk als we dat doen voor de functiewaardering. Die abstractie gebeurt volbewust, en wordt zelfs als een positieve kracht aangemerkt door de deskundigen (bijv. functie classificatie experts).

Dat de objectieve "functie" principieel ongeschikt is, om als grondslag te dienen voor het verdelen van inkomens onder medewerkers - de subjecten - blijft allerwegen onvermeld.

Als we een mechanisme in beweging brengen, omdat daardoor een bepaalde bewerking wordt uitgevoerd, hetgeen in een bepaald werk resulteert, dan is het geheel van de bewegingen zelf de 'functie'. Zo'n mechanisme functioneert niet goed, wanneer de beweging zelf niet goed wordt uitgevoerd. Welk oordeel spreken we uit, als we zeggen: jij functioneert niet zo goed..? Met zo'n uitspraak beoordeel je alleen de fysiologische bijdrage van de medewerker aan het geheel van werkprocessen in de organisatie. Maar daarbij blijft de persoonlijk sociale werkelijkheid van de medewerker buiten het gezichtsveld.

Over het functioneren van een mens te spreken met het functioneren als oordeelsgrondslag, is welbeschouwd hoogst beledigend.

Bij het begrip *taak* komen we daarentegen wel bij de medewerker zelf terecht. Wie een opdracht aanvaardt, neemt een taak op zich; d.i. de taak om een bepaald werk voort te brengen. Heeft men zo'n werk naar behoren voortgebracht, dan heeft men zich van zijn taak gekweten (kwijten = bevrijden). Een 'taak op je nemen' heeft dezelfde waarde als 'een schuldenlast op je nemen'. Een hoogst persoonlijke aangelegenheid.

Rechtsens gaat aan iedere opdrachtaanvaarding een gesprek en een besluit vooraf, zowel voor de opdrachtdoorgever (de ondernemer) als ook voor de opdrachtnemer (de medewerker). Uit praktische overwegingen, om niet in zinloze herhaling te vervallen, ziet men bij langdurige onveranderlijke overeenkomsten af van dergelijke gesprekken. Van belang is echter, dat de essentie daarvan wel in het besef bewaard blijft. Gebeurt dat niet, dan wordt de dominerende partij naar de anarchieke pool, en de andere partij naar de hiërarchieke pool getrokken. Wie bij welke pool terecht komt, is afhankelijk van de situatie op de 'werk-markt' (nu arbeidsmarkt genoemd).

3.8 Leiding

Het verschijnsel *leidinggeven* heeft naar verhouding in de literatuur veel aandacht gekregen, mede vanwege de intrigerende machtsverschijnselen. Wij komen diep in het gebied van het niet-zichtbare terecht komen, wanneer we ons gaan verdiepen in het 'leidinggeven'. Dat is er mede de oorzaak van dat er blijkens de literatuur op dat terrein zoveel onvruchtbare wegen kunnen worden begaan.

In onze taal vinden we een verrassend houvast, om de benodigde ordening aan te kunnen brengen. Als volgt:

- **hiër(o)archie**: uitgekristalliseerd in grote organisaties;
- **mon(o)archie**: voor Nederlanders al eeuwen zeer vertrouwd;
- **an-archie**: het schrikbeeld van de opstand.

Bij nadere bestudering zijn dit echter drie karikaturen van de werkelijke aard van die driearchieën. Deze drie oerbronnen van bestuurlijke krachten kunnen we als volgt karakteriseren:

Hiër(o)archie: de *priesterlijke kracht*. De ingewijde, die - door zijn contact met de godenwereld (voorafgaand aan de Götterdämmerung) - als vertegenwoordiger van de godenwereld de wil van de goden naar de mensen vertaalde. Dat had de gezaghebbende kracht van de goden: het **bevel**. Maar dan in de gemoedswaarde van de **natuurwet** waarop geen "neen" denkbaar (of beter zinnig) is. Dat gold voor de nog niet zelf-bewuste mens. De hedendaagse mens is echter wel zelf-bewust. Hij ontmoet de hiër(o)archie nu aan twee zijden van de werkelijkheid: *uiterlijk* in de natuurverschijnselen, en *innerlijk* waar hem inzichten ontbreken. Het gedwongen luisteren naar een bevel van een ander zonder inzage en overleg wordt daarom terecht als achterlijk beleefd.

Mon(o)archie: de één-makende kracht, de *ver-één-igende kracht*. Als monoarch vraagt de koning, die niet langer priester-koning is, aan de goden om met hem te zijn bij het nemen van beslissingen. Hij heeft geen direct contact meer met de godenwereld, maar heeft er nog wel besef van, dat de godenwereld hem in zijn droombewustzijn kan helpen. Bij de vroeg-Egyptische farao, de ingewijde priester-koning, gebeurde dat nog in een vaak-bewustzijn. In onze tijd reesteet voor de koning nog slechts het uitroepen van de troon-bede. De koning moet meer en meer te rade gaan bij adviseurs, en komt uiteindelijk door de nood gedwongen in een overleg situatie terecht: de Kamers wikkelen en beslissen - de Koning bekrachtigt hun beslissing. De rol van koning is geen roeping meer, maar een beroep. Iedereen weet inmiddels: hij is als mens niet anders dan alle andere burgers. Burgers zijn geen 'onderdanen', maar 'mededananen'. Beslissingen worden in onze tijd in sociale processen voorbereid en genomen, waardoor mensen onderling verbonden worden tot *eenheid*: de ver-éénigende-kracht. Overleg brengt mensen samen, ver-één-igt.

An-archie: zonder-kracht, *zonder sturende kracht* van de godenwereld noch van anderen. In de anarchie ben je volledig op jezelf aangewezen, en moet je zelf aan jezelf sturing geven. Dat vraagt inzicht. Bij onvoldoende inzicht stuur je verkeerd en veroorzaak je dus ongelukken - grote en kleine. Hier is inzicht dus bepalend: de innerlijke helderheid bepaalt of je op eigen kracht goede beslissingen kunt nemen, of dat je daarvoor in anderen moet vertrouwen. Zelfstandig je weg kunnen vinden in je

innerlijke wereld, in de beelden die zich innerlijk aan je voordoen. Een bezigheid waarmee iedere gezonde mens dagelijks actief is.

Iedereen geeft en ontvangt leiding. 'Dé leider' is een illusoire abstractie, zo blijkt uit het bovenstaande. Iedereen is immers *an-arch* in zijn innerlijke wereld, is *mono-arch* in het proces van gezamenlijke oordeelsvorming, en treft enerzijds de *hiëro-arch* in de ons omringende natuur en anderzijds in iemand op wie hij bij gebrek aan inzicht is aangewezen. Dit laatste varieert met de seconde, en is bovendien alleen vruchtbaar wanneer er vrijheid van keuze is en er een basis van vertrouwen heerst.

Alleen bij onmacht in het beheersen van de eigen kracht kan iemand deze werkelijkheid corrumpen: dat probleemveld heeft velen beziggehouden.

Tot zover een aantal woorden uit de sociaal-economische werkelijkheid. Nu gaan we een aantal woorden uit de financieel economische werkelijkheid 'uitluisteren'. Het is een leerzame en soms verrassende ontdekkingsstocht. Vooral bij de term 'aandeel' (paragraaf 3.16) stuiten we op een aantoonbaar ondeugdelijke eigendomsopvatting, met vérstrekkende gevolgen.

Hier gaat het per geval er tevens om, te achterhalen of het desbetreffende woord verwijst naar een **fysieke**, een **sociale** of een **culturele** betekenis. Dat is van belang voor de (her)inrichting van de balans en resultatenrekening.

3.9 Kopen

Wanneer spreken we eigenlijk van *kopen*?

Het begrip *kopen* - vermoedelijk afgeleid van het Latijnse *caupo* dat 'kleinhandelaar' betekent - duidt op het karakteristieke van de kleinhandel:

- het overeenkomen van de tegenprestatie, die als tegenwaarde zal worden verlangd ter genoegdoening voor de overdracht van alle rechten over een bepaalde zaak;
- de overdracht van het bezit (= beschikkingsmacht), dit is feitelijk de levering;
- de overdracht van de overeengekomen tegenwaarde, waarbij tegelijkertijd het eigendom (= beschikkingsrecht) overgaat van de verkoper op de koper.

Daarbij tekenen we aan, dat in de kleinhandel gewoonlijk deze drie gebeurtenissen tegelijk optreden: "boter bij de vis".

3.10 Product en dienst

Het onderscheid tussen *product* en *dienst* is essentieel, maar dit onderscheid verdwijnt geleidelijk uit het taalbewustzijn. Dat zou echter een te groot en zelfs schadelijk verlies betekenen!

Producten zijn tastbaar en kunnen daarom worden geleverd; diensten zijn daarentegen niet-tastbaar en kunnen dan ook niet worden geleverd, maar kunnen alleen worden verleend of verstrekt! Productlevering versus dienstverlening.

Producten verwijzen naar de fysieke realiteit (met broederschap als leidend principe). Diensten verwijzen naar de sociale of relationele realiteit (met gelijkwaardigheid als leidend principe). Economisch gezien is dit onderscheid essentieel en dus van groot belang, zoals we later zullen zien.

Zie ook het artikel "Typologie van organisaties" door A.H. Bos (gepubliceerd in het boek "Organisaties in ontwikkeling", prof. Dr. B. Lievegoed C.S., Lemniscaat 1972).

Tot dusverre hebben we enkele woorden uit de sociaal-economische realiteit belicht. Nu gaan we een aantal woorden uit de financieel-economische realiteit onderzoeken. Het wordt een leerzame en soms verrassende ontdekkingsreis. Vooral bij de term 'aandeel' in paragraaf 3.16. Daar zullen we een aantoonbaar gemakeerde opvatting tegenkomen, met verstrekende gevolgen...

Per woord zullen we moeten uitzoeken of de inhoud van het woord verwijst naar een **culturele, sociale of fysieke** realiteit. Dit is belangrijk voor het (her)ontwerp van de balans en de resultatenrekening in het volgende hoofdstuk.

3.11 Kosten en Onkosten

Volgen we de ontwikkeling van het woord *kosten* in de tijd terug, dan ziet het spoor er als volgt uit: in onze tijd 'kosten', verder terug in de tijd wordt het 'coste', 'costere', 'constere', in het oude Latijn 'constare' (dat 'het vaste, onveranderlijke' betekent), en in het Grieks 'konia', dat het 'stoffelijke, vaste' betekent.

Het woord 'kosten' verwijst derhalve naar de **fysieke werkelijkheid**, de wereld van de tastbare stoffelijke dingen, de **verbruiksgoederen**.

Wanneer een organisatie producten van een andere (rechts)persoon betreft, dan noemt hij dat 'kosten maken'. De facturen uit dien hoofde boekt hij op de kostenrekeningen.

Het woord *onkosten* is samengesteld uit 'on-kosten', letterlijk 'niet-kosten'. Daarmee wordt ontkend dat het bij 'onkosten' om de stoffelijke fysieke werkelijkheid zou gaan. Dat het bij 'onkosten' niet om de productafname bij derden handelt, is duidelijk. Niet direct duidelijk is, dat het hier gaat om dienstverlening door of voor derden. Het eerder genoemde artikel "Typologie van organisaties" van A.H. Bos reikte de sleutel aan voor deze duidelijkheid. Een kenmerkend verschil t.o.v. 'kosten' betreft de zekerheid voor de (ver)koper. De levering van een product kan na de levering weer ongedaan worden gemaakt door het geleverde product weer terug te geven: een fysieke zekerheid. Een eenmaal verleende dienst kan feitelijk nooit worden teruggegeven. Ook al verleent men een wederdienst van dezelfde soort, dan is de desbetreffende wederdienst toch een andere dan de verleende! Men moet m.a.w. erop vertrouwen, dat degene aan wie de dienst werd verleend, zich aan zijn afspraak (te betalen) houdt. Dat is een kenmerk bij uitstek van de sociale werkelijkheid. De facturen uit hoofde van diensten door derden verricht worden op onkosten-rekeningen geboekt.

De dienstverlening, de hulpverlening, die in het sociaal-economische leven plaatsvindt (na een vraag of opdracht), maakt ons duidelijk, dat het woord 'onkosten' ons verwijst naar de **sociale werkelijkheid**.

De regelmatig weerkerende opvatting, dat 'kosten' doelmatige en 'onkosten' ondoelmatige uitgaven zouden betreffen, vindt op geen enkele manier enige bevestiging in de oorspronkelijke betekenis van die twee woorden. Het woord 'onkosten' is neutraal t.o.v. (on)doelmatigheid. 'Onkosten' zegt slechts, dat het *niet* om 'kosten' gaat....maar om diensten die anderen aan de organisatie hebben verleend.

3.12 Interest

Het woord *interest* is afkomstig van het Latijnse 'inter-esse', letterlijk: tussen-zijn. We kennen dat ook in de betekenis van 'belangstelling'. Wanneer twee mensen in elkaar geïnteresseerd zijn, dan is het heel normaal, als zij over en weer dingen aan elkaar belangeloos uitleenen. Is het uitgeleende beschadigd, dan vergoedt de inlener uiteraard de schade aan de uitlener. Zo kan belangeloze uitleening toch gepaard gaan met betalingen. In het geval dat iemand belangeloos een bedrag uitleent aan een ander, dan ligt de situatie principieel niet anders. Spreken we bijvoorbeeld af, dat de inflatie wordt vergoed, dan is in feite ook sprake van schadevergoeding. We vergoeden de kapitaalschade, en herstellen zo de koopkracht van het geleende bedrag: nominaal is het terugbetaalde bedrag groter, maar intrinsiek heeft het juist door die inflatievergoeding toch dezelfde waarde gehouden .

Of we de interest betalen aan of ontvangen van een natuurlijke persoon of van een rechtspersoon, is voor het verschijnsel interest zelf niet relevant. Het woord 'interest' verwijst naar 'schadevergoeding', en daarmee naar de **fysieke werkelijkheid**.

3.13 Rente

Ook *rente* is afkomstig uit het Latijn, nl. van het woord 're-dare', dat 'teruggeven' betekent. Het woord 'rente' heeft de volgende woordmetamorfose doorgemaakt: *re-dare, re-dere, ren-dere, ren-deren* (Nederlands) resp. *renter* (Frans). Aan het begin zien we dus het Latijnse *re-dare* dat teruggeven betekent, en aan het eind komen we bij het Franse 'renter' dat inkomen verschaffen betekent.

Inkomen verschaffen is iets anders dan schade vergoeden; **interest** en **rente** zijn derhalve niet synoniem (ook al is de inflatie op zich moeilijk van de rentecomponent af te zonderen).

Een rentenier is iemand, die leeft van hetgeen zijn uitgeleende vermogen aan inkomsten oplevert. Er is echter pas sprake van inkomsten, wanneer meer dan alleen de kapitaalschade (inflatievergoeding) door de inlener aan de rentenier wordt betaald. Dat meerdere is nu de rente. gebeurt dat niet of onvoldoende, dan teert de rentenier in op zijn vermogen, waardoor geleidelijk zijn bron van inkomsten opdroogt. Door het betalen van rente wordt er door de inlener een bedrag betaald voor het feit, dat hij de beschikking heeft gekregen over het geleende bedrag. Hij geeft er bij afspraak iets voor terug aan de uitlener: rente. De "rente" plaatst de inlener en de uitlener in een rechten- en plichten verhouding, in een situatie van (terug)geven en nemen. Een wederzijdse belangenafweging bij de bepaling van een rechtvaardige rentevoet: een gebied van sociale wisselwerking.

Of we de rente betalen aan of ontvangen van een natuurlijke persoon of een rechtspersoon, is ook voor het verschijnsel rente niet relevant. In tegenstelling tot **interest** verwijst **rente** naar de **sociale werkelijkheid**.

3.14 Lening, Krediet en Obligatie

Bij de lening, het krediet en de obligatie gaat het om gelden, die tijdelijk aan de inlener worden uitgeleend, en die op enig moment weer moeten worden terug betaald. Toch verschillen ze in bepaalde opzichten:

De **lening**: de tijdelijke financiële ondersteuning, die je door je directe relatiekring wordt geboden (lening vgl. leuning of houvast), een zakelijke vriendendienst;

Het **krediet**: dat zijn de gelden die de bank aan de inlener toevertrouwt omdat zij het verhaal van de inlener en de inlener op zijn woord gelooft (credo). Zij vertrouwt erop, dat de inlener zich aan de afspraken zal houden en de verplichtingen zal (kunnen) nakomen, een beroepsmatig financieel hulpbetoon;

De **obligatie**: die gelden scheppen een vrije anonieme verplichting van de inlener tegenover de uitlener (obligatie = verplichting), een volstrekt anonieme aangelegenheid.

In alle drie de gevallen hebben we het recht de ingeleende gelden tijdelijk te gebruiken, en de plicht die gelden op enig moment terug te betalen. Bovendien zijn deze geld uitleningen meestal rentedragend.

Het feit dat de wet aan de banken toestaat hun zekerhedenboekje bij krediet verstrekkingen ver te buiten te gaan, verziekt op den duur het sociale organisme. In zijn boek "Failliet op krediet" illustreert Pieter Lakeman dat kleurrijk. Hij wijst op het probleem, dat in de gangbare werkwijze de grenzen voor de kredietverstrekking niet zijn aan te geven. (Sinds de financiële crisis 2008 zijn de regels en normen voor banken veel strakker aangehaald).

3.15 Kapitaal en Vermogen

De herkomst van het woord *kapitaal* ligt in het Latijnse woord 'caput', dat 'hoofd' betekent.

Onder het woord kapitaal vinden we dan ook betekenissen terug zoals: hoofdsom, hoofdletter, en hoofdzaak (kapitaal belang). Het verwijst niet alleen naar de zaak waar het hoofd voor staat: centrum van ons zenuw-/zintuigstelsel. Het verwijst ook naar het embryonale orgaan van waaruit het gehele lichaam verder tot ontwikkeling wordt gebracht.

Het woord 'kapitaal' is niet zozeer de uitdrukking van een willekeurige som geld, maar wijst veel meer op de kracht, het financiële vermogen, dat een ondernemer of uitvinder verwerft en aanwendt om aan zijn innerlijk toekomstbeeld concreet gestalte te geven. Uit die geldwerkingen, die direct aan de oorspronkelijke idee verbonden worden, groeit (schoksgewijze) een passend organisme: de organisatie. Net zoals uit ons embryonale hoofd ons lichamelijk organisme voortkomt. Dat in die 'embryonale' geldwerkingen, fysieke sociale en culturele werkingen tegelijk optreden, zal verderop duidelijk worden.

Over het woord *vermogen* kunnen we kort zijn. Dat betekent niets anders dan 'kracht'. Bij iets dat je 'vermag' is het duidelijk dat je het ook 'kunt'; het ligt binnen de grenzen van je beschikbare krachten, je bent ertoe in staat. Bedenken we bovendien,

dat bij liquidatie van een organisatie het resterende vermogen vrijkomt, dan kunnen we daaruit afleiden, dat met 'vermogen' wordt aangeduid: de beschikbare (economische) levenskracht van een organisatie.

Ligt bij 'kapitaal' de nadruk meer op *groeikracht*, dan ligt bij 'vermogen' de nadruk meer op *levenskracht*. Beide krachten zijn in essentie identiek. Wat zich in een jong ontwikkelingsstadium als *groeikracht* voordoet, werkt in een later ontwikkelingsstadium door als *levenskracht*: de lichamelijke groei is eruit maar het leven wordt voortgezet⁸.

3.16 Aandeel en Deelneming

Deze paragraaf behandelt een kernpunt voor het herstel van de gezondheid van het sociale organisme!

In menige opleiding wordt als uitleg aan studenten verteld, dat het verwerven van een aandeel van een onderneming overeenkomt met het verwerven van het evenredig deel van het eigendom van die onderneming. De aandeelhouder is een beetje eigenaar van de onderneming, echter zodanig, dat hij dat stukje eigendom zelf niet kan aanwijzen. Op grond van die 'illusoire' eigendomsoverdracht spreekt de effectenwereld dan ook over het aan- en verkopen van aandelen.

Klopt dat beeld wel met de werkelijkheid? Is die (ver)koopopvatting van het gangbare begrip *aandeel* op zichzelf juist?

De financieel deskundige zegt, met de wet in de hand, dat het gestorte aandelenkapitaal van een onderneming tot het eigen vermogen van die onderneming wordt gerekend. Als het bedrag van het aandeel tot het vermogen van een rechtspersoon behoort, kan datzelfde bedrag dan ook tegelijk deel uitmaken van het vermogen van een natuurlijke persoon ?

Kunnen m.a.w. twee verschillende *personen* - een rechtspersoon en een natuurlijke persoon - aan wie in beide gevallen volledige rechtsbekwaamheid wordt toegedicht, tegelijkertijd hetzelfde bezitten, aangemerkt dat die verschillende personen tot verschillende huishoudens behoren?

Diezelfde vraag nog anders gesteld: stel dat ik een aandeel van € 100,- neem in uw huishouden. Is het dan juist te stellen, dat uw vermogen met € 100,- is toegenomen, en tegelijkertijd mijn eigen vermogen toch niet is gedaald? Het antwoord kan alleen ontkennend zijn. Dit besef heeft vérgaande gevolgen! Gevolgen waarvoor velen helaas zullen terugdeinzen...

In het geval dat een rechtspersoon aandelen verwerft van een andere rechtspersoon, bijvoorbeeld bij consolidaties, dan blijkt men het eens te zijn met dit ontkennende antwoord. Maar als een natuurlijke persoon die aandelen verwerft, dan is men het eens met het bevestigende antwoord....

Geeft de effectenhandel en menige docent ons een verkeerde voorstelling van het verschijnsel *aandeel*? Of stellen de financieel deskundige en de wetgever ten onrechte dat het aandelenkapitaal tot het eigen vermogen van de onderneming behoort?

⁸ Zie twee standaardwerken van prof. B. Lievegoed: 1) Ontwikkelingsfasen van het kind, 2) Organisaties in ontwikkeling.

Wat is nu het juiste antwoord? Het antwoord te vinden is een enerzijds buitengewoon lastige, maar anderzijds heel bepalende opgave. We zoeken het hier uit. De afstand tussen gangbare opvattingen en werkelijkheden zal hier verrassend groot blijken.

De vraag is nu: wanneer we een aandeel verwerven, kopen we dan als natuurlijke persoon een beetje eigendom van een onderneming, of geven we zonder zulke eigendomsrechten vermogen (=groeikracht) aan een onderneming.? Is hier daadwerkelijk sprake van *kopen*, in hoeverre is dat toepasbaar op het verschijnsel *aandeel*? Over kenmerken van 'kopen' hebben we gesproken in paragraaf 3.9.

We gaan nu toetsen, in hoeverre bij het verwerven van een aandeel die drie gebeurtenissen inderdaad optreden:

- Een tegenprestatie wordt inderdaad overeengekomen: het aandeel wordt gewaardeerd tegen een bepaalde koers. En die geldswaarde moet worden overgemaakt door degene die het aandeel overneemt.
- Er vindt overdracht plaats van een 'bewijs van aandeel'. Dat wil zeggen, dat alleen 'het bezit van een schriftelijk of digitaal bewijs' wordt overgedragen. Overdracht van de zaak zelf, waar het 'bewijs' naar verwijst, vindt echter *niet* plaats. In hoeverre dit 'bewijs' de onderliggende 'zaak' vertegenwoordigt, zullen we hieronder apart moeten nagaan. **Dit punt is doorslaggevend!**
- De tegenprestatie, dit is de betaling, vindt plaats, waarmee alle aan de 'zaak' verbonden rechten overgaan naar degene die het aandeel overneemt. Dit zijn in dit geval: de rechten om het aandeel desgewenst weer aan anderen over te doen, de dividendrechten aan het aandeel verbonden, en de overige rechten van de aandeelhouder,

Vertegenwoordigt het 'bewijs van aandeel' de onderliggende 'zaak', dat wil zeggen het evenredig 'bezit van de onderneming'? Indien wel, dan is er daadwerkelijk sprake van 'koop'. Indien niet, dan kan bij overname van een aandeel principieel niet worden gesproken van 'koop'....

Aan het houden van een aandeel is niet het recht verbonden, dat het aandeel bij de onderneming, die het aandeel uitgaf, op ieder gewenst moment kan worden ingewisseld. De aandeelhouder (als natuurlijke persoon) heeft niet het recht een evenredig deel van de bezittingen van de rechtspersoon (de onderneming) af te zonderen, en te doen alsof dat deel aan hem (de natuurlijke persoon) toebehoort. De aandeelhouder heeft niet het recht beheersdaden te verrichten in de onderneming waarvan hij aandelen heeft.

Dat houdt concreet in dat de aandeelhouder geen beschikkingsmacht heeft over de bezittingen van de onderneming, waarvan hij aandelen heeft. Die macht komt ten volle toe aan de ondernemer resp. de ondernemingsleiding, alhoewel niets van dat ondernemingsbezit zijn of hun privé-eigendom is!

Ergo: **bij het verwerven van aandelen kan niet over 'koop' worden gesproken!** Een aandeel kan nooit worden 'gekocht', ook al zouden we dat nog zo graag willen. Aandelen kunnen wel worden overgedragen, maar niet bij wijze van 'koop'.

Maar als hier geen sprake is van 'koop', waarvan is hier dan wel sprake?

Van "lening" in enigerlei vorm is ook geen sprake, omdat het gestorte aandelenkapitaal door de aandeel uitgevende onderneming nooit hoeft te worden terugbetaald. Sterker nog. Wie de biografie van gestort aandelenkapitaal volgt, komt tot een verrassende ontdekking:

- Vanaf het moment waarop er aandelenkapitaal (meer algemeen *eigen vermogen*) in een organisatie wordt gestort, komt de ontwikkeling van die organisatie op gang. Eenmaal gestort aandelenkapitaal is niet meer contant op te nemen. Slechts het restant vermogen wordt - na liquidatie! - aan de aandeelhouder teruggestort; maar goed beschouwd is dan de organisatie zelf ter ziele. Vaak echter wordt de organisatie beëindigd door faillissement. Dan is alle eigen vermogen geheel verteerd, is de ontwikkeling van die organisatie definitief afgesloten. Dan is de liquidatiewaarde van het aandelenkapitaal tot (veelal onder) nul gedaald.
- Buiten de organisatie voltrekt zich een soort kansspel. Aan het aandeel wordt een bepaalde dagwaarde toegekend, waarin de contante waarde van alle rechten aan het aandeel verbonden tot uitdrukking worden gebracht. Dat heet: de koers (uit het Latijn: *cursus* betekent 'loopbaan'). Daaraan kan je getalsmatig aflezen, hoe de economische ontwikkeling van de organisatie in de tijd verloopt. Die koers daalt en stijgt weinig voorspelbaar, en eindigt eveneens uiteindelijk (soms pas na zeer veel jaren) bij nul.... Dit is de lotsbestemming van elk aandeel ten tijde van het sterven van de rechtspersoon, het faillissement van de organisatie.
- Als een NV op enig moment eigen aandelen 'opkoopt', is die 'koper' onder de 'kopers' hetgeen onze zienswijze in het geheel niet aantast. Integendeel. Het komt overeen met een slaaf, die zichzelf met zijn spaarcenten geleidelijk vrijkoopt. En juist daarin komt de ondeugdelijkheid van de heersende eigendomsopvatting naar voren!

Twee facetten vallen op. Voor aandelenkapitaal is kenmerkend **a)** dat het de ontwikkeling van een organisatie mogelijk maakt, en **b)** dat de waarde uiteindelijk nul daalt tenzij tussentijds wordt geliquideerd.

Samenvattend is van het aandelenkapitaal gebleken, dat:

- het verwerven van een aandeel nooit als een koop of lening kan worden aangemerkt;
- het ontwikkeling van een organisatie financiert;
- de waarde ten langen leste naar nul daalt.

Dan rest ons slechts een conclusie: wie **koopt** noch **leent**, maar toch gelden betaalt, die **schenkt**. Namelijk, een schenking, met daaraan verbonden het verwerven van rechten die aan aandelen verbonden zijn.

Met het nemen van een aandeel, nemen we deel aan het schenken van economische groeikracht (lees: *eigen groeivermogen*) aan een organisatie (lees: *rechtspersoon*). Het woord 'deelneming' wijkt inhoudelijk niet af van het woord 'aandeel', maar duidt alleen op een kwantitatief verschil: een 'aandeel' is een soort

gestandaardiseerd 'deelneminkje'. **Met het nemen van een aandeel schenken we ontwikkelingsvermogen aan een rechtspersoon.** Zie ook bijlage-2.

Aan het bewust schenken van ontwikkelingsvermogen zijn we op grote schaal gewend, namelijk aan onze eigen kinderen. Sinds enkele jaren schenken we nu ook bewust ontwikkelingsgelden aan de zgn. ontwikkelingslanden.

Dat we bovendien al heel lang in de vorm van aandelenkapitaal ontwikkelingsgelden schenken aan onze eigen *geesteskinderen*, die zich in onze organisaties uitleven, dat zijn we ons nauwelijks of niet (meer) bewust.

De egocentrie van de particuliere aandeelhouder, die in de beurskoers-kansspelen gretig de *koerswinst* najaagt, heeft een alles verblindende uitwerking gehad. Het verziekt onze samenleving tot op het bot. De echte ondernemer is voor de ontwikkeling van zijn eigen *geesteskind* aangewezen op 'eigen vermogen', dat door de aandeelhouder gestort wordt in de onderneming. Dat door egocentrie van de aandeelhouder(s) het 'eigen vermogen' zich ontpopt als 'vreemd' eigen vermogen, is tragisch. Zo'n vreemde groeikracht in ons lichaam, die *koud* blijft voor datgene, waarvoor wij zelf een *warme* belangstelling ontwikkelen, heet een kanker (ingedeeld in de groep zgn. koude ziekten)! De beurswoekering blijkt een massaal kankerproces in het sociale organisme op gang te houden en aan te jagen. Daar wordt gewerkt met vermogen dat koud blijft voor de eigenlijke opdracht van de organisatie waarin het werkzaam is. Dat trekt levenskrachten ten eigen bate regelmatig uit de organisatie weg in de vorm van *dividend*.

Hoe schokkend dit ook moge zijn, het is een realiteit. Hoe met deze wetenschap om te gaan is het vrije wilsvraagstuk in optima forma. Daarin heeft - nog - ieder de vrije keuze. Maar de gevolgen van die keuze zijn allerminst vrij!

Het woord *cultuur* (cultus) is het Latijnse woord voor 'ontwikkeling', zodat het woord 'aandeel' verwijst naar de **culturele werkelijkheid**.

Nu wordt ook duidelijker waarom het eigen vermogen van een organisatie niet als een bezit aan de debetzijde van de balans verschijnt, maar aan de credit- of schuldenzijde van de balans. Het vormt een verplichting van de organisatie aan de samenleving als geheel.

3.17 Dividend

Het woord 'dividend' voert ons terug naar het Latijnse *divido*, dat uitdelen, verdelen of toedelen betekent. Vraag is hier: wie deelt uit aan wie?

Het dividendrecht is met andere woorden het recht de vrijkomende overschotten van een organisatie uit te delen: het recht om de overschotten te bestemmen.

Evenals het aandeel verwijst ook het dividend dat uit het aandelenkapitaal voortkomt, naar de **culturele werkelijkheid**.

Opvallend is, dat de houders van het dividendrecht - de aandeelhouders - collectief die overschotten naar hun eigen portefeuille bestemmen. Hun egocentrie blijkt (nog) te sterk. De schenking in de vorm van aandelenkapitaal (met het recht van het geven van bestemming aan overschotten) blijkt bij het scheiden van de markt **een 'schenking' om er zelf beter van te worden**.

Voor de particuliere en institutionele aandeelhouder is dat natuurlijk erg prettig. Maar welke afbreuk het sociale organisme daarmee indirect wordt aangedaan, ontgaat nog teveel mensen.

De aandeelhouder kan zichzelf de vraag stellen: "Als mijn kinderen volwassen worden, ga ik dan de vrijkomende overschotten (hun spaarcentjes) opeisen?" Natuurlijk doen we dat niet. Maar waarom dan wel tegenover volwassen geworden 'geesteskinderen', namelijk tegenover de organisatie waarin het aandelenkapitaal ter ontwikkeling werd gestort?

Dat we als aandeelhouder de bestemmingsrechten claimen bij de storting van het aandelenkapitaal is op zichzelf verdedigbaar. Maar de overschotten zelf zouden zij toch als vrij ontwikkelingsgeld moeten kunnen bestemmen naar derden!?

Wie realiseert zich, dat het vrijheid behoevende culturele leven door het gangbare dividendgedrag stelselmatig van haar natuurlijke inkomensbron wordt afgesneden? Denk aan kerken, scholen, universiteiten, kunstenaars, etc. Deze zijn principieel afhankelijk van vrij ontvangen overschotten (o.a. dividenden). Wie zich dat realiseert, die ziet met droefheid toe, hoe dit culturele leven van ontwikkelingsvrijheid wordt beroofd en speelbal wordt van de normerende en regelgevende overheid. Die overheid wordt door het heersende gedrag van aandeelhouders gedwongen tot het onvrijwillig opeisen van directe belastingen, die vervolgens onvrij door de subsidienormen via subsidies aan het culturele leven wordt uitgekeerd.

Echte ontwikkelingsvrijheid is daardoor structureel aan banden gelegd, met alle culturele verarming van dien. Dat leidt op de lange duur tot de cultuurdood. Geen fijn vooruitzicht (de voortschrijdende normering en robotisering werkt al in die richting).

De grondwet garandeert vrijheid van onderwijs o.a. met de kanttekening: 'Het geven van onderwijs is vrij, behoudens het toezicht van de overheid...' en "...het onderzoek naar de bekwaamheid en zedelijkheid van hen die onderwijs geven, e.e.a. bij de wet te regelen." Bovendien: "De eisen van deugdelijkheid, aan het *geheel of ten dele* uit de openbare kas te bekostigen onderwijs te stellen, worden bij de wet geregeld, met in achtneming, voor zover het bijzonder onderwijs betreft, van de vrijheid van richting." Verder: "Bij die regeling wordt met name de vrijheid van het bijzonder onderwijs betreffende keuze der *leermiddelen en de aanstelling der onderwijzers* geëerbiedigd."

M.a.w.: de grondwet garandeert geen vrijheid van te geven leerstof, van te hanteren leermethoden, leerplan e.d., dus van onderwijsinhoud, zolang dat onderwijs ten dele of geheel uit de openbare kas wordt bekostigd!!!

Wanneer aandeelhouders collectief besluiten bijvoorbeeld aan enkele lagere scholen de vrijkomende overschotten te schenken, dan ontstaat daarmee de volgende rechtsgang:

- De school leidt de kinderen op die later zullen werken als medewerkers en ondernemers.
- Uit dank daarvoor ontvangt de school uit de bedrijven, waarin medewerkers en ondernemers vruchtbaar samenwerken, vrij dividend weer terug.

Dat leidt tot vrijheid van onderwijsinhoud! Zo niet, dan dwingt dat Vadertje Staat tot vormen van directe belastingen ter financiering van het onderwijs middels genormeerde subsidieregelingen.

Goed beschouwd zouden onze scholen culturele centra van de eerste orde moeten zijn. Scholen waarin onze kinderen in de meest weerloze periode van hun leven van alles uit het dagelijks leven ter ontwikkeling zou moeten worden bijgebracht. Wie iets wordt bijgebracht (voorgehouden), behoudt de vrijheid van keuze wat van zijn/haar gading is. Wie iets krijgt 'ingepompt', wordt achteraf gecontroleerd hoeveel hij/zij van het ingepompte heeft weten vast te houden.

Het eerste schooltype richt zich expliciet op de ontwikkeling van de individuele ontwikkelingsimpulsen en van het ervaringsleven - dit is voornamelijk op de *wilspool* - van de jonge mens. Zij zoekt de ondernemer in de mens.

Het tweede schooltype richt zich expliciet op de ontwikkeling van het denk-, herinnerings- en reproductievermogen - dit is voornamelijk op de *denkpool* - van de jonge mens. Zij zoekt de volgzame medewerker in de mens.

Het eerste schooltype poogt het unieke in de mens dat via de individuele talenten tot uitdrukking komt, een kans te geven; het tweede schooltype poogt de collectief beschikbare gedachten en denkbeelden bij zoveel mogelijk mensen in te prenten. Het eerste valt principieel veel moeilijker normatief te toetsen dan het tweede. Onze westerse diplomaculturen rusten dan ook op het tweede schooltype en zijn zeer afwerend tegenover het eerste schooltype. Dit is verbazend, wanneer we bedenken dat we het eeuwenlang zonder diploma's hebben kunnen doen!

3.18 Winst

Bij 3.11 en 3.12 zagen we al, dat een heel wezenlijk onderscheid tussen de woorden 'interest' en 'rente' in ons bewustzijn is vervaagd, en bij 3.18 dat zo'n vervaging ook is opgetreden bij het onderscheid tussen 'kosten' en 'onkosten'. Ook hebben we bij 3.16 kunnen zien, dat de wezenlijke betekenis van het woord 'dividend' vrijwel volkomen uit ons besef is verdwenen. Dit laatste geldt helaas ook voor het woord *winst*, zoals we hier zullen zien.

In de geldstroom kunnen we uit hoofde van de factor kapitaal nu in elkaars verlengde leggen:

'interest' =>	'rente' =>	'dividend'
---------------	------------	------------

Zoals we bij 3.11, 3.12 en 3.16 zagen, verwijzen deze in het sociale organisme naar resp. de: fysieke, sociale en culturele werkelijkheid. Voor wat betreft de extern verstrekte opdrachten van een organisatie kunnen we op een zelfde wijze naast elkaar leggen:

'kosten' =>	'onkosten' =>	'? ? ?'
-------------	---------------	---------

Is er in onze taal een woord waarmee wij die uitgaven aanduiden, die verband houden met culturele opdrachten die een organisatie aan derden verstrekt?

Opvallend is, dat we gewend zijn te spreken over 'kosten maken' en 'onkosten maken', maar dat we bijvoorbeeld niet spreken over 'dividend maken'. Wel spreken we o.a. over 'winst maken'. Dat is nogal merkwaardig.

De twee woorden 'dividend' en 'winst' worden in onze tijd veelvuldig in een adem gebruikt, alsof we het over hetzelfde hebben. Maar is dat wel hetzelfde? Wat is eigenlijk verschil? En voorts: is 'winst maken' hetzelfde als 'geld overhouden' of

'overschotten creëren'? Vermoedelijk niet, want 'winst maken' is actief gesteld, terwijl 'geld overhouden' meer passief is.

Van 'dividend uitkeren' hebben we gezien, dat het 'uitdelen van overschotten' betekent. Betekent 'winst maken' hetzelfde als het 'uitdelen van overschotten'? Het antwoord zal voor velen verrassend maar ook moeilijk aanvaardbaar zijn.

Laten we het woord 'winst' wat nader bekijken. Men vermoedt etymologische verwantschap tussen *winst* en het Latijnse *vinco*, dat 'overwinnen' betekent. 'Winst maken' is dan gelijk aan 'overwinning behalen'. Ook los van dit vermoeden kunnen we in het woord 'winst' het woord 'winnen' herkennen. Om te kunnen 'winnen' moet men zich in een strijd begeven. Een strijd is een krachtmeting, een poging een weerstand te overwinnen.

Even een kort uitstapje. We kunnen strijden met onszelf of met een ander. Dat herinnert aan het woord 'con-current', dat 'mede-loper' of 'mede-dinger' betekent. Hier staat niet 'contra-current' (tegen-dinger, tegen-stander)! In de juiste opvatting ziet men in de concurrent zijn 'medestrijder', niet de 'tegenstrijder'! Het concurreren is dan het gezamenlijk strijden van dezelfde strijd, een associatieve aangelegenheid bij uitstek, gelijk een hardloophwedstrijd. Gezamenlijk strijden tegen de weerstanden die ieder individueel zelf ondervindt en niet het uitschakelen van de ander zonder meer (vgl. het knock-out). In de sportieve opvatting strijdt een worstelaar zijn strijd tegen de krachten, die zich aan hem openbaren via zijn medestrijder. Voor die medestrijder ziet dat er omgekeerd precies hetzelfde uit. Die strijd geldt de tegenkrachten, niet de strijders zelf!

Dit biedt ons een goed houvast bij onze benadering van het woord 'winst'. Vooral wanneer we beseffen, dat werkelijke vooruitgang berust op het overwinnen van tegenkrachten, hét kenmerk van ontwikkeling. Het handelt bij 'winst' om de culturele inspanningen van een organisatie. Dat willen we aan de hand van het volgende aannemelijk maken.

Als een sporter zijn lichamelijke mogelijkheden wil ontwikkelen, dan zal hij zijn weerstanden steeds zwaarder kiezen (zwaardere gewichten, langere afstanden, hogere sprongen, etc.). Hij zal telkens geleidelijk de weerstand opvoeren en voortdurend de oefening of strijd herhalen. Hoe hoger de sporter op zijn prestatieladder klimt, des te groter beroep wordt er op zijn concentratie, zijn bewustzijn, zijn beheersing gedaan. Dat ziet er voor organisaties vergelijkbaar uit. Net zoals de sporter neemt de organisatie uitdagingen aan in de vorm van **opdrachten**. Als een organisatie zijn bijdragen aan de samenleving wil ontwikkelen, dan zal zij steeds zwaardere opdrachten op zich nemen (grotere verkooporders, lastiger vormen van dienstverlening en ontwikkelingswerken). Hoe hoger op de wereldranglijst van organisaties, des te groter beroep wordt er gedaan op de bewuste vruchtbare samenwerking van medewerkers in een organisatie ter verwerkelijking van die ene grootste opdracht. *Het vervullen van opdrachten is een kenmerk van: 'winst maken'.*

We komen als winnaar uit die strijd, als we alle problemen bij de opdracht verwerking met succes hebben overwonnen. De concentratie van zeer ervaren eigen medewerkers en van ervaren medewerkers van andere organisaties (externen) in een gezamenlijke inspanning is hier cruciaal. De graad van ontwikkeling van mensen en middelen is bepalend. Wie zijn eigen prestaties verbetert, maakt vooruitgang! Dat geldt niet alleen voor sporters, maar ook voor organisaties: *vooruitgang is een kenmerk van 'winst'*. Het verzorgen van die ontwikkeling gaat voor een organisatie gepaard met uitgaven aan derden voor door hen verzorgde opleidingen, verricht

onderzoek, gemaakte ontwerpen, gegeven adviezen...kortom: uitgevoerde culturele werken. Dat is volledig het omgekeerde van 'overhouden' (de gangbare winst-opvatting). Conclusie: het woord 'winst' verwijst ons naar de **culturele werkelijkheid**.

Een fijnzinnig maar toch belangwekkend ervaringsfeit is, dat degene, die een opdracht tot een cultureel werk uitvoert, zich zelf ook aan die opdracht uitvoering verder ontwikkelt, en zijn ervaringswereld vergroot. Voor alle duidelijkheid, en met excuses aan het Nederlandse taalwezen, kunnen we nu onderscheid maken tussen:

- 'in-winsten' = de ontwikkelingsuitgaven door de opdrachtgevende organisatie betaald aan de opdrachttvoerende derde;
- 'ver-winsten' of 'uit-winsten' = de inkomsten die de opdrachttvoerende derde ontvangt van de opdrachtgevende organisatie voor het uitvoeren van een ontwikkelingsopdracht (vgl. in-/uitwinnen)

En dan nu het volgende overzicht van soorten 'resultaten uit opdrachten':

- fysiek: *in-kopen* = **kosten** (verbruiksartikelen) versus *ver-kopen*
- sociaal: *in-lenen van diensten* => **onkosten** versus *ver-lenen*
- cultureel: *in-winnen* versus *ver-winnen* van ontwikkeling => **winsten**.

Wie dit overzicht op zich laat inwerken, zal daaruit o.a. kunnen opmaken, dat het in economisch-, sociaal- en cultureel opzicht voor de eigen organisatie veel uitmaakt, of een organisatie opdrachten door derden of door eigen medewerkers laat uitvoeren. Outsourcing is tegen deze achtergrond een heel wezenlijke stap.

3.19 Personeelslasten

Voor het aanduiden van inkomens, die een organisatie aan haar medewerkers uitbetaalt, vinden we in de taal een aantal woorden. Met name de volgende:

- (dag/week)loon;
- (maand)salaris;
- (jaar)honorarium en
- (medewerkers)inkomen.

De eerste drie memoreren aan de tijd, waarin de maatschappij nog in drie standen was ingedeeld: de arbeiders, de (gegoede) burgerij, en de notabelen. *Loon* is afkomstig van het oud-Saksische 'len' (vgl. het fonetische 'laun'), dat grijpen betekent. Het grijpen van de handen: handenarbeid. *Salaris* is afgeleid van het Latijnse 'sal' dat 'zout' betekent. Reizende Romeinse overheidsdienaren werd (toen kostbaar) zout meegegeven, om hun reis-/verblijfs-uitgaven onderweg te betalen. Daaraan herinnert nog het woord 'soldij' (vroeger 'saldij'). Het waren Romeinse dienstdoenden, dienstverleners. *Honorarium* is letterlijk het 'eregeld' dat jaarlijks aan verarmde Romeinse senatoren bij wijze van eervolle gift werd uitgekeerd.

Aangezien we de standenmaatschappij inmiddels goeddeels hebben verlaten, spreken we nu voor iedereen liever van 'inkomen', ondanks hardnekkigheid van woorden als 'loonbelasting', 'loonzakje', 'salarisstrookje', e.d. Hier is de verwijzing naar een der drie gebieden in het sociale organisme verdwenen: **de mens zelf is geleidelijk geëmancipeerd van deze drie oerkrachten, en is nu de van zichzelf bewust geworden 'bron' of 'schepper' van het sociale organisme.**

3.20 Subsidie

Het woord *subsidie* is afgeleid van het Latijnse woord 'sub sedeo', dat op haar beurt ontleend is aan de 'hurlende achterste linies van de militaire reservetroepen'. In de daaruit genomen figuurlijke betekenis vinden we dit weer terug in 'ondersteunen' of 'onderhouden' (laag houden): reserve, bijstand, ondersteuning door de overheid.

Met een subsidie beoogt de overheid een natuurlijke- of rechtspersoon in het levensonderhoud te voorzien. De overheid subsidieert op wettelijke vooraf bepaalde normen. Wie aan de normen voldoet, die heeft recht op uitkering van subsidie. De subsidie verstrekker heeft er zelf geen direct baat bij, maar kan de subsidie teruggeisen wanneer achteraf blijkt, dat a) toch niet aan de normen werd voldaan, of b) dat de gelden niet voor de bestemde doeleinden werden aangewend. Aan subsidiegelden ontbreekt structureel de vereiste culturele vrijheid. Keren we terug naar de uitgangsvraag: "Naar welke oer(kracht)bron verwijzen veel gebruikte termen uit de economie: fysiek, sociaal of cultureel?"

Er gaat een wettelijke rechten- en plichtenverhouding schuil achter de subsidiegelden, hetgeen naar de **sociale werkelijkheid** verwijst.

Subsidie is als 'voorziening in het levensonderhoud' voor rechtspersonen naar haar aard gelijk aan de sociale uitkeringen voor natuurlijke personen (vgl. werkloosheids-, ziekte-, arbeidsongeschiktheidsuitkeringen). De subsidie als verschijnsel kunnen we nu typeren als: een sociale uitkering aan natuurlijke- en vooral rechtspersonen.

3.21 Directe en indirecte belastingen

In het raam van onze zoekacties naar de bron waarheen de diverse woorden ons verwijzen, stuiten we op het onderscheid tussen directe en indirecte belastingen. Dat het verschijnsel *belasting* alles met overheidsinkomsten te maken heeft, is welhaast een understatement. Het woord 'last' (be-last-ing) houdt al van oorsprong vrijwel onveranderd in, dat we te maken hebben met 'iets dat ons wordt opgelegd'. Ook dat is eigenlijk geen nieuws. Het verband tussen 'belasting' en 'overheid' helpt ons wel wat verder. Immers, de primaire taak van de overheid is rechtshandhaving en dienstverlening. Echter, de overheid zelf probeert halsstarrig in andere taakgebieden van onze samenleving binnen te dringen, helaas. Het verschijnsel 'dienstverlening' waren we al bij punt 3.18 tegengekomen, bij het woord 'onkosten'; dit konden we herleiden naar de **sociale werkelijkheid**.

Maar...niet alle dienstverlening is 'dienstverlening'. Welke zijn de kenmerken van 'dienstverlening', en in hoeverre wordt daar bij 'direkte' en bij 'indirekte belastingen' aan voldaan?

Laten we het woord **dienst** eens wat meer op ons inwerken. De volgende samenhangen komen dan geleidelijk in ons bewustzijn binnen: dienstbaar, dienstbetoon, hulpbetoon, hulpvaardig allemaal aanduidingen waarmee we ons innerlijk verwant kunnen voelen. Maar ook: dienstplicht, dienstig, dienstknecht - daar voelen we ons niet zo mee verwant. Daar zegt het gemoed: dat is afgedwongen, oud en achterhaald. Daarin klinkt de oude onderworpenheid nog door. De vorm van 'dienstverlening' waar de hedendaagse mens zich mee kan verbinden is die van: de hulp, de helper, de redder in de nood, de steun en toeverlaat. Het is een geaccepteerd ervaringsfeit, dat hulp alleen dan vruchtbaar werkt, wanneer die geboden wordt bij een levende echte vraag van de hulpbehoevende. Hulp bij een echte vraag stellen we op prijs; daar hoort dus in het sociaal-economische leven een 'prijskaartje' bij. Tenzij betaling niet kan worden opgebracht (maar dan vaak toch nog een symbolisch beetje voor het principe). Prijs naar rato en naar draagkracht, voor beide partijen te beïnvloeden.

Er is een verschil. De directe belastingen nemen bij een gelijkblijvend inkomen steeds meer toe naar mate ik minder uitgeef: immers, hoe minder je uitgeeft, hoe meer je spaart, des te meer vermogen en des te meer belasting je moet betalen. Bij de indirecte belastingen werkt dat precies omgekeerd, want die nemen steeds meer toe naar mate je meer uitgeeft. Hoe meer je koopt, des te meer BTW je betaalt.

Voor wat betreft de directe belastingen gedraagt de overheid zich als een rentenier ten opzichte van mijn inkomstenbron en mijn financieel vermogen. De *directe belasting* ontpopt zich hier als een goed vermomde *rente*.

In het gegeven, dat de indirecte belastingen toenemen naar mate ik meer uitgeef, zit een element van rechtvaardigheid. Immers, naar mate ik meer uitgeef, neem ik intensiever deel aan de activiteiten in het sociale organisme. Dat heeft tot gevolg, dat ik impliciet meer gebruik maak van overheidstaken. Indirecte belastingen lijken op een soort variabele verenigingsbijdrage, een bijdrage aan het levensonderhoud van overheidsinstellingen naar rato van onze deelname aan het maatschappelijk verkeer. Op grond van deze en voorgaande overwegingen kunnen we ook de *indirecte belasting* zien als een vorm van *rente*, wat verwijst naar de **sociale werkelijkheid**.

(Bij leges e.d. wordt betaald voor een echte dienst en is dus sprake van *onkosten*.)

3.22 Resultatenrekening

Na het voorgaande punt kunnen we nu helderheid verkrijgen in de soorten aanduidingen voor de 'resultatenrekening'. De termen daarvoor gebruiken we gewoonlijk ongehinderd door elkaar. We bedoelen de gangbare begrippen:

- kosten/baten-overzicht;
- verlies/winst-rekening;
- overzicht van inkomsten/uitgaven.

In deze praktijkonderscheidingen leeft (nog weinig bewust) de geschiedenis van het boekhouden, zoals we dat al hebben beschreven in Hoofdstuk-1. Daar hebben we gezegd, dat van ca. 2255 vC. tot ca. 1300 nC. de grootgrondbezit- of ook wel magazijn-administratie tot ontwikkeling werd gebracht. Deze administreert in beginsel alle bedrijfsmiddelen als 'ding'.

In de productvoortbrengende organisaties domineert de term 'kosten/baten' verhouding. Juist in die productgerichte omgeving vinden we de primaire gerichtheid op de wereld der 'dingen' terug.

Over de tweede ontwikkelingsperiode, van ca. 630 vC. tot in onze 20e eeuw, hebben we gezegd, dat de boekhouding van de rechtspersoon tot ontwikkeling werd gebracht. Uit het genoemde boek van dr. O. ten Have blijkt o.a. dat met name ten tijde van de VOC en de Compagnieën de ons vertrouwde methode van dubbel-boekhouden een flinke stap voorwaarts maakte. Bovendien blijkt ook, dat onze rechtspersoonvorm NV en BV in diezelfde periode tot ontwikkeling kwam. Opvallend is, dat het juist de ontwikkeling van de wereldhandelsvloot is geweest, die daaraan ten grondslag heeft gelegen: de organisatie van o.a. wereld omspannende handels- en vervoersdiensten!

Terugkijkend naar het woord 'winst', waarmee de ontwikkelingsinspanningen van de rechtspersoon zelf worden aangeduid, is dit verbazingwekkend: vooral die organisaties die zich richten op de handels- en dienstverlening hebben het verschijnsel 'organisatie' als zelfstandige entiteit (met een 'eigen vermogen' en een 'eigen naam') tot ontwikkeling gebracht. Juist in de dienstverlenende organisaties spreekt men vooral van 'Verlies- en Winstrekening'.

In de culturele (pot-verterende) organisaties zoals kerken, scholen e.d., is men gewend te spreken over een 'overzicht van Inkomsten/Uitgaven'. Ook in de hierin uitgewerkte methode spreken we voor wat betreft de resultaten (in neutrale zin) over 'inkomsten' en 'uitgaven'. In dit spreken over inkomsten en uitgaven leeft wellicht een sluimerend besef van de derde voor ons liggende ontwikkelingsperiode van het boekhouden. De periode waarin organisaties o.a. de opgave zullen hebben voor alle medewerkers de weg naar vruchtbare anarchie mogelijk te maken. Daarbij gaan de ontwikkeling van de natuurlijke personen en de ontwikkeling van de rechtspersoon hand in hand.

3.23 Opstal hypotheek

Het Griekse *hypo-theca* betekent letterlijk 'onder-pand'. Meer uitgebreid gezegd: 'onder iets dat strekt tot zekerheid van een verbintenis'. Wie een bedrag leent en daarbij hypotheekrechten t.a.v. zijn opstal aan de uitlener geeft, verstrekt een **fysieke** zekerheid aan de uitlener. In het geval de inlener de verbintenis niet (naar behoren) nakomt, heeft de uitlener het recht om zijn desbetreffende vorderingen te verhalen op de opbrengsten uit verkoop van het onderpand, dit is het opstal. De zekerheid wordt m.a.w. niet ontleend aan de afspraak, aan het woord van de inlener maar aan de marktwaarde van het object, het opstal. Daarom verwijst het opstal als object en het hypotheekrecht vanuit haar verbondenheid met het object naar de **fysieke werkelijkheid**.

3.24 Grond hypotheek

We maken hier strikt onderscheid tussen het *opstal* en de *grond* waarop het opstal is gebouwd, omdat:

- de grond qua 'vierkante meters' principieel niet als 'werk' van mensen kan worden opgevat (zie punt 3.1), want het aardoppervlak is er zonder ons toedoen;
- het opstal als resultaat van menselijke arbeid wel als 'werk' van mensen kan worden opgevat;

- de grond als 'vierkante meter' niet-ruimtelijk is, m.a.w. geen objectkarakter kan hebben;
- het opstal als 'kubieke meter' ruimtelijk is, en daarmee wel objectkarakter heeft.

Het 'opstal' kan als 'werk' (werkstuk) van mensen vanuit zijn natuurlijke aard worden gekocht en verkocht. In dat geval is er sprake van 'koop'. Dat 'grond' (als oppervlak) vanuit haar natuurlijke aard niet kan worden gekocht of verkocht, en dat dan nooit kan worden gesproken over 'aan- of verkoop van grond', kan als volgt worden begrepen:

- beschikkings-**recht** (= eigendom) kan wel op 'grond' worden gevestigd, omdat bij overdracht van een overeengekomen tegenwaarde de desbetreffende rechten aan een ander kunnen worden overgedragen;
- beschikkings-**macht** (= bezit) kan nooit op 'grond' worden gevestigd, omdat grondoppervlak ten ene male nooit kan worden 'geleverd' - ook al zouden we dat nog zo graag willen. Wie meent dat dit wel kan, heeft of de essentie van 'beschikkings-macht' niet begrepen, of heeft de illusie dat overdracht van bezittingen zonder fysieke objecten kan plaatsvinden. M.a.w. het bedachte schijnonderscheid tussen juridische en feitelijke levering is in dit opzicht erg misleidend, en gaat voorbij aan de fenomenologische werkelijkheid. Deze juridische 'truc' heeft in de loop der tijd vergaande gevolgen gekregen. Zie ook bijlage-2.

De bestemmingsrechten op 'grond' betreffen het recht van gebruik, m.a.w. de overdraagbare gebruiksvergunning betreffende een bepaald stuk aardoppervlak. Zo'n vergunning is goed beschouwd een afspraak met de gemeenschap, dus uiteindelijk de overheid. Deze afspraak wordt geregistreerd in het zgn. kadaster (= grondregister), waaraan de vergunninghouder zijn rechtszekerheid ontleent. Dit afspraak karakter omtrent 'grond' verwijst ons naar de **sociale werkelijkheid**.

3.25 Fonds, reserve, en verzekering

Het woord *fonds* is verwant aan *fontein* en afgeleid van het Latijnse 'fundere', dat 'uitgieten, uitvloeien' betekent. Dit duidt op het vloeibare karakter van geld, evenals de woorden: liquiditeiten, liquidatie, liquide middelen, e.d. **Geld stroomt ! Geld kan slechts rollen als een golf, nooit zoals een bal of een muntje!**

Gelijk uit de bovenloopdelta door een heleboel kleine stroompjes een meer ontstaat, zo scheppen alle verzekerden met een heleboel kleine (premie)betalingen:

- schadefonds ter vergoeding van geleden **fysieke** schade(n);
- **sociale** fondsen om (natuurlijke en rechts-)personen een inkomen te verstrekken om daarmee (aanvullend) in hun levensonderhoud te voorzien. Dit, wanneer sprake wordt van tekort of ontbreken van een inkomensbron:
- kapitaals-, **culturele**-, of ontwikkelingsfondsen tot verstrekking van ontwikkelingsvermogen. Dit is: het doen van schenkingen. We noemen hier

de verzekeringen van kapitaalsuitkeringen op het 'leven', beleggingsfondsen inzake aandelen/deelnemingen, het Koningin Juliana Fonds, Mama Cash, participatiefondsen, e.d.

Zowel de betaalde premie, het desbetreffende fonds, als ook de uitkering uit dat fonds behoren alle drie tot dezelfde soort geldstroom, die stroomt naar de uiteindelijke begunstigde van de uitkering. Gedurende die stroom verandert de kwaliteit van dat geld onderweg niet. Dit geldt voor alle drie de fasen (premie, fonds, uitkering) in de geldstroom.

De volgende alinea, waar we nader ingaan op het woord 'reserve', toont dat het er bij fondsvorming in beginsel niet toe doet, of we over bedrijfsinterne dan wel bedrijfsexterne fondsen spreken. Bovenstaande drie soorten fondsen kunnen immers ook in een organisatie worden opgebouwd middels reserveringen.

Het woord *reserve* is afgeleid van het Latijnse 'servio', dat 'dienen' of 'dienstbaar/dienstig zijn' betekent. Ons 're-serve' is dan zoiets als 'weer-/her-dienstig'. Dit slaat op de noodvoorraad, die in voorkomende gevallen "weer dienst doet", net als de 'reservisten' die in noodgevallen 'weer dienst' moeten doen ter verdediging van het land.

Welbeschouwd is een financiële interne reserve een intern opgebouwd fonds. De gelden in dat interne fonds zijn belegd in de activa van de fondshoudende onderneming.

Het stamwoord *zeker* van het woord 'verzekering' is afkomstig van het Latijnse 'se-cure', dat 'zonder zorg, zonder gevaar' betekent. 'Gevaar' is (na een lange weg) afgeleid uit het oudnoorse en oudsaksische taalgebied, waar het 'nood, het boze' betekende. Een verwijzing naar het Ierse 'derb' voor het woord 'zeker' helpt ons nog verder. 'Derb' is afgeleid van het indo-germaanse 'dru' dat 'eik' betekent (vgl. Druïden). Het verband tussen zekerheid en het luisteren naar de goden ligt hier voor de hand: voor de Druïden was de eik een heilige boom. Dit houdt in, dat het woord 'verzekering' op zichzelf niet naar een van de drie door ons gezochte werkelijkheden verwijst, zodat dat onderscheid tot uitdrukking moet komen door een toevoeging: bijv. *fysieke* zekerheid.

3.26 Spaar- en kasgelden

De huidige technologische ontwikkelingen met name in het betalingsverkeer zullen steeds duidelijker aantonen, dat er geen wezenlijk onderscheid bestaat tussen geld in de kas en geld op een normale spaarrekening of rekening-courant.

Naar welke werkelijkheid verwijst *spaargeld*: fysiek, sociaal of cultureel?

Het woord *sparen* is afgeleid van het oudsaksische 'spon', dat 'uitstellen' betekent. Bij het 'sparen' wordt de besteding van het geld uitgesteld. De spaarder gaat 'uit' het gebied van het 'stellen' (= plaatsen, <be>steden), verlaat m.a.w. het ruimtelijke en komt binnen in het gebied van de tijd door zijn geld nog niet aan de fysieke noch aan de culturele werkelijkheid te verbinden. Die keuze laat de spaarder daadwerkelijk nog in het midden, nl. de sociale werkelijkheid: hij geeft het spaargeld aan een ander met de *afspreek*, dat hij dat geld over een (on)bepaalde tijd weer terugkrijgt!

Het spaar- of kasgeld verwijst m.a.w. naar de **sociale werkelijkheid**.

De (misschien al te) sterke behoefte van de banken zich aan die *afsprake* met de spaarders te kunnen houden, leidt er wellicht toe dat de banken bij hun kredietverstrekking zo'n grote betekenis hechten aan het verkrijgen van (te) veel zekerheden van de kredietnemer.

3.27 Investeren

In het Griekse *esthes*, dat 'gewaad' betekent, en in het Latijnse 'vestis', dat 'gewaad, stof, sluier' betekent, vinden we de oorsprong van het woord 'investeren'. 'In-vestering' betekent dus 'in-stof' of 'in-gewaad'. Het 'investeren' is het hullen van een idee in aardse stof. De kracht die daarvoor nodig is, wordt gevormd door het vermogen dat een onderneming uittrekt om een ondernemingsidee in een object(aanschaf) gestalte te geven.

Een directe verwijzing m.a.w. naar de stoffelijke **fysieke werkelijkheid**. Dat houdt tevens in, dat er principieel nooit in de sociale- resp. culturele werkelijkheid kan worden geïnvesteerd met voorbijgaan aan de fysieke werkelijkheid. Uitspraken zoals 'ergens tijd in investeren' of 'in een medewerker investeren' behoren tot het onware, misleidende woordgebruik. Zij pogen een onmogelijke werkelijkheid aan ons voor te spiegelen, een schijnrealiteit.

3.28 Originelen en kopieën, apparatuur en programmatuur

Dit zijn strikt genomen geen begrippen van financieel-economische aard. Vanwege de bijzondere moeilijkheden, die samenhangen met het wezenlijke verschil tussen 'originelen en kopieën' en 'apparatuur en programmatuur', zullen we ter afsluiting van dit hoofdstuk daaraan toch apart aandacht besteden. Dit verschil is van belang voor de financiering ervan.

Het woord *origineel* is afkomstig van het Latijnse 'origo' dat 'oorsprong, herkomst, schepper' betekent. Dit hangt samen met 'orior', dat 'te voorschijn komen, geboren worden, opkomen' betekent. Het wijst op al hetgeen zich door de scheppende werkzaamheid van mensen in onze mensenwereld voor het eerst aandient, en zo tot ontwikkeling wil komen. In onze wetgeving op de jaarrekening noemde men dit lange tijd: voortbrengselen van de Geest. Dat betreft de zgn. cultuurgooederen. De 'originelen' verwijzen ons naar de **culturele werkelijkheid**. Inmiddels spreekt men verhuilend over '**immateriële activa**', waarmee het werk van de geest wordt afgedekt!

Bij het woord *kopieën* ligt dit anders. Het Latijnse 'copia' (godin van de overvloed) betekent in deze context 'verlof tot iets, in de gelegenheid gesteld zijn tot iets'. Wij noemen dat gewoonlijk: 'vergunning of toestemming' van het 'origineel' middels vermenigvuldiging (in overvloed) gebruik te maken. De vergunning is een afspraak tussen een rechtgever en een rechtontvanger, waarbij de rechtgever onder afgesproken voorwaarden bepaalde rechten aan de rechtontvanger overdraagt. Bij de overdracht van rechten, om van een afdruk van een origineel gebruik te mogen maken, spreken we over copy-rights die betrekking hebben op: het recht om te vermenigvuldigen, het recht om openbaar te maken, het recht om af te drukken te gelde te maken, e.d. Die rechten komen bij aanvang toe aan de auteur. De *auteur* is de

'vertegenwoordiger van hetgeen tot uitdrukking is gebracht'. Het woord *kopie* verwijst met dit afspraak beginsel derhalve naar de **sociale werkelijkheid**. Het is hier van essentieel belang te onderkennen, dat het verkrijgen van een vergunning nooit als *koop* kan worden aangemerkt.

Eigendomsrechten worden bij het verwerven van een afdruk niet door de houder van de copy-rights overgedragen. De beschikkingsrechten worden door hem niet mee overgedragen bij het verstrekken van de gebruiksvergunning. Een vergunning wordt daarom altijd *ver-leend* en nooit *ver-kocht*. Bovendien: in het begrip 'toestemming geven' gaat het om 'met je stem je woord geven', waarin wederom het *afspraak* karakter ervan doorklinkt.

Concreet: wie een boek aanschaft, *koopt* niet. Aan hem/haar wordt een vergunning verstrekt voor het gebruik van de afdruk, die tegen betaling wordt overhandigd. Wie meent dat hij een boek *koopt*, laat zich misleiden door de materie (het papier/medium), waarop de wezenlijke inhoud is afgedrukt. **De gebruiksrechten betreffen in de eerste plaats de inhoud, niet het medium.** Bij een uitgever heeft een voorraad boeken (d.w.z. afdrukken) zoveel waarde op de financiële balans, als er aan gelden voor nodig waren voor de aanmaak. Die voorraad heeft echter het karakter van een voorraad "gebruiksvergunningen". Dit zelfde geldt ook voor de tussenhandel. Daar is de voorraadwaarde gelijk aan de gelden betaald aan de uitgever, op doortocht naar de klant.

Blijkt er voor de afdrukken geen of onvoldoende belangstelling, dan blijkt er geen *afspraak* in de sociale werkelijkheid tot stand te komen. Dat houdt in, dat de sociale zekerheid niet wordt verkregen en dus moet worden teruggevallen op de fysieke zekerheid: de papierwaarde. De 'afspraken-markt' is een fundamenteel andere dan de 'objecten- of grondstoffenmarkt'. Rechtszekerheden zijn in die twee markten op fundamenteel andere werkelijkheidsgronden verankerd.

Heeft een uitgever de auteursrechten van een aantal originelen verworven, dan kunnen die originelen of manuscripten niet zinnig als een voorraad objecten, noch als een voorraad vergunningen worden beschouwd; wel echter als een voorraad *voortbrengselen van de Geest* (een voorraad cultuurobjecten). Die voorraad heeft cultuur-historische waarde, die in de loop der jaren de neiging heeft steeds hoger op te lopen. Dit in tegenstelling tot de voorraad objecten (grondstoffen en gebruiksgoederen), die in de loop der jaren steeds meer in waarde neigen te dalen.

De bovengeschetste problematiek van de 'originelen en kopieën' geldt onverkort voor programmatuur, een verschijnsel van de laatste decennia. Ook daar geldt, dat het medium slechts 'object-waarde' heeft, dat de kopieën 'vergunning-waarde' hebben, en dat de zgn. sources (bronnen) 'cultuurobject-waarde' hebben.

Voor wat betreft de apparatuur, waarop de programmatuur zinnig kan werken, geldt dit in iets andere vorm ook. En wel als volgt. In tegenstelling tot vergunningen kan men het apparaat als 'object' wel 'kopen'; daar bewegen we ons in de **fysieke werkelijkheid**. Wie de gebruiksvergunning van een apparaat verwerft, die huurt dat apparaat; daarmee worden we bij (ver)huur naar de **sociale werkelijkheid** verwezen.

Het allereerste, naar nieuw ontwerp, voortgebrachte apparaat heeft weer cultuurhistorische waarde, hetgeen ons naar de **culturele werkelijkheid** verwijst. Het *prototype* is de eerste afdruk, het origineel.

De overeenkomst, waarbij een prototype inclusief alle rechten daaraan verbonden door de makers direct na gereedkomen wordt overgedragen, plaatst ons voor de vraag, of dat prototype na overdracht als een *object* of als een cultuurobject moet worden opgevat. Voor het antwoord is bepalend of:

- de koper het apparaat koopt om het apparaat al gebruikend te verbruiken. Daarmee gaat het apparaat geleidelijk de weg naar de vernietiging. In dat geval wordt het prototype als *object* overgedragen en ingeboekt;
- het apparaat aan een houder van een (re)productievergunning (licentie) in bruikleen wordt overgedragen, waarbij dan een afspraakrelatie ontstaat;
- men het prototype voor de vernietiging als cultuurobject wil behoeden.

In dit hoofdstuk hebben we nadrukkelijk stilgestaan bij de diepere betekenis van een aantal woorden uit vooral het alledaagse financiële taalgebruik. Ter afsluiting van dit hoofdstuk citeren we graag enkele fragmenten van hetgeen Rudolf Steiner op 20-08-1923 in Penmaenmawr als antwoord gaf op enkele vragen van zijn toehoorders:

“...bij alle huidige omgangstalen is het zo, dat de woorden vervlakt zijn.”

“De woorden zijn tegenwoordig niet meer wat zij eens waren: het zijn ‘zondige’ wezens geworden.” “Maar gaan we terug naar de oorspronkelijke betekenis, dan worden we in heel diepe regionen van het streven van de mens binnengevoerd.”

“En zo meen ik dat men eigenlijk niet moet proberen woorden...door anderen te vervangen...maar dat je er aan moet werken het begrip van deze woorden weer iets te verheffen tot hun zondeloosheid.” Ofwel: verziekte opvattingen van gangbare woorden saneren en die woorden terugbrengen naar hun oorspronkelijke betekenis. Dat is precies wat we in dit hoofdstuk hebben geprobeerd te doen.

In het volgende hoofdstuk bouwen we voort op de ordening die we in dit hoofdstuk hebben ontwikkeld. We hebben gevonden naar welke werkelijkheid de financieel-economische woorden ons verwijzen: de fysieke-, de sociale- of de culturele werkelijkheid.

4. RUBRICERING NAAR DRIE WERKELIJKHEDEN: CULTUREEL, SOCIAAL, FYSIEK

De voorgaande hoofdstukken waren grondlegend van aard. In hoofdstuk-3 hebben we ons intensief beziggehouden met de vraag, naar welke werkelijkheid de gangbare economie-woorden ons verwijzen: cultureel, sociaal of fysiek. Dat is van belang om als sociale mens te kunnen balanceren tussen cultuur en natuur, tussen geest en materie. Dit betekent financieel gezien: met leengeld balanceren tussen schenkgeld en koopgeld.

Degene die administratief-financieel goed onderlegd is, heeft het ergste nu ongeveer achter de rug. Veel van wat nu volgt, betreft het administratief-technisch consequent uitwerken van het voorgaande. Degene die administratief-financieel niet goed onderlegd is, krijgt het nu pas lastig; bij het voorgaande behoefde hij/zij geen (moeizaam) afstand te doen van (vaak moeizaam veroverde) vertrouwde begripsinhouden. Maar hem/haar ontbreekt mogelijk voldoende boekhoudkundig inzicht om alle hierna te nemen stappen goed te kunnen volgen.

Wellicht voor een aantal lezers overbodig, maar voor wie die kennis ontbeert:

Een essentieel punt is bijvoorbeeld het volgende. De **balans** betreft een momentopname (vgl. foto), waarin de geldwerkelijkheid in haar **statisch** aspect wordt weergegeven. De **resultaten** betreffen de geldbeweging gemeten over een bepaalde periode; de geldwerkelijkheid in haar **dynamisch** aspect (vgl. film).

Bij *debiteur* en *crediteur* hebben we het over de financiële verhouding tussen de eigen organisatie en derden of andere organisaties, waarbij het meestal gaat om de wederzijdse nog te betalen resp. vooruitbetaalde facturen.

De debiteuren (afkomstig van *debitor* dat 'schuldenaar' betekent) worden overeenkomstig de nieuwe resultaatrubrieken onderscheiden en zijn conform in de nieuwe inrichting van de balans ingevoegd. Dit geldt (spiegelbeeldig) uiteraard ook voor de crediteuren (afkomstig van *creditor* dat 'schuldeiser' betekent). De woorden *debiteur* en *crediteur* geven op zichzelf geen verwijzing naar een van de onderscheiden drie werkelijkheden. Daarom moet op een andere wijze dat onderscheid worden aangegeven: bijv. kostencrediteuren. Dit is overigens een gangbare tenaamstelling in boekhouderstaal. In dit gevalt echter met een iets andere woordinhoud, zie onze uiteenzettingen in de voorgaande hoofdstukken.

4.1 Rubricering

In dit 4e hoofdstuk zullen we min of meer samenvattend onze bevindingen van hoofdstuk-3 onderbrengen in een overzicht, zodat samenhangen beter zichtbaar kunnen worden. De woorden behandeld in hoofdstuk-3 zullen we in dat overzicht met vermelding van het paragraafnummer rubriceren naar:

1. **balans** georiënteerde woorden (bezittingen en schulden) achtereenvolgend inzake de:
 - ⇒ culturele werkelijkheid
 - ⇒ sociale werkelijkheid
 - ⇒ fysieke werkelijkheid

2. **resultaat** georiënteerde woorden (uitgaven en inkomsten) achtereenvolgend inzake:

- **kapitaal** georiënteerde woorden achtereenvolgend inzake de:
 - ⇒ culturele werkelijkheid
 - ⇒ sociale werkelijkheid
 - ⇒ fysieke werkelijkheid
- inkomens van medewerkers (gericht op interne opdrachten);
- externe opdrachten achtereenvolgend inzake de:
 - ⇒ culturele werkelijkheid
 - ⇒ sociale werkelijkheid
 - ⇒ fysieke werkelijkheid

Dat levert het volgende niet-limitatieve overzicht op:

BALANS	Bezittingen (<i>debet</i>)	Schulden (<i>credit</i>)
--------	------------------------------	----------------------------

Culturele werkelijkheid (schenkgedkwaliteit):

Paragraafnr		
3.15	Ontwikkelingsfinanciering u/g	Ontwikkelingsfinanciering o/g Deel van Kapitaal / Eigen vermogen
3.16	Aandelen, deelneming u/g	Aandelen, deelneming o/g
3.25		Ontwikkelingsreserves
3.28	Voorraad originelen, prototypen	
3.17	Dividend-debiteuren	Dividend-crediteuren
3.18	(Uit)winst-debiteuren	(In)winst-crediteuren

Sociale werkelijkheid (leengedkwaliteit):

3.15	Afspraakfinanciering u/g	Afspraakfinanciering o/g Deel van Kapitaal / Eigen vermogen
3.14	Uitgeleend geld	Ingeleend geld
3.14	Krediet gegeven	Krediet opgenomen
3.14	Obligaties uitgezet	Obligaties opgenomen
3.24	Grondhypothek vordering	Grondhypothek schuld
3.24	Grondvergunning vordering	Grondvergunning schuld
3.25		Sociale reserves
3.26	Kas, spaar-, RC-saldi (+)	RC-saldi (-)
3.28	Gebruiksvergunning vordering	Gebruiksvergunning schuld
3.28	Huurvordering	Huurschuld
3.28	Boeken-/programmatuurvoorraad	
3.13	Rente-debiteuren	Rente-crediteuren
3.10/11	Dienstverlening debiteuren	Onkosten-crediteuren

Fysieke werkelijkheid (koopgedkwaliteit):

3.15	Objectfinanciering u/g	Objectfinanciering o/g Deel van Kapitaal / Eigen vermogen
3.27	Investerings	
3.23	Opstellen	
3.23	Opstalhypotheek vordering	Opstalhypotheek schuld
3.25		Schadereserves
3.28	Informatiedragers	
3.28	Grondstoffenvoorraden	
3.28	Gebruiksapparatuur	
3.12	Interest-debiteuren	Interest-crediteuren
3.10/11	Verkoop-debiteuren	Kosten-crediteuren

RESULTATEN	Uitgaven (<i>debet</i>)	Inkomsten (<i>credit</i>)
------------	---------------------------	-----------------------------

Uit hoofde van Kapitaal:

Paragraafnr.			
3.12	Fysiek	Interest betaald	Interest ontvangen
3.25	Idem	Schadeverzekeringspremie betaald	Schadeverzekeringspremie ontvangen
3.25	Idem	Toevoeging aan fysieke reserve	Onttrekking aan fysieke reserve
3.13	Sociaal	Rente betaald	Rente ontvangen
3.20	Idem	Subsidie uitgekeerd	Subsidie ontvangen
3.25	Idem	Socialeverzekeringspremie betaald	Socialeverzekeringspremie ontvangen
3.25	Idem	Toevoeging sociale reserve	Onttrekking sociale reserve
3.27	Idem	(In-)directe belastingen betaald	(In-)directe belastingen ontvangen
3.17	Cultureel	Dividend uitgekeerd	Dividend ontvangen
3.25	Idem	Kapitaalsverzekeringspremie betaald	Kapitaalsverzekeringspremie ontvangen
3.25	Idem	Toevoeging aan culturele reserve	Onttrekking uit culturele reserve

Uit hoofde van Interne opdrachten:

3.19	Fysiek / Sociaal / Cultureel	Inkomens van medewerkers	N.v.t.
------	------------------------------------	--------------------------	--------

Uit hoofde van Externe opdrachten:

3.10/11	Fysiek	Kosten (verbruiksgoederen)	Verkopen (producten)
3.10/11	Sociaal	Onkosten (dienstverlening)	Verdiensten
3.28	Idem	Betaalde huur	Ontvangen huur
3.18	Cultureel	(In)winsten = ontwikkelingswerk <u>door</u> derden	(Uit)winsten = ontwikkelingswerk <u>voor</u> derden

In bovenvermelde overzichten hebben we de volgorde van de paragrafen uit hoofdstuk-3 aangehouden. Deze volgorde is echter niet bepaald door overwegingen van louter boekhoudkundige aard. Daarom moeten we nu eerst nagaan of er misschien een nadere ordening binnen het voorgaande overzicht zelf kan worden aangebracht.

Wellicht ten overvloede: bij deze drie deelbalansen handelt het uitsluitend over het *financiële aspect* van de culturele, sociale en fysieke werkelijkheid!

4.2 Culturele Deelbalans (schenkgeldkwaliteit)

De onderstaande met een * gemerkte rubrieken zijn bepaald op grond van tamelijk eenvoudige boekhoudkundige logica.

We kunnen hier in plaats van Culturele Deelbalans ook spreken over (misschien meer exact) Deelbalans Ontwikkelingsgelden of Deelbalans Schenkgelden. Dan zouden we overeenkomstig ook kunnen spreken over Deelbalans Sociale gelden of Deelbalans Leengelden en over Deelbalans Fysieke gelden of Deelbalans Koopgelden. Maar dat terzijde.

Bezittingen (debet):	Schulden (credit):
1) Ontwikkelingsvermogen u/g ⇒ Aandelen/deelnemingen in andere organisaties ⇒ Financiering persoonsontwikkeling	* Ontwikkelingsvermogen o/g ⇒ Door derden gestorte aandelen/deelnemingen ⇒ Interne culturele reserve = vrij deel van het Eigen Vermogen
2) Debiteuren inzake Dividend ⇒ Nog te ontvangen dividend (ook bonussen, kortingen, schenkingen, etc.)	* Crediteuren inzake Dividend ⇒ Nog te betalen dividend (ook bonussen, kortingen, schenkingen, etc.)
3) Debiteuren inzake Ontwikkelingswerken: ⇒ 'Winst'-debiteuren (zie par. 3.18)	* Crediteuren inzake Ontwikkelingswerken ⇒ Winst'-crediteuren (zie par. 3.18)
4) Onderzoek & Ontwikkeling ⇒ Geesteskinderen ⇒ Originelen/Prototypen	* Afschrijving van Onderzoek & Ontwikkeling ⇒ Geesteskinderen ⇒ Originelen/Prototypen

4.3 Sociale Deelbalans (leengeldkwaliteit)

Te spreken over Sociale Deelbalans wekt wellicht verwarring vanwege de vele gevoelsfacetten, die in onze tijd zo sterk met het woord *sociaal* worden opgeroepen. Het is denkbaar een andere gelijkwaardige naam te hanteren, zoals bijvoorbeeld *verbindend*. Het Latijnse 'socius' betekent namelijk onder andere 'verbonden'. Daarmee wordt tevens op een mooie manier tot uitdrukking gebracht, dat de **sociale werkelijkheid** een **verbindende werkelijkheid** is, die tot taak heeft om de **fysieke** met de **culturele werkelijkheid** te verbinden: de mens tussen natuur en cultuur. We houden vast aan de term 'Sociale Deelbalans'.

Terugkijkend naar het vorige overzicht komen we tot de volgende indeling:

Bezittingen (debet):	Schulden (credit):
1) Sociale financieringen u/g ⇒ Lening/Krediet/Obligatie u/g ⇒ Grondhypothec vorderingen ⇒ Kas/Spaar-/RC-/Banksaldo (+)	* Sociale financieringen o/g ⇒ Lening/Krediet/Obligatie o/g ⇒ Grondhypothec schulden ⇒ Kas/Spaar-/RC-/Banksaldo (-) ⇒ Interne sociale reserve = Benodigd deel van het Eigen Vermogen
2) Debiteuren inzake Rente ⇒ Rentebiteuren ⇒ Vorderingen Sociale verzekeringen	* Crediteuren inzake Rente ⇒ Rentecrediteuren ⇒ Crediteuren Sociale verzekeringen
3) Debiteuren inzake Diensten & Vergunningen: ⇒ Verleende diensten ⇒ Huurvorderingen	* Crediteuren inzake Diensten & Vergunningen ⇒ Onkostencrediteuren ⇒ Huurschulden
4) Vergunningen inzake: ⇒ Grondvergunning betaald ⇒ Gebruiksvergunningen -Boekenvoorraad -Softwarevoorraad	* Afschrijving van vergunningen ⇒ Grondvergunningen ⇒ Gebruiksvergunningen

4.4 Fysieke deelbalans (koopgeldkwaliteit)

Na de Culturele - en de Sociale Deelbalans volgt nu de Fysieke Deelbalans.
In de Fysieke Deelbalans komen we dan tot de volgende nadere ordening:

Bezittingen (debet):	Schulden (credit):
1) Object-financieringen u/g ⇒ Opstalhypotheek vorderingen	* Object-financieringen o/g ⇒ Opstalhypotheek schulden ⇒ Schadereserves (voorzieningen) ⇒ Benodigd deel van het Eigen Vermogen
2) Debiteuren inzake Schadevergoedingen ⇒ Interest-debiteuren	* Crediteuren inzake Schadevergoedingen ⇒ Interest-crediteuren
3) Debiteuren inzake Goederen ⇒ Productverkoop-debiteuren	* Crediteuren inzake objecten/goederen ⇒ Productinkoop-crediteuren = o.a. kostencrediteuren
4) Objecten = Goederen ⇒ Investerings ⇒ Opstallen ⇒ Informatiemediums ⇒ Grondstoffenvoorraad ⇒ Apparatuur	* Afschrijvingen objecten/goederen ⇒ Investerings ⇒ Opstallen ⇒ Informatiemediums ⇒ Grondstoffenvoorraad ⇒ Apparatuur

Met deze nadere ordening zijn we uiteindelijk op een grondvorm gekomen, die in elke deelbalans - telkens in een iets gewijzigde verschijningsvorm - weer optreedt. In het Slotwoord komen we hierop nog terug.

De onderscheiden hoofdrubrieken - 4 per deelbalans en dus 12 over de gehele balans - vertonen nu aan de debet- en creditzijde een inhoudelijke verwantschap. Populair gezegd: de vogels staan bij de vogels, de katten bij de katten en de koeien bij de koeien. Wat kwalitatief bij elkaar hoort is bij elkaar geplaatst en kan zonder oneigenlijke vermenging ook bij elkaar opgeteld.

De balans is hiermee tot een instrument geworden waarmee gelijkwaardigheden tegen elkaar kunnen worden afgewogen ("koeien en paarden worden niet doorheen bij elkaar opgeteld"). **Daarmee geeft de balans ons een inzicht in de sociaal-economisch meest wenselijke financieringsvorm. Achtereenvolgens:**

- **fysieke activa financieren met uitsluitend fysieke passiva,**
- **sociale activa financieren met uitsluitend met sociale passiva, en**
- **culturele activa financieren met uitsluitend met culturele passiva.**

Het voorgaande geldt voor de balans.

4.5 De resultatenrekening

De resultatenrekening is echter geen afweeginstrument voor geldstanden, zoals de balans. Bij de resultatenrekening gaat het om het evenwicht in kwalitatief verschillende geldstromen. Daarom is het in dat geval niet zinvol alle geldstromen inzake de fysieke gelden bijeen te brengen, daarna de sociale gelden en tenslotte de culturele gelden. Dit kan zelfs niet, want in de personeelslasten is dit onderscheid niet meer zinvol te maken. Dat is per het eind van de standenmaatschappij namelijk achterhaald. We hebben dat al aangegeven in paragraaf 3.19. We leven in het 'IK'-tijdperk. De zelfbewuste mens is in zijn individualiteit (d.i. in zijn ondeelbaarheid) ontwaakt en heeft zich uit de traditie-gedragen standenmaatschappij geëmancipeerd. Hij/zij ontvangt nu een inkomen (geen loon, salaris of honorarium meer!).

De medewerkers beheren de (financiële) vermogens van hun eigen organisatie. Ze staan voor de opgave die vermogens vruchtbaar te laten werken door actief deel te nemen aan het maatschappelijke opdrachtenleven:

- zij vervullen zelf de intern aan hen gegeven opdrachten;
- zij ontvangen een deel van die opdrachten van andere (rechts)personen buiten de eigen organisatie –de externe opdrachtgevers;
- zij geven vice versa ook aan andere (rechts)personen buiten de eigen organisatie opdrachten.

Die medewerkers staan voor de opgave zich staande te houden en het evenwicht te bewaren tussen de macht van het kapitaal en de macht van andere organisaties. Met andere woorden tussen:

- enerzijds in-/uitgaande geldstromen uit hoofde van *kapitaal*, en
- anderzijds in-/uitgaande geldstromen uit hoofde van *externe opdrachten*.

Daarom is de resultatenrekening zo ingericht, dat het ons aangaande dit evenwicht overzicht verschaft. De rubriek 'personeelslasten' fungeert in de resultatenrekening als een soort 'draaipunt' tussen de categorieën kapitaal en externe opdrachten

Op dit punt aangeland hebben we een concrete indeling van de financiële balans en resultatenrekening. Deze is enerzijds ontleend aan hetgeen in onze taal zelf leeft en anderzijds gebaseerd op de drie werkelijkheden waarin we leven: sociaal tussen cultuur en natuur. We hebben daartoe onze taal voor zichzelf laten spreken.

4.6 Indeling van boekingen

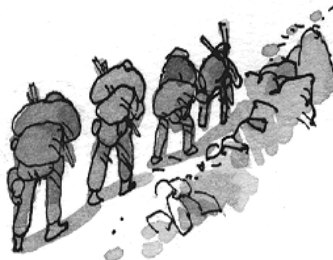
Wanneer we deze indeling met concrete financiële administraties confronteren, dan stuiten we op een veelheid van facturen, nota's, aktes e.d.. Voor praktische toepassing moeten we die nu onderbrengen in de boven ontwikkelde indeling. Telkens moeten we ons per geval (per soort financiële mutatie) afvragen, naar welke realiteit de betreffende boeking verwijst: **cultureel, sociaal of fysiek.**

Wij kwamen in de praktijk o.a. de volgende boekingen tegen:

Fysiek	Sociaal	Cultureel
Gebouwen Brandstoffen Vee en veevoeder Pandbrieven Verpakkingsmaterialen Folder materiaal Apotheek nota Kantoormaterialen Materiaalverbruik Statiegeld Financial lease Schade-uitkering Interestnota	Grond Porti Reparatie/onderhoud Deposito's Tijdschriftabonnement Bezorg-onkosten Verpleegnota Boekhouders nota Telefoon / vervoer Uitzendbureau nota Operational lease Ziektewet uitkeringen Rente nota Belasting	Goodwill Agio/disagio Kortingen Octrooirechten Koers voor-/nadelen Artsen nota Specialisten nota Accountantsadvies nota Architecten nota Loterij deelname Giften / donaties Aanmoedigingspremies/bonus Dividend nota
Toevoeging/onttrekking aan:		
Schadereserves Voorziening voor apparatuur	Sociale reserves Vakantiefonds	Ontwikkelingsreserves Eigen vermogen
Afschrijving van o.a.:		
Apparatuur/machines Oogst-investeringen	Oninbare leningen Vergunningen/licenties	Lasten uitgifte van aandelen Lasten onderzoek/ontwikkeling

Deze lijst is uiteraard niet volledig. Toch biedt het houvast voor de concrete financiële administratie. Soms is het een hele puzzel om de dieperliggende werkelijkheid (de oerzaak) van een bepaalde financiële boeking of mutatie te achterhalen. Het voorgaande in dit hoofdstuk is hiertoe als leidraad bedoeld.

We zijn nu zover gevorderd, dat we een praktisch voorbeeld uit kunnen werken. Dat doen we in het volgende hoofdstuk.

5. EEN PRAKTISCH VOORBEELD

We zullen in dit vijfde hoofdstuk stapsgewijze naar een praktisch voorbeeld toe werken. We maken daarbij de volgende stappen:

- a) we stellen een balans en een resultatenrekening samen, maar nu in overeenstemming met het overzicht in hoofdstuk-4. In dat overzicht hebben we immers de vruchten geoogst van onze speurtochten in de hoofdstukken 1 t/m 3. Ons voorbeeld baseren we mede op een rekeningschema conform de bestaande EU-richtlijnen op de jaarrekening (zie stap c onder).;
- b) daarna geven we ter verheldering van dit voorbeeld een korte toelichting op die nieuwe presentatie van balans en resultatenrekening;
- c) het rekeningschema conform de EU-richtlijnen op de jaarrekening, dat we als basis voor ons voorbeeld hebben gebruikt, volgt ter afsluiting in de bijlage-1. Aan de hand daarvan kan de administratief-economisch onderlegde lezer vervolgens zelfstandig een brug slaan van een concrete conventionele bedrijfs-economische naar de nieuwe sociaal-economische presentatie van de jaar- of kwartaalcijfers.

Bij de samenstelling van het rekeningschema hebben wij dankbaar gebruik gemaakt van het uitgebreide Informatiebulletin Nummer 61 d.d. juli 1983 "Tot uw Dienst" van Van Dien & Co. Accountants te Amsterdam.

Het praktisch voorbeeld kan in geen enkel bedrijf in ongewijzigde vorm worden teruggevonden. Het voorbeeld is een samenstel van enige in het dagelijkse leven niet-samenwerkende organisaties, waarvan een aantal illustratieve elementen zijn samengebracht. Aantallen resp. bedragen zijn ook veranderd, zodat elke anonimiteit en privacy voor ieder bedrijf is gewaarborgd. Tenslotte gaat het slechts om een voorbeeld! Ook eventuele merkwaardige productbenamingen en -combinaties, en getalsverhoudingen zijn daar aan toe te schrijven.

Maar nogmaals, het gaat om een voorbeeld, ontleend aan verschillende praktijkgevallen. Een rekentool in excel is bij de auteur gratis opvraagbaar.

5.1 Drie deelbalansen in één totaalbalans

Per deelbalans wordt het saldo bepaald. Er verschijnt op elke deelbalans een debet- of een creditsaldo. In ons praktisch voorbeeld is er een:

- debetsaldo op de Culturele deelbalans.
- debetsaldo op de Sociale deelbalans;
- creditsaldo op de Fysieke deelbalans;

De totaalbalans -net als in conventionele zin- moet in evenwicht zijn: totaal debet = totaal credit. In het eerste samenvattende overzicht van de balans en de resultatenrekening op sociaal-economische grondslag is dat goed te zien.

Op de volgende bladzijde treft u de samengevatte balans aan van onze voorbeeld onderneming. Hoe deze samenvatting is opgebouwd komt in de loop van dit hoofdstuk aan de orde.

Het saldo van bijv. de Fysieke deelbalans toont aan, dat er in ons voorbeeld 688.500 aan objecten is gefinancierd met behulp van financieringsvormen, die naar hun aard niet op de objectenwereld gericht zijn. Die financieringsvormen zoeken hun zekerheid in de afspraken- resp. persoonsontwikkelingswereld (zie ook hoofdstuk-2 punt 3).

SOCIAAL-EKONOMISCHE JAARREKENING (1)			
<i>debet</i>	BALANS		<i>credit</i>
12 Culturele financiering u/g	35.000	32 Culturele financiering o/g	445.500
11 Te vorderen "dividenden"	0	31 Verschuldigde "dividenden"	13.500
10 Ontwikkel.werk-debiteuren	210.000	30 Ontwikkel.werk-crediteuren	65.000
09 Onderzoek & Ontwikkeling	116.000	29 Afschrijving Onderzoek & Ontwikkeling	82.000
debet-saldo	245.000	credit-saldo	0
Culturele deelbalans totaal	606.000	Culturele deelbalans totaal	606.000
08 Sociale financiering u/g	249.500	28 Sociale financiering o/g	600.500
07 "Rente"-debiteuren	0	27 "Rente"-crediteuren	75.000
06 Dienstendebiteuren	119.500	26 Dienstencrediteuren	210.500
05 Grond & concessies u/g	100.500	25 Grond & concessies o/g	27.000
debetsaldo	443.500	creditsaldo	0
Sociale deelbalans totaal	913.000	Sociale deelbalans totaal	913.000
04 Objectfinanciering u/g	0	24 Objectfinanciering o/g	61.000
03 "Interest"-debiteuren	0	23 "Interest"-crediteuren	6.500
02 Goederendebiteuren	362.000	22 Goederencrediteuren	409.500
01 Goederen	1.009.000	21 Afschrijving goederen	205.500
debetsaldo	0	creditsaldo	688.500
Fysieke deelbalans totaal	1.371.000	Fysieke deelbalans totaal	1.371.000
BALANSTOTAAL	2.890.000	BALANSTOTAAL	2.890.000

Mate van onevenwichtigheid: ratio-1

Van elke deelbalans kunnen we nu bepalen hoever zij elk uit balans zijn. Daarmee hebben we een nieuw kengetal als maat voor de onevenwichtigheid per werkelijkheidsgebied:

- de Culturele deelbalans is 40,40% uit het evenwicht (= +245000 / 606000);
- de Sociale deelbalans is 48,60% uit het evenwicht (= +443500 / 913000);
- de Fysieke deelbalans is -50,20% uit het evenwicht (= -688500 / 1371000);
- per saldo is de Totaalbalans 0,00% uit het evenwicht.

In paragraaf 5.2. volgen nog meer nieuwe ratio's.

De werkelijkheidsgebieden van de fysieke **objecten**, de sociale **afspraken**, en van de culturele **(rechts)persoonsontwikkeling** zijn fundamenteel verschillend qua ondergrond en qua kenmerken. Het is derhalve niet om het even op welke zekerheidsgronden de desbetreffende financieringsvormen rusten. Zelfs wanneer men zich weinig om de gezondheid van het sociale organisme bekommert, dan nog is het herkennen van dit onderscheid en het respecteren daarvan in de financieringspraktijk voor ondernemer én financier ook van eigen belang. Immers, wie

dit onderscheid niet in aanmerking neemt, verwisselt zekerheidsgronden en introduceert daarmee noodlottigerwijs schijnzekerheden. Ook de financier kan daarvan het schadelijgende slachtoffer worden.

Terug naar onze voorbeeld-onderneming. Wat houdt een en ander in dit geval in?

Het Fysieke creditsaldo van 688.500 wordt gefinancierd met 443.500 afkomstig van de Sociale deelbalans en met 245.000 afkomstig van de Culturele deelbalans (zie de debet-saldi in de rubrieken 08 en 12 in het bovenstaande samenvattend overzicht). Dit blijkt uit de deelbalansen.

Saneringsmaatregelen

Wat kan onze voorbeeld onderneming doen om vanuit het sociaal-economisch standpunt de onevenwichtige financiering te reduceren of weg te nemen? Deze onevenwichtigheden in de drie deelbalansen kunnen bijvoorbeeld als volgt worden weggewerkt:

- het debetsaldo 245.000 op de Culturele deelbalans als Interne Schadevoorziening op te voeren op de Fysieke deelbalans ten laste van de rekeningen a) "Resultaat dit boekjaar" voor 230.000 en b) "Algemene reserve" voor 15.000;
- een expliciete voorraadfinanciering aan te gaan voor 443.500, die als 'Objectfinanciering o/g' op de Fysieke deelbalans verschijnt;
- met de beschikbaar komende gelden uit de voorraadfinanciering vervolgens een aantal schulden op de Sociale deelbalans af te lossen. Bijvoorbeeld:

103.500 Onkosten crediteuren
35.000 Sociale lasten Bedrijfsvereniging
85.000 Onderhandse lening
10.000 Borgsom o/g
210.000 Banksaldi

Die financieringsmaatregelen leiden ertoe (indien op de balansdatum genomen) dat alle deelbalansen weer in evenwicht komen. Onze voorbeeldonderneming draagt dan zelfstandig bij aan het saneren van ons sociale organisme. Ook de financier doet dat wanneer hij daaraan actief meewerkt. We kunnen onze voorbeeldondernemer o.a. naar schadefondsen verwijzen.

Schadeverzekeringsbedrijven zijn bij uitstek geschikte financiers voor het verstrekken van allerlei vormen van objectfinancieringen. De bankwereld is met zijn kredietverlening ten onrechte zeer ver in dit gebied binnengedrongen (geruggesteund door de wetgever); Pieter Lakeman bijvoorbeeld heeft dit in zijn publikaties duidelijk aangetoond. Hij stelt echter de grens van de kredietverstrekkingen niet goed aan te kunnen geven. In de taal hebben we nu een balansindeling (terug)gevonden waarin die grens ondubbelzinnig wordt getrokken. Namelijk kredietverstrekking uitsluitend binnen het saldo van de Sociale deelbalans.

5.2 Resultatenrekening

Na de nieuwe balans volgt onderstaand het praktisch voorbeeld van de resultatenrekening, eveneens in de nieuwe opzet.

De nummering van de debetrubrieken 01 t/m 19 (balans en resultaten) worden gevolgd door de nummering van de creditrubrieken 21 t/m 39 (balans en resultaten). Rubrieknummer 20 wordt gemakshalve overgeslagen. Daardoor correspondeert de debetrubriek volgnummer 01 met de creditrubriek volgnummer 21, en 02 met 22, etc.

SOCIAAL-EKONOMISCHE JAARREKENING (2)			
Debet	RESULTATENREKENING		Credit
19 Ontwikkelingswerk <u>door</u> derden	145.000	39 Ontwikkelingswerk <u>voor</u> derden	900.000
18 Diensten <u>van</u> derden (onkosten)	417.500	38 Diensten <u>aan</u> derden	500.000
17 Goederenverbruik (kosten)	743.500	37 Goederenverkoop	1.700.000
debet-saldo	1.794.000	credit-saldo	0
Deeltotaal Verstrekte externe opdrachten	1.306.000	Deeltotaal Geworven externe opdrachten	3.100.000
16 *Personeelslasten	1.150.000	36 *Personeelsbaten	n.v.t.
15 Betaalde "dividenden"	265.500	35 Ontvangen "dividenden"	18.000
14 Betaalde "renten"	270.000	34 Ontvangen "renten"	7.000
13 Geleden "interesten"	133.500	33 Ontvangen "interesten"	0
debetsaldo	0	creditsaldo	644.000
Deeltotaal Kapitaalslasten	669.000	Deeltotaal Kapitaalsbaten	25.000
TOTAAL UITGAVEN	3.125.000	TOTAAL INKOMSTEN	3.125.000

Nieuwe kengetallen

We zullen nu enkele geheel nieuwe, maar toch gemakkelijk te begrijpen kengetallen (ratio's) berekenen, die veelzeggend zijn voor de onder meer wijze waarop de in- en uitgaande geldstromen zijn samengesteld. In paragraaf 5.1 hebben we al de 1e nieuwe ratio geïntroduceerd.

De 2e ratio betreft het aandeel van de personeelslasten op de totale uitgaven. In ons voorbeeld is dat 36,8% van het totaal van de *uitgaven*:

$$(1.150.000 : 3.125.000) \times 100 \% = 36,8 \% \text{ **personeels-afhankelijke uitgaven.**}$$

Vanaf de uitkomst 50 % is de invloed vanuit de personeelsfeer op de uitgaven groter dan de invloed vanuit de kapitaals- en externe-opdrachtensfeer.

De 3e ratio: onze voorbeeldonderneming is zeer vitaal want 78,7% van alle *uitgaven* betreft de actieve deelname aan het opdrachtenleven in het sociale organisme. Dat berekenen we als volgt:

$(1.150.000 + 1.306.000) : 3.125.000 \times 100 \% = 78,68 \%$ **opdracht-afhankelijke uitgaven.**

De 4e ratio betreft de invloed vanuit de *kapitaalsfeer* op de totale uitgaven - in ons voorbeeld is dat 21,4% van het totaal van de *uitgaven*:

$(669.000 : 3.125.000) \times 100 \% = 21,4 \%$ **kapitaals-afhankelijke uitgaven.**

Vanaf de uitkomst 50 % is de invloed vanuit de kapitaalsfeer op de uitgaven groter dan de invloed vanuit de (in- en externe) opdrachtersfeer.

De 5e ratio betreft de invloed vanuit de kapitaalsfeer op de inkomstenstroom - in ons voorbeeld is dat 0,8% van de totale *inkomsten*:

$(25.000 : 3.125.000) \times 100 \% = 0,8 \%$ **kapitaals-afhankelijke inkomsten.**

De 6e ratio betreft de verhouding tussen het totaal van de opdrachtdebiteuren op de balans en het totaal inkomen ontleend aan externe opdrachten. In ons voorbeeld is dat:

$(362.000 + 119.500 + 210.000) : 3.100.000 \times 0,01 = 22\%$

Dat wil zeggen dat 22% van het *omzetvolume* uit hoofde van externe opdrachten nog als debiteur in de boeken staat: **debiteurenfactor** 22%.

De 7e ratio betreft de verhouding tussen het totaal van de opdrachtcrediteuren op de balans en het totaal uitgaven besteed aan extern gegeven opdrachten. De **crediteurenfactor** is in ons praktisch voorbeeld:

$(409.500 + 210.500 + 65.000) : 1.306.000 \times 0,01 = 52\%$

De 8e ratio betreft de verhouding tussen het totaal van de kapitaalsposten op de balans tegenover de kapitaalsposten op de resultatenrekening. In ons voorbeeld is dat:

Balans-debet: $0 + 0 + 0 + 249.500 + 0 + 35.000 = 284.500$

Balans-credit: $6.500 + 61.000 + 75.000 + 600.500 + 13.500 + 444.500$

Resultaat-debet: 669.000 (uitgaven)

Resultaat-credit: 25.000 (inkomsten)

In formule: $(284.500 - 444.500) : (25.000 - 669.000) = 0,248$ **'kapitaalsdruk'**

De 9e ratio betreft de verhouding tussen het totaal van de posten op de balans verband houdend met van derden ontvangen resp. aan derden verstrekte opdrachten tegenover de posten op de resultatenrekening verbonden met dergelijke opdrachten. In ons voorbeeld is dat:

Balans-debet: $1.009.000 + 362.000 + 100.500 + 119.500 + 116.000 + 210.000 = 1.917.000$

Balans-credit: $205.500 + 409.500 + 27.000 + 210.500 + 82.000 + 65.000 = 999.500$

Resultaat-debet: $1.150.000 + 1.306.000 = 2.456.000$ (uitgaven)

Resultaat-credit: $3.100.000$ (inkomsten)

In formule: $(1.917.000 - 999.500) : (3.100.000 - 2.456.000) = 1,424$
'opdrachtendruk'

De twee laatste twee ratio's zijn te vergelijken met de bloeddruk. Met zo'n vergelijking is het tamelijk gemakkelijk een concrete voorstelling te vormen van de ermee verbonden werkelijkheid: de kapitaalsdruk als een 'bovendruk' en de opdrachtendruk als een 'onderdruk'.

Bovenstaand overzicht van ratio's is uiteraard niet limitatief. Het vormt een aanzet. Het spreekt voor zich dat deze ratio's moeten worden 'geijkt' aan een reeks praktijk gevallen. Dat vereist verdergaande studie aan de hand van historisch cijfermateriaal van bestaande of failliete organisaties. In de loop van de tijd zal de waarde van de betreffende ratio's moeten blijken.

5.3 Specificatie per rubriek op de deelbalansen en de resultatenrekening

In de volgende bladzijden worden de deelbalansen en de resultatenrekening nader gespecificeerd. In bijlage-1 vindt u de conventionele presentatie van het rekeningschema, dat wij hanteerden bij het samenstellen van ons voorbeeld.

Dit schema is niet gebaseerd op het IFRS (2005), maar op de verouderde EU-richtlijnen⁹ (1983) op de jaarrekening. We hebben dat niet aangepast aan IFRS, omdat dat o.i. niet echt nodig is. Het is bedoeld als toelichtend voorbeeld.

In de bijlage-1 zijn telkens de corresponderende rubriekcodes vermeld aan de hand waarvan de desbetreffende post op de nieuwe overzichten gemakkelijk kan worden teruggevonden. De boekhoudkundig onderlegde lezer kan aan de hand daarvan zelfstandig concrete administraties desgewenst omvormen en geschikt maken voor de nieuwe sociaal-economische presentatie (voorshands naast de gangbare bedrijfs-economische).

⁹ De modellen voor de (gewone) jaarrekening zijn te vinden in: *Besluit van 23 december*

We gaan hier niet in op de conventionele presentatie van financieel-economische overzichten. We verwijzen de lezer naar de veelheid aan literatuur daarover verkrijgbaar in de boekhandel.

CULTURELE DEELBALANS			
	debet		credit
12 ONTWIKKELINGSKAPITAAL u/g		32. ONTWIKKELINGSKAPITAAL o/g	
Eigen aandelen Opgekocht	10.000	Aandelenkapitaal volgestort	120.000
Diverse aandelen u/g	25.000	Prioriteitsaandelen	25.000
		Agio-reserve	26.000
		Statutaire res. 10%	14.500
		Algemene reserve	30.000
		Onverdeeld resultaat	0
		Resultaat dit boekjaar	230.000
subtotaal 12	35.000	subtotaal 32	445.500
11. TE VORDEREN UHV DERDEN IN VOORUITZICHT GESTELDE OVERSCHOTTEN		31. VERSCHULDIGD AAN DERDEN IN HET VOORUITZICHT GESTELDE OVERSCHOTTEN	
		Dividend uit te betalen	12.000
		Tantièmes	1.500
subtotaal 11	0	subtotaal 31	13.500
10. DEBITEUREN UHV ONTWIKKELINGSWERKEN		30 CREDITEUREN UHV ONTWIKKELINGSWERKEN	
Debiteuren ivm advieswerk	15.000	Crediteuren ivm ontwikkelingswerk	65.000
Debiteuren zelf ontwikkelde software	195.000		
subtotaal 10	210.000	subtotaal 30	65.000
09. ONDERZOEK & ONTWIKKELING		29. AFSCHRIJVING ONDERZOEK & ONTWIKKELING	
Aanloopkosten	20.000	Afschr. Aanloopkosten	18.000
Ontwikkeling prototypen	19.000	Afschr. Prototypen	7.000
Ontw. originelen/software	23.000	Afschr. Originelen/software	14.000
Auteursrechten	0	Afschr. Auteursrechten	0
Goodwill	30.000	Afschr. Goodwill	27.000
Software zelf ontwikkeld en gebruikt	24.000	Afschr. Zelf ontwikkelde software	16.000
subtotaal 09	116.000	subtotaal 29	82.000
Tussentotaal rubriek 09 t/m 12	361.000	Tussentotaal rubriek 29 t/m 32	606.000
Tekort ontwikkelingsgelden debet	245.000	Tekort ontwikkelingsgelden credit	0
DEELBALANS ONTWIKKELINGSGELDEN	606.000	DEELBALANS ONTWIKKELINGSGELDEN	606.000

De Culturele Deelbalans (**schenkgeldkwaliteit**) is met 245.000 40,4% uit balans.

1983, tot vaststelling van modelschema's voor de inrichting van jaarrekeningen. Dit besluit bevat 19 verschillende modellen: Model A tot Model S.

SOCIALE DEELBALANS

08. SOCIAAL KAPITAAL u/g	Debet	28. SOCIAAL KAPITAAL o/g	Credit
Waarborgsom u/g	18.000	Garantie-reserve	0
Voorschot bedrijfsvereniging	2.000	Egalisatie-reserve WIR	24.000
Voorschotten medewerkers	1.500	Reserve latente belastingen	11.500
Rek.cour.met Ondernemers	16.000	Pensioen verplichtingen	0
Voorschot deklaraties	3.000	Vakantiegeld-reserve	35.000
Diverse obligaties u/g	18.000	Onderhandse lening	85.000
Kas	3.500	Bancair bedrijfskrediet	100.000
Banksaldi Guldens	150.000	Hypotheek grond o/g	10.000
Banksaldi vreemde valuta	30.000	Borgsom o/g	10.000
Kruisposten	6.000	Banksaldi Guldens	210.000
Uitzoekposten	1.500	Banksaldi vreemde valuta	105.000
		Rek.courant met ondernemers	7.500
		Tussenrekening medewerkers inkomens	2.500
subtotaal 08	249.500	subtotaal 28	600.500
07 DEBITEUREN UHV LEVENSONDER- HOUDSVOORZIENINGEN		27. CREDITEUREN UHV LEVENSONDER- HOUDSVOORZIENINGEN	
Voorheffing BTW-hoog	18.000	Crediteuren Rente	5.000
Voorheffing BTW-laag	3.500	Te betalen BTW-hoog	24.000
		Te betalen BTW-laag	1.500
		Sociale lasten	6.000
		AOW/AWW	9.000
		Loonbelasting	10.000
		AKWIKWL	4.000
		Soc.iale lasten bedrijfsvereniging	10.500
		Vennootschapsbelasting	1.000
		Schulden inzake pensioenen	5.000
subtotaal 07	21.500	subtotaal 27	75.000
06. DIENSTEN DEBITEUREN		26. DIENSTEN CREDITEUREN	
Debiteuren externe software	90.000	Crediteuren Onkosten	110.000
Debiteuren Onderhoud	8.000	Crediteuren Verkochte software	100.500
subtotaal 06	98.000	subtotaal 26	210.500

05. GROND EN CONCESSIONS u/g		25. GROND EN CONCESSIONS o/g	
Verkregen licenties/vergunningen	18.000	Afschr. Verkregen licenties/vergunn.	12.000
Terreinen incl. ontginningskosten	34.000	Afschr. Terreinen	11.000
Software gekocht en in gebruik	5.000	Afschr. Gekochte software	4.000
Bibliotheek	3.000		
Voorraad software (verkoop)	40.000		
Porti (zegelvoorraad)	500		
subtotaal 05	100.500	subtotaal 25	27.000
Tussentotaal rubriek 05 t/m 08	469.500	Tussentotaal rubriek 25 t/m 28	913.000
Tekort Sociaal debet	443.500	Tekort Sociaal credit	0
TOTAAL SOCIALE DEELBALANS	913.000	TOTAAL SOCIALE DEELBALANS	913.000

De sociale deelbalans (**leengeldkwaliteit**) is met 443.500 48,6% uit balans.

Evenals bij obligaties behoren bij onderhandse leningen en kredieten geen zekerheden te worden gezocht in de **fysieke** dan wel **culturele** sfeer. Essentieel is hier, dat de zekerheid wordt gezocht in de onderlinge afspraak tussen inlener en uitlener. Dat is principieel een relationele of 'sociale' zekerheid. Zekerheden bij leningen, kredieten en obligaties mogen uitsluitend in het sociale vlak worden gezocht, omdat zij ons naar de **sociale werkelijkheid** verwijzen. De hier ontwikkelde kwalitatieve balansindeling stelt ons daartoe in staat.

In deze voorbeeldbalans kunnen de consequenties van ons onderzoek worden getrokken: de natuurlijke grenzen van de bancaire kredietkraan worden zichtbaar in de sociale deelbalans. (Ter geruststelling: naast de kredietvorm zijn er ook nog andere financieringsvormen met ieder hun eigen toepassingsgebied, zoals voor financiering van de fysieke deelbalans!)

<u>FYSIEKE DEELBALANS</u>			
	debet		credit
04. OBJECT-FINANCIERINGEN u/g		24. OBJEKT-FINANCIERINGEN o/g (incl. interne schadefonds)	
		Voorziening incurante voorraad	35.000
		Voorziening dubieuze debiteuren	10.000
		Financial lease schulden	8.000
		Hypotheek Opstal o/g	8.000
subtotaal 04	0	subtotaal 24	61.000
03. SCHADEVERGOEDING DEBITEUREN (incl. te vorderen interest)		23. SCHADEVERGOEDING (incl. verschuldigde interest)	
		AWBZ	3.000
		Krediteuren Premie schadeverzekeringen	3.500
subtotaal 03	0	subtotaal 23	6.500
02. GOEDEREN-DEBITEUREN		22. GOEDEREN-CREDITEUREN	
Nog te ontvangen inkomsten	3.000	Ontvangen vooruitbetalingen bestellingen	3.500
Vooruitbetaalde kosten	4.000	Crediteuren ivm apparatuur	350.000
Debiteuren apparatuur	350.000	Crediteuren ivm Kosten	7.500
Dubieuze Debiteuren Goederen	5.000	Nog te betalen kosten	24.000
		Termijnen onderhanden productie	12.500
		Crediteuren Onderdelen	12.000
subtotaal 02	362.000	subtotaal 22	409.500
01. GOEDEREN		21. AFSCHRIJVING OP GOEDEREN	
Gebouwen	45.000	Afschr. Gebouwen	17.000
Apparatuur	150.000	Afschr. Apparatuur	100.000
Kleine apparaten	18.000	Afschr. Kleine app.	10.000
Gereedschap	3.000	Afschr. Gereedschap	2.500
Inventaris	18.000	Afschr. Inventaris	2.000
Showroom-inrichting	25.000	Afschr. Showroominrichting	5.000
Kantoorinventaris	72.000	Afschr. Kantoorinventaris	50.000
Magazijninventaris	7.000	Afschr. Magazijn-inventaris	2.000
Financial lease auto's	23.000	Afschr. Lease auto's	12.000
Apparatuur buiten gebruik	8.000	Afschr. Apparatuur buiten gebruik	5.000
Voorraad grondstoffen	16.000		
Kantine-voorraad	1.000		
Voorraad onderdelen	250.000		
Voorraad haiffabrikaten	90.000		
Voorraad klein materiaal	50.000		
Voorraad gereed product	210.000		
Goederen onderweg	4.000		
Onderhanden productie	19.000		
subtotaal 01	1.009.000	subtotaal 21	205.500
Tussentotaal rubriek 01 t/m 04	1.371.000	Tussentotaal rubriek 21 t/m 24	682.500
Tekort Fysiek debet	0	Tekort Fysiek credit	688.500
TOTAAL FYSIEKE DEELBALANS	1.371.000	TOTAAL FYSIEKE DEELBALANS	1.371.000

De fysieke deelbalans (**koopgeldkwaliteit**) is met 688.500 voor 50,2% uit balans.

SOCIAAL-EKONOMISCHE JAARREKENING (1)

<i>Debet</i>		BALANS		<i>credit</i>	
12 Culturele financiering u/g	35.000	32 Culturele financiering o/g		445.500	
11 Te vorderen "dividenden"	0	31 Verschuldigde "dividenden"		13.500	
10 Ontwikkel.werk-debiteuren	210.000	30 Ontwikkel.werk-crediteuren		65.000	
09 Onderzoek & Ontwikkeling	116.000	29 Afschrijving Onderzoek & Ontwikkeling		82.000	
<i>debet-saldo</i>	245.000	<i>credit-saldo</i>		0	
Culturele deelbalans totaal	606.000	Culturele deelbalans totaal		606.000	
08 Sociale financiering u/g	249.500	28 Sociale financiering o/g		600.500	
07 "Rente"-debiteuren	0	27 "Rente"-crediteuren		75.000	
06 Dienstendebiteuren	119.500	26 Dienstencrediteuren		210.500	
05 Grond & concessies u/g	100.500	25 Grond & concessies o/g		27.000	
<i>debetsaldo</i>	443.500	<i>creditsaldo</i>		0	
Sociale deelbalans totaal	913.000	Sociale deelbalans totaal		913.000	
04 Objectfinanciering u/g	0	24 Objectfinanciering o/g		61.000	
03 "Interest"-debiteuren	0	23 "Interest"-crediteuren		6.500	
02 Goederendebiteuren	362.000	22 Goederencrediteuren		409.500	
01 Goederen	1.009.000	21 Afschrijving goederen		205.500	
<i>debetsaldo</i>	0	<i>creditsaldo</i>		688.500	
Fysieke deelbalans totaal	1.371.000	Fysieke deelbalans totaal		1.371.000	
BALANSTOTAAL	2.890.000	BALANSTOTAAL		2.890.000	

REKAPITULATIE VAN DE 3 DEELBALANSEN

	<u>Totaaltelling</u>	<u>Saldo</u>	<u>Saldi in %</u>
1. Culturele deelbalans (schenkgeld)	606.000	245.000	40,4
2. Sociale deelbalans (leengeld)	913.000	443.500	48,6
3. Fysieke deelbalans (koopgeld)	<u>1.371.000</u>	<u>688.500-</u>	<u>-50,2</u>
TOTAAL VAN DE 3 DEELBALANSEN	2.890.000	0	0

RESULTAAT UIT EXTERNE OPDRACHTEN

19. ONTWIKKELINGSWERKEN DOOR DERDEN		39. ONTWIKKELINGSWERKEN VOOR DERDEN	
Geleend systeemontwikkelings personeel	100.000	Omzet zelf ontwikkelde software Binnenland	750.000
Opleidings-uitgaven	10.000	Omzet zelf ontwikkelde software Buitenland	150.000
Uitgaven diverse Ontwerpen	5.000		
Accountants-honorarium	20.000		
Div.alg.lasten(adviezen)	10.000		
	-----		-----
subtotaal 19 ('in-winsten')	145.000	subtotaal 39 ('uit-winsten')	900.000
18. DIENSTEN VERLEEND DOOR DERDEN		38. DIENSTEN VERLEEND AAN DERDEN	
Vracht-/invoerrechten	30.000		
Uitgaande vrachten	5.000		
Verkoopbeurs-onkosten	10.000		
Kostprijs software verkoop.Binnenland	100.000	Omzet Verkopen Licenties software NL	400.000
Kostprijs software verkoop Buitenland	50.000	Omzet Verkopen.Licenties softwre Buitenl.	100.000
Geleend admin.personeel	50.000		
Reis-/verblijfskosten	15.000		
Wervingskosten personeel	5.000		
Betaalde huur schuur	7.500		
Onderhoud inventaris	2.500		
Schoonmaak-onkosten	5.000		
Betaalde huur apparatuur	2.500		
Onderhoud apparatuur	1.500		
Abonnementen	1.000		
Zegels en porti	7.500		
Telefoon-onkosten	25.000		
Telex-onkosten	5.000		
Diverse diensten derden	5.000		
Vak literatuur	1.500		
Operat.lease (auto's)	25.000		
Overige auto-uitgaven	22.000		
Diverse vervoersonkosten	1.000		
Advertenties/reklame	10.000		
Incasso-onkosten	1.000		
Reis-/verblijfskosten	25.000		
Financierings-onkosten	500		
Bancaire onkosten	3.500		
Overige diverse diensten	500		
	-----		-----
subtotaal 18 (on-kosten)	417.500	subtotaal 38 (verdiensten)	500.000

17. VERBRUIKTE GOEDEREN	debet	37. GOEDEREN-VERKOOP	credit
Kostprijs apparatuur verkoop.NL	550.000	Omzet Apparatuur Binnenland	1.400.000
Kostprijs apparatuur verkoop.Buitenland	100.000	Omzet Apparatuur Buitenland	300.000
Verkoopbeurs-kosten	5.000		
Personeelkosten	10.000		
Kosten Grondstoffen	8.000		
Kosten Kantineverbruik	4.000		
Autokosten	1.500		
Diverse vergoedingen aan personeel	1.000		
Gas/licht/water	5.000		
Verwarmingskosten	9.000		
Diverse uitgaven aan huisvesting	5.000		
Kantoorbenodigdheden	15.000		
Drukwerk-uitgaven	5.000		
Benzine/gas/diesel	15.000		
Folders	5.000		
Representatie-uitgaven	5.000		
subtotaal 17 (kosten)	743.500	subtotaal 37 (opbrengsten)	1.700.000
TOT. UITGAVEN AAN OPDRACHTEN.	1.306.000	TOT. INKOMSTEN UIT OPDRACHTEN	3.100.000
(saldo 1.794.000)		(saldo 0)	

Voor wat betreft de externe opdrachten verschillen de inkomsten en uitgaven totaal:
 $1.794.000 = 57,4\%$.

<u>RESULTAAT UIT INTERNE OPDRACHTEN</u>			
16. BETAALDE PERSONEELSLASTEN		36. VAN PERSONEEL ONTVANGEN BATEN	
Medewerkers-inkomens	750.000		n.v.t.
Directie inkomens	250.000		
Contractanten	150.000		
TOTAAL PERSONEELSLASTEN	1.150.000	TOTAAL PERSONEELS BATEN	0
		(saldo 1.150.000)	

RESULTATEN IN DE KAPITAALSFEER**15. UITGEKEERDE OVERSCHOTTEN**

Gratifikaties	2.500
Tantièmes	3.500
Bijzondere beloningen	4.500
Afschr. Prototypen	4.000
Afschr. Aanloopkosten	500
Afschr. Eigen software	2.500
Afschr. Software/originelen	5.000
Afschr. Goodwill	2.000
Koersverschil verkopen	1.000
Betalingskorting	1.500
Betalingsverschillen	500
Toevoeging Agioreserve	6.000
Toevoeging Algemene reserve	2.000
Resultaat dit boekjaar	230.000

subtotaal 15

265.500

35. ONTVANGEN OVERSCHOTTEN

Ontvangen dividend	3.000
Koersverschillen	15.000

subtotaal 35

18.000

14. BETAALD VOOR LEVENSONDERHOUD

Vakantiegeld uitbetaald	100.000
Ziekengeld directie	2.500
Ziekengeld overige medewerkers	10.000
Betaalde sociale lasten	35.000
Betaalde AKW/KWL	24.000
Premie pensioenverzekering	10.000
Afschr. Terreinen	1.000
Afschr. Licenties	3.000
Afschr. Gekochte software	1.000
Contributies en bijdrage	7.500
Overige rente LT-krediet	15.000
Bankrente	25.000
Overige rente KT-krediet	1.000
Overige bijzondere lasten	10.000
Diverse Indirekte Belastingen/BTW	12.000
Diverse Direkte Belastingen	13.000

subtotaal 14

270.000

34. ONTVANGEN VOOR LEVENSONDERHOUD

Ontvangen ziekengeld	5.000
Overige bijzondere baten	2.000

subtotaal 34

7.000

13. GELEDEN SCHADEN	debet	33. ONTVANGEN SCHADEVERGOEDING	credit
Betaalde AWBZ	26.000		
Afschr. Apparatuur	50.000		
Afschr. Kleine apparaten	5.000		
Afschr. Gereedschappen	1.500		
Afschr. Inventaris	7.500		
Afschr. Showroom	5.000		
Afschr. Kantoorinventaris	20.000		
Afschr. Magazijn-inventaris	1.000		
Afschr. Lease-auto's	2.000		
Afschr. Gebouwen	6.000		
Afschr. Apparatuur buiten gebruik	500		
Afschr. Dubieuze debiteuren apparatuur	2.500		
Assurantie huisvesting	1.500		
Assurantie apparatuur	1.000		
Toevoeging voorziening incurante voorraad	4.000		
subtotaal 13	133.500	subtotaal 33	0
(debetsaldo 0)		(creditsaldo 644.000)	
TOTAAL KAPITAALS LASTEN	669.000	TOTAAL KAPITAALSBATEN	25.000
TOTAAL GENERAAL UITGAVEN	3.125.000	TOTAAL GENERAAL INKOMSTEN	3.125.000

De kapitaalslasten verschillen met 644.000 ofwel 96,3% ten opzichte van de kapitaalsbaten.

Er zijn telkens 2 hoofdrubrieken die elkaars tegenhanger vormen: debet tegenover credit. Telkens met een andere geldkwaliteit: de 2 hoofdrubrieken 'overschotten' hebben **shenk geldkwaliteit**, de 2 hoofdrubrieken 'levensonderhoud' **leengeldkwaliteit**, en de 2 hoofdrubrieken 'schade(vergoedingen)' **koopgeldkwaliteit**.

SOCIAAL-EKONOMISCHE JAARREKENING (2)

<i>Debet</i>	RESULTATENREKENING		<i>Credit</i>
19 Ontwikkelingswerk <u>door</u> derden	145.000	39 Ontwikkelingswerk <u>voor</u> derden	900.000
18 Diensten <u>van</u> derden (onkosten)	417.500	38 Diensten <u>aan</u> derden	500.000
17 Goederenverbruik (kosten)	743.500	37 Goederenverkoop	1.700.000
<i>debet-saldo</i>	1.794.000	<i>credit-saldo</i>	0
Deeltotaal Verstekte externe opdrachten	1.306.000	Deeltotaal Geworven externe opdrachten	3.100.000
16 *Personeelslasten	1.150.000	36 *Personeelsbaten	i.v.t.
15 Betaalde "dividenden"	265.500	35 Ontvangen "dividenden"	18.000
14 Betaalde "renten"	270.000	34 Ontvangen "renten"	7.000
13 Geleden "interesten"	133.500	33 Ontvangen "interesten"	0
<i>debetsaldo</i>	0	<i>creditsaldo</i>	644.000
Deeltotaal Kapitaalslasten	669.000	Deeltotaal Kapitaalsbaten	25.000
TOTAAL UITGAVEN	3.125.000	TOTAAL INKOMSTEN	3.125.000

REKAPITULATIE VAN DE RESULTATEN

	<u><i>Uitgaven</i></u>	<u><i>Inkomsten</i></u>	<u><i>Vershil in %</i></u>
6. Totaal Externe Opdrachten	1.306.000	3.100.000	57,4
5. Totaal Interne opdrachten	1.150.000	0	100,0
4. Totaal Kapitaalsfeer	<u>669.000</u>	<u>25.000</u>	96,3
TOTAAL	3.125.000	3.125.000	0

NB: De volgnummers 4 t/ 6 sluiten bij de volgnummers 1 t/m 3 m.b.t. de recapitulatie van de deelbalansen.

6. M.B.T. DE TOEPASSING

Over de moeilijkheden en mogelijkheden van de toepassing van het hiervoor ontwikkelde willen we nog enkele punten belichten.

6.1 Universele rechten van de rechtspersoon

In paragraaf 3.16 hebben we vastgesteld, dat het aandelenkapitaal exclusief behoort tot het eigen vermogen van de organisatie, de rechtspersoon. Evenals onze eigen natuurlijke kinderen kunnen ook onze geesteskinderen, onze eigen organisaties, geen privaat eigendom zijn! Evenals de natuurlijke persoon behoort ook de rechtspersoon aan zichzelf toe. Het wordt tijd voor mondiale 'Universele rechten van de rechtspersoon'. De handel in rechtspersonen is welbeschouwd een vorm van slavenhandel die z.s.m. moet worden gestopt! Daarmee worden organisaties uit de greep van (te)veeleisende beleggers bevrijd en komt er weer gezonde financiële ruimte en ontspanning in de samenleving. Dan is aandelenvermogen niet (langer) verhandelbaar, in tegenstelling tot wat nu dagelijks nog wordt gepraktiseerd op allerlei beurzen. Daarmee eindigt het gokken op bewegingen van aandelenkoersen en het verhandelen van aandelen, hetgeen aan de basis ligt van veel extreme verrijking en het groeiende aantal miljardairs. Het is hoog tijd dat de 'trappen van de sociale'¹⁰ Tempel (het sociale organisme) worden schoongeveegd'. Zie ook bijlage-2.

6.2 De directeur-eigenaar

Zoals gezegd: de rechtspersoon behoort aan zichzelf toe, heeft zelf een eigen vermogen, en draagt zelf een eigen naam. Daarbinnen werken medewerkers die alle beschikbare middelen mogen gebruiken, maar niets van dat alles is hun persoonlijke eigendom. Dit komt verdacht veel overeen met de Franciscaanse grondregel van de vrijwillige armoede. Men wordt als lid van de orde 'medebroeder', mag alle beschikbare middelen gebruiken, maar persoonlijke eigendommen worden tot het uiterste minimum of tot nul teruggebracht. Samenwerken in een organisatie komt neer op een interne oefening in de broederschap, is daar dus onbewuste praktijk! De grote opgave is om die oefening bewust te maken en uit te breiden naar ook een externe oefening, naar de samenwerking tussen organisaties.

Het begrip *directeur-eigenaar* is tegen die achtergrond vals. Beter is het hier te spreken over de *directeur-auteur* (vertegenwoordiger van datgene wat tot uitdrukking is gebracht in de organisatie). Wellicht dat de auteurswet een beter uitgangspunt vormt voor het regelen van een gezonde verhouding tussen ondernemer en onderneming. Voor zijn medewerkers is de directeur-eigenaar de *auteur* of grondlegger van de organisatie, waarin hij zelf meestal minstens zo hard meewerkt.

Net als zijn medewerkers ontleent de directeur-eigenaar ook een inkomen aan de organisatie. Praktisch gesproken is er geen enkele verschil tussen medewerkers

¹⁰ Zie het Nieuw Testament bij Mattheus 21:12 – "Zo ging Jezus naar de tempel en joeg alle kopers en verkopers eruit. Hij wierp de tafels van de geldwisselaars en de banken van de duivenverkopers omver en sprak tot hen: "Er staat geschreven: Mijn huis zal een huis van aanbidding heten, maar gij heeft het tot een rovershol gemaakt.""

en de werkende ondernemers. Vanaf het moment echter, dat de wetgever toestaat dat het eigen vermogen van een organisatie tot het eigen privé-vermogen van een ondernemer/directeur-eigenaar wordt gerekend, vanaf dan grijpt uiteraard de verwarring om zich heen.

Met name in het kader van de inkomstenbelastingen en sociale verzekeringen is dit onder omstandigheden desastreus. De directeur-eigenaar die na veel te hard werken toch nog failliet gaat, heeft amper recht op sociale verzekering, terwijl zijn medewerkers dat in ruime mate hebben. Voorts genieten de medewerkers de degelijke bescherming van de arbeidswetgeving.

De sociale verzekeringen resp. bedrijfsverenigingen zullen steeds grotere problemen hebben in concrete gevallen te kunnen vaststellen wie nu wel en wie niet onder de sociale verzekeringen vallen. Echte scheiding van bedrijfsleiding en bedrijfsvermogen is langzamerhand bittere noodzaak geworden.

En dit is tamelijk eenvoudig op te lossen door bijvoorbeeld de onderneming in een stichting onder te brengen, die de huidige (vermeende eigenaar)directeur als directeur van de onderneming in dienst neemt. Een groot struikelblok vormt hier de hoge sociale premie, die (ten onrechte maar wettelijk met rechte) de ondernemer momenteel niet hoeft te betalen, maar dan als directeur in dienst van de stichting wel moet gaan betalen. Dat kan de kleine onderneming helaas meestal net niet meer opbrengen. Dergelijke Stichtingen tot Beheer van Ondernemingen kunnen veel - stille - ellende in ondernemersland wegnemen. De ondernemer, die echt met het wezen van zijn onderneming verbonden is, zal daar als goed 'huisvader' van zijn 'geesteskinderen' weinig problemen mee hebben. Gewaarborgde continuïteit is hem zeer veel waard.

6.3 Eenmanszaak en Multinational

Tussen de eenmanszaak en multinational bestaat in wezen geen verschil. In de multinational is al datgene enorm uitgegroeid, wat in de eenmanszaak in aanleg sluimert of weinig ontwikkeld is. Uit een eenmanszaak kan zich immers een enorme multinational ontwikkelen (Ford, Philips e.d.).

Terwijl een onderneming groeit, wordt binnen de onderneming langzaam maar zeker bijna alles vervangen: medewerkers, directeuren, bestuursleden, leveranciers, kapitaalverschaffers en afnemers komen en gaan bij het verstrijken der jaren. Maar de organisatie zelf blijft. Zij is niet aan een individu, maar aan de samenwerking gebonden. Alhoewel er dan nog geen sprake is van interne samenwerking, geldt dit beginsel in potentie dus ook voor de kleinste eenmanszaak.

6.4 Scheiding van Interest en Rente

Het prijs-indexcijfer dat maandelijks door het CBS wordt 'gemeten', is indicatief voor de geleden kapitaalschade in de overeenkomstige periode (inflatie).

De betaalde resp. ontvangen rente over leningen e.d. vermindert men met het inflatiecijfer toegepast op de restant-hoofdsom van de lening. Zo zondert men bij benadering de schadecomponent (*interest*) af. Men houdt dan het bedrag over, dat kan worden aangemerkt als betaald voor het levensonderhoud van de ontvangende (rechts)persoon (*rente*). Alleen de zuivere rente die is betaald voor

het levensonderhoud, zou in aanmerking kunnen komen voor belastingheffing. De schadevergoeding niet!

6.5 Vrijwilligerswerk

Als men zgn. concurrentievervalsing wil voorkomen, dan kan men vrijwilligerswerk waarderen tegen de gangbare inkomensnormen. Vervolgens kan men de desbetreffende vrijwilliger daarover het dividendrecht toekennen. Hij heeft dan hetzelfde bestemmingsrecht als de aandeelhouders, het recht om de bestemming van overschotten aan te geven. Wanneer de vrijwilliger besluit dat geld te bestemmen voor de organisatie, waarbinnen hij zelf vrijwillig actief is, dan kan bij wet worden bepaald, dat die gelden uitsluitend voor interne culturele doeleinden door die organisatie mogen worden aangewend. Denk hier bijvoorbeeld aan: donatie aan Interne Culturele Voorzieningen of betaling van ontwikkelingsopdrachten verstrekt aan derden.

6.6 Het extra werk

De driegelede verslaglegging uit de financiële administratie zou *handmatig* wel extra werk opleveren. Maar tegenwoordig maakt iedereen gebruik van een computer. Met een standaard administratiepakket is dat maar weinig extra werk. Deze softwarepakketten zijn gangbaar voorzien van de mogelijkheid om zelf rapporten te definiëren. Daarmee is de gangbare jaarrekening prima samen te stellen naast de driegelede jaarrekening.

6.7 De aard van de organisatie

De hier ontwikkelde werkwijze is op elke organisatie toepasbaar. D.w.z. overal daar, waar de wetgever een boekhouding verlangt. In het licht van de geldhuishouding in het sociale organisme is er geen enkele reden, waarom er enige organisatie buiten de (oer)wetten van de geldhuishouding geplaatst zou moeten worden. Op uniciteit e.d. kan in dit kader geen enkele organisatie zich beroepen, ook de overheid niet. De deelname in het sociaal-economische verkeer als zodanig is bepalend, niet de aard van die deelname.

6.8 Scheiding van overschot en inkomen

Aan het eind van het boekjaar staan we voor de vraag, wat als overschot zal worden aangemerkt. Budgettering aan het begin van het jaar is hierbij een handzaam en vertrouwd hulpmiddel. Immers, nadat alle gebudgetteerde behoeften zijn gerealiseerd en betaald, verschijnt per saldo het overschot. Wordt er niet aan het begin van het jaar gebudgetteerd, dan staat men aan het eind van het jaar voor de vraag hoeveel men voor het eigen inkomen en voor de eigen onderneming wil bestemmen. Structureel pleegt men dan eerst zichzelf te bedelen, en pas in tweede instantie aan wegschenken te denken (zie ook punt 6.2). Het is verstandig ook een deel van de overschotten die men aan een (bijv. geadopteerde) culturele organisatie wil schenken, mee te budgetteren en in de prijzen mee te calculeren.

6.9 Vast - Vlottend - Liquide

In het praktisch voorbeeld is (nog) niet gedifferentieerd naar Vaste, Vlottende en Liquide middelen. Die uitbreiding is er binnen elke deelbalans per hoofdrubriek desgewenst gemakkelijk aan te geven. Zie hiertoe het bijgevoegde rekeningschema in bijlage-1. Overigens wordt deze aggregatie-indeling niet consequent gehanteerd in de gangbare financiële rapportages:

- een grondstof, die a-la-seconde kan worden doorverkocht (olie bijv.) is praktisch gesproken in te delen bij de Liquide middelen. Gangbaar wordt die ingedeeld bij de Vlottende middelen;
- een opstal, dat zeer gewild is, behoort feitelijk tot de Liquide middelen. Een opstal dat normaliter binnen enkele maanden kan worden verkocht behoort feitelijk tot de Vlottende middelen. En een opstal dat incurant is, behoort feitelijk tot de Vaste middelen.

Goed beschouwd behoort elke rubriek te worden onverdeeld naar: Vast-Vlottend-Liquide. In de sociaal-economische balans indeling zijn dat 12 debet- en 12 creditrubrieken, die ieder voor de onderverdeling in Vast-Vlottend-Liquide in aanmerking komen.

6.10 Aftrekposten inkomstenbelasting

Los van de vraag of directe belastingen als verschijnsel rechtmatig kunnen worden genoemd, steekt er bij de inkomstenbelasting een structureel onrecht in de methode van belastingbepaling. Want schenkingen gedaan aan instellingen en organisaties, die zijn aangewezen op overheidssubsidies, worden niet aftrekbaar gesteld van de verschuldigde belasting, maar van het inkomen waarover de belasting wordt geheven. Omdat dergelijke schenkingen directe daling tot gevolg hebben van de behoefte aan overheidssubsidies, dienen dergelijke schenkingen van de verschuldigde belasting zelf te worden afgetrokken! Want uit die belasting wordt immers die subsidie betaald. Als voorbeeld noemen we hier de schenkingen gedaan aan scholen. Dat komt vaker voor dan menigeen vermoedt. Vooral in de bijzondere scholen geven veel ouders en grootouders regelmatig extra gelden, naast het gebruikelijke schoolgeld.

Een dergelijke omkering stimuleert particulieren om te schenken aan culturele instellingen zoals bijvoorbeeld scholen. Dat maakt die scholen vrij van de normerende overheidsinvloed (zie ook paragraaf 3.17). Dan wordt culturele vrijheid weer werkelijkheid en wordt de grondwet weer gerespecteerd.

7. SLOTWOORD

Zoals al in de Inleiding is gesteld, willen we hier eindigen met enkele perspectieven, die aan het voorgaande kunnen worden ontleend.

In paragraaf 1.2 maakten we er al op attent, dat iedere deelbalans qua indeling eenzelfde **grondvorm** vertoont, die in elk van de drie deelbalansen in een iets gewijzigde verschijningsvorm tevoorschijn komt. Iets vergelijkbaars houdt Rudolf Steiner ons voor in zijn voordracht d.d. 11-04-1921¹¹. Daarin beschrijft hij -als geesteswetenschapper- voor medici hoe in het hoofd en in de borst en in de ledematen telkens een vierheid kan worden onderkend! Een evenzo frappante overeenkomst vertoont onze nieuwe indeling van de resultatenrekening met een voordracht van Steiner uit 29-10-1921 over de zeven levensprocessen in het menselijk lichaam¹².

Dit duidt op twee belangrijke 'sleutels' voor verder onderzoek hoe aan de hand van het menselijk organisme het sociale organisme kan worden begrepen. In bijlage-4 van 'Herontwerp van het Kapitalisme' is dit nader uitgewerkt.

Steiner gaat nog een stap verder. Hij biedt een sterk tot de verbeelding sprekend perspectief, zowel maatschappelijk als ook wetenschappelijk. Aan de hand van zijn aanwijzingen kan systematisch worden gespeurd naar verifieerbare samenhangen tussen het intra-menselijk organisme (lichaam), het inter-menselijk organisme (organisatie) en het extra-menselijk organisme (de kosmos). Die samenhang te vinden tussen het micro-, meso- en macro-niveau verlost takken van wetenschap uit het isolement van de respectievelijke faculteiten en herstelt inhoudelijk de wetenschappelijke eenwording: universiteit. Deze nieuw gefundeerde relatie naar de kosmos plaatst bijvoorbeeld de golfbewegingen in de economie, zoals aangeduid door o.a. Nikolai Kondratieff (1925), in een geheel nieuw daglicht. Zo'n meervoudig verifieerbare samenhang verschaft economen een solide basis voor hun reflexieve wetenschap.

Doorbreken we het dogma dat religie en wetenschap strikt moet worden gescheiden, dan kunnen we de volgende gedachtengang tastend inzetten. De aanwijzing in het Nieuwe Testament, dat we 'allen leden van één Lichaam zijn', krijgt hiermee een onverwacht concrete betekenis. We nemen allemaal deel aan het mondiale sociale organisme, aan het mondiale vlechtwerk van organisaties. Overigens is deze onverwachte concrete betekenis op zich eigenlijk niet zo verwonderlijk, wanneer we ons realiseren dat we de taal zelf (het Woordwezen) als grondslag hebben gekozen voor de ordening van financiële verschijnselen in het sociale organisme. De voorwaarde, dat men dan niet het geld zelf, maar het sociale organisme als geheel moet dienen, spreekt nu welhaast voor zichzelf: 'Gij kunt niet God dienen én de Mammon'. De huidige wettelijk voorgeschreven inrichting van de balans en resultatenrekening ondersteunt het egoïsme; de hier ontwikkelde inrichting ondersteunt het sociale organisme. Waar kiest u zelf voor?

De weerstanden tegen de inzichten zoals verwoord in dit boekje zullen groot zijn. Zowel internationale wetgeving als ook de gevestigde financiële orde staat daar

¹¹ Zie de 1e voordracht in GA-nummer 313 "Geisteswissenschaftliche Gesichtspunkte zur Therapie".

¹² In andere voordrachten beschrijft Steiner de rol die de ons omringende kosmos daarin speelt, inclusief verifieerbare methoden van onderzoek op dit voor velen moeilijk toegankelijke gebied.

borg voor: de economen, de accountantswereld, de bankwereld, de belastingwereld, de beleggingswereld, etc.

Dat deze deskundigen en politici een dergelijke ontwikkeling niet met open armen zullen ontvangen, is nagenoeg zeker. Dit laatste perspectief is er een, die m.i. taakstellend is voor iedereen, vooral voor ondernemers. Het is alleszins de moeite waard en in het belang van ons allen.....

Beschouwt u dit boekje s.v.p. niet als 'gereed'. Het is een begin en een aanzet voor nader onderzoek! Graag draag ik het op aan de aartsengel Michaël, volgens Johan Trithemius¹³ de 'regerende Tijdgeest' in onze tijd...

¹³ Volgens Johan Trithemius is de aartsengel Michaël van 1870 tot 2224 de regerende Tijdgeest. Trithemius was in 1483 benedictijns abt te Sponheim en in 1508 te Wirtzburg.

BIJLAGE-1: CONVENTIONEEL REKENINGSCHEMA

Voor het onderstaande rekeningschema hebben we hetzelfde praktisch voorbeeld gekozen als in hoofdstuk-5. Nu is echter het conventionele schema gevolgd!

- Onderstaand schema is conform de 4^e en 7^e EU-richtlijn (1987)¹⁴. Dit schema is dus niet conform gemaakt met de International Financial Reporting Standards (IFRS 2005). Dat is ook niet nodig, want het onderstaande is slechts bedoeld ter illustratie.
- Voor eventuele fouten of missers bieden we graag bij voorbaat onze verontschuldiging aan.
- T = Totaalrekening

Balansrekeningen

Groot-boek- rek.nr.	BALANS / Omschrijving	Saldo	Dt / Cr	Rubriek nieuwe indeling
		0		
1	Kosten uitgifte aandelen	0	D	24
1	Idem	0	C	24
T 0049	<i>Kosten uitgifte aandelen</i>			
51	Aanloopkosten	20.000	D	9
52	Afschrijving Aanloopkosten	-18.000	C	29
53	Ontwikkeling Prototypen	19.000	D	9
54	Afschrijving Prototypen	-7.000	C	29
55	Ontwikkeling Originelen/software	23.000	D	9
56	Afschrijving Originelen/software	-14.000	C	29
T 0099	<i>Investering onderzoek en ontwikkeling</i>			
101	Verkregen Licenties	18.000	D	5
102	Afschrijving Licenties	-12.000	C	25
T 0149	<i>Concessies en vergunningen</i>			
151	Auteursrechten	0	D	9
152	Afschrijving auteursrechten	0	C	29
T 0199	<i>Rechten uhw voortbrengselen van de Geest</i>			
201	Goodwill	30.000	D	9
202	Afschrijving goodwill	-27.000	C	29
T 0249	<i>Goodwill</i>			
251	Vooruitbetaalde immateriële vaste activa / ivm werkopdrachten	0	D	div
251	Vooruitbetaalde immateriële vaste activa / ivm kapitaal	0	D	div
T 0299				

¹⁴ De modellen voor de (gewone) jaarrekening zijn te vinden in: *Besluit van 23 december 1983, tot vaststelling van modelschema's voor de inrichting van jaarrekeningen*. Dit besluit bevat 19 verschillende modellen: Model A tot Model S.

T 0300	IMMATRIËLE VASTE ACTIVA	32000	DEBET	
301	Gebouwen	45.000	D	1
302	Afschrijving gebouwen	-17.000	C	21
303	Terreinen incl. ontginning	34.000	D	5
304	Afschrijving terreinen	-11.000	C	25
T 0349	Bedrijfsgebouwen en –terreinen			
351	Apparatuur	150.000	D	1
352	Afschrijving apparatuur	-100.000	C	21
353	Kleine apparaten	18.000	D	1
354	Afschrijving kleine apparaten	-10.000	C	21
355	Software zelf ontwikkeld/gebouwd	24.000	D	9
356	Afschrijving zelf ontwikkelde software	-16.000	C	29
357	Software gekocht en in gebruik	5.000	D	5
358	Afschrijving gekochte software	-4.000	C	25
T 0399	Machines & Installaties			
401	Gereedschap	3.000	D	1
402	Afschrijving gereedschap	-2.500	C	21
403	Inventaris	18.000	D	1
404	Afschrijving inventaris	-2.000	C	21
405	Showroominrichting	25.000	D	1
406	Afschrijving showroominrichting	-5.000	C	21
407	Kantoorinventaris	72.000	D	1
408	Afschrijving kantoorinventaris	-50.000	C	21
409	Magazijninventaris	7.000	D	1
410	Afschrijving magazijninventaris	-2.000	C	21
411	Financial lease auto's in eigendom	23.000	D	1
412	Afschrijving lease auto's in eigendom	-12.000	C	21
413	Bibliotheek	3.000	D	5
413	Afschrijving Bibliotheek		C	29
T 0449	Andere vaste bedrijfsmiddelen			
451	In uitvoer/ vooruitbetaald op producten/goederen	0	D	2
451	In uitvoer/ vooruitbetaald op diensten		D	6
T 0499	In uitvoer/ vooruitbetaald			
501	Apparatuur buiten gebruik	8.000	D	1
502	Afschrijving apparatuur buiten gebruik	-5.000	C	21
T 0549	MVA niet in productieproces			
T 0600	MATERIELE VASTE AKTIVA (MVA)	198.500	DEBET	
601	Aandelen/Certificaten Groepsmijen	0	D	12
601	Idem	0	D	12

T 0649	Aandelen/Certificaten groepsmissen			
651	Vorderingen op groepsmissen / ivm werkopdrachten	0	D	div
651	Vorderingen op groepsmissen / ivm kapitaal	0	D	div
T 0699	Vorderingen op groepsmissen			
701	Overige deelnemingen / ivm werkopdrachten	0	D	div
701	Overige deelnemingen / ivm kapitaal		D	div
T 0749	Overige deelnemingen	0	D	div
751	Vorderingen op overige deelnemingen / ivm werkopdrachten	0	D	div
751	Vorderingen op overige deelnemingen / ivm kapitaal			div
T 0799	Vorderingen op overige deelnemingen			
801	Eigen aandelen opgekocht	10.000	D	12
801	Idem	0	D	12
T 0849	Overige effecten			
851	Waarborgsom u/g	18.000	D	8
852	Voorschot bedrijfsvereniging	2.000	D	7
T 0899	Overige vorderingen (Lange termijn)			
T 0900	FINANCIELE VASTE AKTIVA (FVA)	30000	DEBET	
901	Voorraad Grondstoffen	16.000	D	1
902	Kantine-voorraad	1.000	D	1
T 0949	Grond- en hulpstoffen			
951	Voorraad onderdelen	250.000	D	1
952	Voorraad halffabrikaten	90.000	D	1
953	Voorraad klein materiaal	50.000	D	1
T 0999	Halffabrikaten/onderdelen			
1001	Voorraad gereed product	210.000	D	1
1002	Goederen onderweg	4.000	D	1
1003	Voorraad software (verkoop)	40.000	D	5
T 1049	Gereed product/handelsgoed			
1051	Nog te ontvangen inkomsten	3.000	D	div
1052	Onderhanden productie werken	19.000	D	div
T 1099	Onderhanden werken			
1101	Vooruitbetaalde kosten / producten	4.000	D	2
1101	Vooruitbetaalde onkosten / diensten			6
T 1149	Vooruitbetaald op voorraden			
T 1200	VOORRADEN	687.000	DEBET	
1201	Debiteuren uit apparatuur	350.000	D	2
1202	Debiteuren uit externe software	90.000	D	6
1203	Debiteuren uit advieswerk	15.000	D	10
1204	Debiteuren uit onderhoud	8.000	D	6

1205	Dubieuze debiteuren apparatuur	5.000	D	2
1207	Debiteuren zelf ontwikkelde software	195.000	D	10
T 1249	Handelsdebiteuren			
1251	Vorderingen op groepsmissen / ivm werkopdrachten	0	D	div
1251	Vorderingen op groepsmissen / ivm kapitaal	0	D	div
T 1299	Vorderingen op groepsmissen			
1301	Vorderingen op deelnemingen / ivm werkopdrachten	0	D	div
1301	Vorderingen op deelnemingen / ivm kapitaal	0	D	div
T 1349	Vorderingen op deelnemingen			
1351	Opgevraagd gestort geplaatst kapitaal	0	D	12
1351	Idem	0	D	12
T 1399	Opgevraagd gestort geplaatst kapitaal			
1401	Voorschotten medewerkers	1.500	D	8
1402	Rekening courant met ondernemers	16.000	D	8
1403	Voorschot declaraties	3.000	D	8
T 1449	Overige vorderingen			
1451	Overlopende activa / ivm werkopdrachten	0	D	div
1451	Overlopende activa / ivm kapitaal	0	D	div
T 1499	Overlopende activa			
T 1500	VORDERINGEN (korte termijn)	683.500	DEBET	
1501	Aandelen/certificaten in groepsmissen	0	D	12
1501	Idem	0	D	12
T 1599	Aandelen/certificaten in groepsmissen			
1601	Diverse aandelen u/g	25.000	D	12
1602	Diverse obligaties u/g	18.000	D	8
T 1699	Overige effecten			
T 1800	EFFEKTEN	43000	DEBET	
1801	Kas	3.500	D	8
1802	Banksaldi Guldens	150.000	D	8
1803	Banksaldi Vreemde valuta	30.000	D	8
1804	Porti (zegelvoorraad)	500	D	div
1812	Kruisposten / ivm werkopdrachten		D	div
1812	Kruisposten / ivm werkopdrachten		C	div
1812	Kruisposten / ivm kapitaal	6.000	D	div
1812	Kruisposten / ivm kapitaal		C	div
1813	Uitzoekposten / ivm werkopdrachten	1.500	D	div
1813	Uitzoekposten / ivm werkopdrachten		C	div
1813	Uitzoekposten / ivm kapitaal		D	div
1813	Uitzoekposten / ivm kapitaal		C	div

T 1895	<i>Liquide middelen</i>			
T 1900	LIQUIDE MIDDELEN	191.500	DEBET	
1901	Aandelenkapitaal volgestort	-120.000	C	32
1902	Prioriteitsaandelen	-25.000	C	32
T 1949	<i>Geplaatst kapitaal</i>			
1951	Agioreserve	-26.000	C	32
1951	Idem	0	C	32
T 1999	<i>Agioreserve</i>			
2001	Herwaarderingsreserve	0	C	32
2001	Idem	0	C	32
T 2049	<i>Herwaarderingsreserve</i>			
2051	Wettelijke reserve	0	C	32
2051	Idem	0	C	32
T 2099	<i>Wettelijke reserve</i>			
2101	Statutaire reserve 10%	-14.500	C	32
2101	Idem	0	C	32
T 2149	<i>Statutaire reserve</i>			
2151	Algemene reserve	-30.000	C	32
2152	Garantie-reserve	0	C	32
T 2199	<i>Overige reserves</i>			
2201	Onverdeeld resultaat	0	C	32
2201	Idem	0	C	32
T 2249	<i>Onverdeelde resultaten</i>			
2251	Resultaat dit boekjaar / voordelig	-230.000	C	32b
2251	Resultaat dit boekjaar / nadelig	0	D	12b
T 2299	<i>Resultaat dit boekjaar</i>			
T 2300	EIGEN VERMOGEN	-445.500	CREDIT	
2301	Aandeel van derden	0	C	32
2301	Idem	0	C	32
T 2399	<i>Aandeel van derden</i>			
T 2400	AANDEEL VAN DERDEN	0	CREDIT	
2401	Egalisatierekening WIR	-24.000	C	28
2401	Idem	0	C	28
T 2499	<i>Egalisatie-rekeningen</i>			
T 2500	EGALISATIE-REKENINGEN	-24.000	CREDIT	
2501	Reserve latente belastingen	-11.500	C	28
2501	Idem	0	C	28

T 2549	Latente belastingen verplicht			
2551	Pensioenverplichtingen	0	C	28
2551	Idem	0	C	28
T 2599	Pensioenverplichtingen			
2601	Voorziening incurante voorraad	-35.000	C	24
2602	Voorziening dubieuze product debiteuren	-10.000	C	24
2603	Vakantiegeld-reserve	-35.000	C	28
T 2649	Overige voorzieningen			
T 2700	VOORZIENINGEN	-91.500	CREDIT	
2701	Onderhandse lening	-85.000	C	28
2701	Idem	0	C	28
T 2749	Obligaties/pandbrieven/leningen			
2751	Bancair bedrijfskrediet	-100.000	C	28
2752	Financial lease schulden	-8.000	C	24
2753	Hypotheek grond o/g	-10.000	C	28
2754	Hypotheek opstal o/g	-8.000	C	24
T 2799	Schulden aan kredietinstellingen			
2801	Ontvangen vooruitbetaling op bestellingen / producten en goederen	0	C	22
2801	Ontvangen vooruitbetaling op bestellingen / diensten		C	22
T 2849	Ontvangen vooruitbetaalde bestellingen			
2851	Schulden leveranciers/handelscrediteuren / producten	0	C	22
2851	Schulden leveranciers/handelscrediteuren / diensten	0	C	26
2851	Schulden leveranciers/handelscrediteuren / ontwikkelingswerken	0	C	30
T 2899	Schulden aan leveranciers/handelscrediteuren			
2101	Te betalen wissels/cheques inzake producten/goederen	0	C	22
2101	Te betalen wissels/cheques inzake diensten/licenties	0	C	26
T 2949	Te betalen wissels/cheques			
2951	Schulden aan groepsmijen / ivm werkopdrachten	0	C	div
2951	Schulden aan groepsmijen / ivm kapitaal	0	C	div
T 2999	Schulden aan groepsmijen			
3001	Schulden aan overige deelnemingen / ivm werkopdrachten	0	C	div
3001	Schulden aan overige deelnemingen / ivm kapitaal	0	C	div
T 3049	Schulden aan overige deelnemingen			
3051	Schulden aan belastingen/sociale verzekeringen	0	C	27
3051		0	C	27
T 3099	Schulden aan belastingen/sociale verzekeringen			
3101	Schulden inzake pensioenen	0	C	27
3101	Idem	0	C	27

T 3149	<i>Schulden inzake pensioenen</i>			
3151	Borgsom o/g	-10.000	C	28
3151	Idem	0	C	28
T 3299	<i>Overige schulden</i>			
T 3300	SCHULDEN OP LANGE TERMIJN	-221.000	CREDIT	
3301	Obligaties/pandbrieven/leningen	0	C	28
3301	Idem	0	C	28
T 3349	<i>Obligaties/pandbrieven/leningen</i>			
3351	Banksaldi Eigen valuta	-210.000	C	28
3352	Banksaldi Vreemde valuta	-105.000	C	28
T 3399	<i>Schulden aan krediet instellingen</i>			
3401	Ontvangen vooruitbetaalde bestellingen / producten	-3.500	C	22
3401	Ontvangen vooruitbetaalde bestellingen / diensten	0	C	26
T 3449	<i>Ontvangen vooruitbetaalde bestellingen</i>			
3451	Crediteuren Apparatuur	-350.000	C	22
3452	Crediteuren Onderdelen	-12.000	C	22
3453	Crediteuren Rente	-5.000	C	27
3454	Crediteuren Kosten	-7.500	C	22
3455	Crediteuren Onkosten	-110.000	C	26
3456	Crediteuren Ontwikkelingswerk	-65.000	C	30
3457	Crediteuren Verkoop software	-75.000	C	26
T 3499	<i>Schulden leveranciers/handelscrediteuren</i>			
3501	Te betalen wissels/cheques inzake producten/goederen	0	C	22
3501	Te betalen wissels/cheques inzake diensten/licenties	0	C	26
T 3549	<i>Te betalen wissels/cheques</i>			
3551	Schulden aan groepsmijen inzake werkopdrachten	0	C	div
3551	Schulden aan groepsmijen inzake kapitaal	0	C	div
T 3599	<i>Schulden aan groepsmijen</i>			
3601	Dividend uit te betalen	-12.000	C	31
3601	Idem	0	C	31
T 3649	<i>Schulden aan overige deelnemingen</i>			
3651	Te betalen BTW-hoog	-24.000	C	27
3652	Te betalen BTW-laag	-1.500	C	27
3656	Voorheffing BTW-hoog	18.000	D	7
3657	Voorheffing BTW-laag	3.500	D	7
3662	Sociale lasten	-6.000	C	27
3663	AOW/AWW	-9.000	C	27
3664	Loonbelasting	-10.000	C	27
3665	AKW/KWL	-4.000	C	27
3666	Sociale lasten bedrijfsvereniging	-35.000	C	27

3667	Vennootschapsbelasting	-1.000	C	27
3668	AWBZ	-3.000	C	23
T 3699	<i>Schulden belastingen/sociale verzekeringen</i>			
3701	Schulden inzake pensioenen	-5.000	C	27
3701	Idem	0	C	27
T 3749	<i>Schulden inzake pensioenen</i>			
3751	Rekening courant met Ondernemers	-7.500	C	28
3752	Nog te betalen kosten	-24.000	C	22
3753	Termijnen onderhandend werk	-12.500	C	22
3754	Tantiemes nog uit te betalen	-1.500	C	31
3755	Tussenrekening medewerker inkomens	-2.500	C	28
3756	Crediteuren premie schadeverzekering	-3.500	C	23
T 3899	<i>Overige schulden (Korte termijn)</i>			
3901	Overlopende passiva / ivm werkopdrachten	0	C	div
3901	Overlopende passiva / ivm kapitaal	0	C	div
T 3949	<i>Overlopende passiva</i>			
T 3999	SCHULDEN OP KORTE TERMIJN	-1083500	CREDIT	

Resultaatrekeningen

Groot-boek- rek.nr.	RESULTATENREKENING / Omschrijving	Saldo	Dt / Cr	Rubriek nieuwe indeling
		0		
4001	Kostprijs Apparatuur verkoop NL	550.000	D	17
4002	Kostprijs software verkoop NL	100.000	D	18
4003	Vracht-/invoerrechten	30.000	D	18
4004	Uitgaande vrachten	5.000	D	18
4005	Verkoopbeurs-onkosten	10.000	D	18
4006	Verkoopbeurs-kosten	5.000	D	17
4008	Kostprijs Apparatuur verkoop Buitenland	100.000	D	17
4009	Kostprijs software verkoop Buitenland	50.000	D	18
T 4895	<i>Kostprijs van de omzet</i>			
4901	Mutatie voorraad/onderhanden werk / voordelig	0	C	div
4901	Mutatie voorraad/onderhanden werk / nadelig	0	D	div
T 4995	<i>Mutatie voorraad/onderhanden werk</i>			
T 5000	KOSTPRIJS VAN DE OMZET	850.000	DEBET	
5001	Omzet apparatuur NL	-1.400.000	C	37
5002	Omzet zelf ontwikkelde software NL	-750.000	C	39
5003	Omzet apparatuur Buitenland	-300.000	C	37
5004	Omzet zelf ontwikkelde software Buitenland	-150.000	C	39
5005	Omzet verkoop licenties software NL	-400.000	C	38
5006	Omzet verkoop licenties software Buitenland	-100.000	C	38
T 5895	<i>Omzet uit opdrachten</i>			
T 5900	OMZET UIT OPDRACHTEN	-3.100.000	CREDIT	
5901	Geactiveerde eigen productie	0	C	div
5901	Idem	0	C	div
T 5995	<i>Geactiveerde eigen productie</i>			
T 6000	GEAKTIVEERDE EIGEN PRODUCTIE	0	CREDIT	
6001	Overige Bedrijfsopbrengsten	0	C	div
6001	Idem	0	C	div
T 6195	<i>Overige Bedrijfsopbrengsten</i>			
T 6200	OVERIGE BEDRIJFSOPBRENGSTEN	0	CREDIT	
6201	Medewerkers-inkomens	750.000	D	16
6202	Direktie-inkomens	250.000	D	16

6203	Vakantiegeld uitbetaald	100.000	D	14
6204	Gratificaties	2.500	D	15
6205	Tantièmes	3.500	D	15
6206	Bijzondere beloningen	4.500	D	15
6207	Geleend administratief personeel	50.000	D	18
6208	Geleend systeem ontwikkelings personeel	100.000	D	19
6209	Personeel kosten	10.000	D	17
6210	Contractanten	150.000	D	16
T 6295	<i>Medewerkers inkomens</i>			
6301	Ontvangen ziekengeld	-5.000	C	34
6302	Ziekengeld directie	2.500	D	14
6303	Ziekengeld overige medewerkers	10.000	D	14
6304	Betaalde sociale lasten	35.000	D	14
6305	Betaalde AKW/KWL	24.000	D	14
6306	Betaalde AWBZ	26.000	D	13
T 6395	<i>Sociale lasten</i>			
6401	Premie pensioenverzekering	10.000	D	14
6401	Idem	0	D	14
T 6495	<i>Pensioenlasten</i>			
6501	Kosten grondstoffen	8.000	D	17
6502	Kosten kantineverbruik	4.000	D	17
T 7695	<i>Kosten grond-/hulpstoffen</i>			
7701	Afschrijving Apparatuur	50.000	D	13
7702	Afschrijving Kleine apparatuur	5.000	D	13
7703	Afschrijving Gereedschappen	1.500	D	13
7704	Afschrijving Inventaris	7.500	D	13
7705	Afschrijving Showroom	5.000	D	13
7706	Afschrijving Kantoorinventaris	20.000	D	13
7707	Afschrijving Magazijninventaris	1.000	D	13
7708	Afschrijving Lease-auto's	2.000	D	13
7709	Afschrijving Prototypen	4.000	D	15
7713	Afschrijving Gebouwen	6.000	D	13
7714	Afschrijving Terreinen	1.000	D	14
7716	Afschrijving Apparaten buiten gebruik	500	D	13
T 7995	<i>Afschrijving fysieke vaste activa</i>			
8001	Afschrijving Aanloopkosten	500	D	15
8002	Afschrijving Eigen software	2500	D	15
8003	Afschrijving Software/originelen	5.000	D	15
8004	Afschrijving Licenties	3.000	D	14
8005	Afschrijving Goodwill	2.000	D	15
8006	Afschrijving Gekochte software	1.000	D	14

T 8295	<i>Afschrijving immateriële vaste activa</i>			
8301	Afschrijving Dubieuze debiteuren apparatuur	2.500	D	13
8301	Idem	0	D	13
T 8395	<i>Extra afschrijving vlottende activa</i>			
8401	Reis-/verblijfskosten	15.000	D	18
8402	Autokosten	1.500	D	17
8403	Diverse vergoedingen personeel	1.000	D	17
8404	Wervingskosten personeel	5.000	D	18
8405	Opleidingsuitgaven	10.000	D	19
8406	Betaalde huur schuur	7.500	D	18
8407	Assurantie huisvesting	1.500	D	13
8408	Onderhoud inventaris	2.500	D	18
8409	Gas/licht/water	5.000	D	17
8410	Verwarmingskosten	9.000	D	17
8411	Schoonmaak onkosten	5.000	D	18
8412	Diverse uitgaven huisvesting	5.000	D	17
8413	Betaalde huur apparatuur	2.500	D	18
8415	Onderhoud apparatuur	1.500	D	18
8416	Assurantie apparatuur	1.000	D	13
8417	Uitgaven diverse ontwerpen	5.000	D	19
8419	Kantoorbenodigdheden	15.000	D	17
8420	Abonnementen	1.000	D	18
8421	Contributies en bijdragen	7.500	D	14
8422	Zegels en porti	7.500	D	18
8423	Telefoonkosten	25.000	D	18
8424	Telexkosten	5.000	D	18
8425	Diverse diensten derden	5.000	D	18
8426	Drukwerk uitgaven	5.000	D	17
8427	Vakliteratuur	1.500	D	18
8428	Benzine/gas/diesel	15.000	D	17
8429	Operational lease (auto's)	25.000	D	18
8430	Overige auto-uitgaven	22.000	D	18
8431	Diverse vervoersonkosten	1.000	D	18
8432	Advertenties/reclame	10.000	D	18
8433	Folders	5.000	D	17
8434	Incasso-onkosten	1.000	D	18
8435	Representatie-uitgaven	5.000	D	17
8439	Reis-/verblijfskostenvergoeding	25.000	D	18
8440	Accountantshonorarium	20.000	D	19
8441	Div. algemene lasten (adviezen)	10.000	D	19
T 8695	<i>Overige bedrijfslasten</i>			

T 8700	BEDRIJFSLASTEN	1.944.500	DEBET	
8701	Resultaat uit groepsmaatschappijen / voordelig	0	C	35
8701	Resultaat uit groepsmaatschappijen / nadelig	0	D	15
T 8745	<i>Resultaat uit groepsmaatschappijen</i>			
8751	Resultaat uit deelnemingen / voordelig	0	C	35
8751	Resultaat uit deelnemingen / nadelig	0	D	15
T 8795	<i>Resultaat uit deelnemingen</i>			
8801	Overige opbrengsten fin.aktiva groepsmijen / voordelig	0	C	Div
8801	Overige opbrengsten fin.aktiva groepsmijen / nadelig	0	D	Div
T 8845	<i>Overige opbrengsten fin.aktiva groepsmijen</i>			
8851	Ontvangen dividend	-3.000	C	35
8851	Idem	0	C	35
T 8895	<i>Overige opbrengsten financiële activa</i>			
8901	Overige rente e.d. groepsmaatschappijen	0	C	Div
8901	Idem	0	C	Div
T 8945	<i>Overige rente e.d. groepsmaatschappijen</i>			
8951	Koersverschillen / voordelig	-15.000	C	35
9156	Koersverschillen / voordelig		C	35
8952	Overige bijzondere baten	-2.000	C	34
T 8995	<i>Overige rentebaten e.d.</i>			
9001	Overige waardewijziging FVA/effecten / voordelig	0	C	Div
9001	Overige waardewijziging FVA/effecten / nadelig	0	D	Div
T 9095	<i>Overige waardewijziging Fin.Vaste Aktiva /effecten</i>			
T 9100	FINANCIËLE BATEN	-20.000	CREDIT	
9101	Rente e.d van groepsmaatschappijen	0	D	Div
9101	Idem	0	D	Div
T 9145	<i>Rente e.d van groepsmaatschappijen</i>			
9151	Financieringsonkosten	500	D	18
9152	Overige rente Lange Termijn krediet	15.000	D	14
9153	Bankrente	25.000	D	14
9154	Bancaire onkosten	3.500	D	18
9155	Overige rente Korte Termijn krediet	1.000	D	14
9156	Koersverschil / nadelig	1.000	D	15
9157	Betalingskorting	1.500	D	15
9158	Betalingsverschillen / nadelig	500	D	15
9159	Overige bijzondere lasten	10.000	D	14
9160	Overige diverse diensten	500	D	18
T 9195	<i>Overige rente e.d. lasten</i>			
T 9300	FINANCIËLE LASTEN	58.500	DEBET	

9301	Diverse Directe belastingen	13.000	D	14
9302	Diverse Indirecte belastingen	12.000	D	14
T 9395	<i>Belastingen</i>			
T 9400	BELASTINGEN	25.000	DEBET	
9401	Buitengewone baten na belasting	0	D	Div
9401	Idem	0	D	Div
T 9495	<i>Buitengewone baten na belasting</i>			
T 9500	BUITENGEWONE BATEN NA BELASTING	0	CREDIT	
9501	Buitengewone lasten na belasting	0	D	Div
9501	Idem	0	D	Div
T 9695	<i>Buitengewone lasten na belasting</i>			
T 9700	BUITENGEWONE LASTEN NA BELASTING	0	DEBET	
9701	Overige belastingen	0	D	14
9701	Idem	0	D	14
T 9795	<i>Overige belastingen</i>			
T 9800	OVERIGE BELASTINGEN	0	DEBET	
9801	Deel derden groepsresultaat	0	C	35
9801	Idem	0	C	35
T 9895	<i>Deel derden groepsresultaat</i>			
T 9900	DEEL DERDEN GROEPSRESULTAAT	0	CREDIT	
9901	Toevoeging Agioreserve	6.000	D	15
9902	Toevoeging Algemene reserve	2.000	D	15
9903	Toevoeging Voorziening incurante voorraad	4.000	D	13
T 9945	<i>Toevoeging reserve/voorzieningen</i>			
9951	Resultaat dit boekjaar / positief	230.000	D	15
9951	Resultaat dit boekjaar / negatief	0	C	35
T 9995	<i>Netto resultaat</i>			
T 9999	NETTO RESULTAAT	242.000	DEBET	

BIJLAGE-2: BRIEF AAN DE FINANCIËLE COMMISSIE VAN DE 2E KAMER

In onderstaande brief is sprake van het boek 'Kapitalisme 3.0', hetgeen een voorlopige titel is van het later gepubliceerde boek 'Herontwerp van het kapitalisme'. De inhoud van beide boeken is overigens hetzelfde. De essentie van beide boeken komt overeen met het boekje 'Evenwichtige Economie'.

Tweede Kamer der Staten-Generaal
t.a.v. de Vaste Commissie voor Financiën
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Amstelveen, 6 oktober 2015.

Drie voorstellen ter overweging.

Geachte Commissie,

Op uw website schrijft u terecht: "De financiële crisis heeft tot het inzicht geleid dat er hervormingen nodig zijn van het financiële stelsel en van de sector." In dat kader geef ik u in deze bijdrage een drietal voorstellen in overweging. Nadere toelichting c.q. onderbouwing treft u aan in het in mei jl. verschenen boek Kapitalisme 3.0 (voor iedere geïnteresseerde gratis te downloaden via: PDF-versie van Kapitalisme 3.0).

Voorstel-1: Aftrekbaarheid van schenkingen

Schenkingen gedaan aan instellingen, organisaties en personen die voor hun voortbestaan zijn aangewezen op overheidssubsidies, zijn nu –onder voorwaarden- aftrekbaar van het inkomen waarover de belasting wordt geheven. Echter, dergelijke schenkingen hebben directe daling tot gevolg van de behoefte aan overheidssubsidies. De huidige vorm van aftrekbaarheid betekent feitelijk –tenminste voor een gedeelte- dubbele belastingheffing. Dit kan en móét beter!

Nu het voorstel: maak bepaalde schenkingen in z'n geheel aftrekbaar van de verschuldigde inkomstenbelasting. En wel (uitsluitend) schenkingen aan instellingen, organisaties en personen die actief zijn op het gebied van kunst, onderwijs, wetenschap, religie e.d.

Mits geleidelijk ingevoerd zijn er nauwelijks nadelen. De voordelen zijn evident:

- effectief meer geld en vrijheid voor het culturele- c.q. ontwikkelingsleven in onze samenleving. Er lekt onderweg minder geld weg naar frustrerende bemoeienis van onnodige ambtenarij.
- stimulering van burgers tot actieve steun en betrokkenheid bij het culturele leven door het zelf doen van schenkingen. Zo ontstaat een culturele agenda van onderaf.
- rechtvaardiger belastingheffing. Dus meer 'decency and dignity of law' (een typering gegeven door Hans Gribnau).
- vermindering van partijpolitieke controle op de culturele geldstroom. Onze overheid wordt in cultureel opzicht een neutraler of waarde vrijer partij. Ons grondwettelijke recht op vrijheid van onderwijs wordt op den duur weer recht gedaan.

(Zie ook: Kapitalisme 3.0 de paragrafen 3.6 en 7.1.2)

Voorstel-2: Grondfinanciering

Aanschaf van onroerend goed betreft enerzijds het opstal en anderzijds het grondoppervlak waarop het opstal is/wordt gebouwd. Zo'n aanschaf is vrijwel steeds kapitaalsintensief, gaat dus gepaard met een grote investering c.q. hoge langlopende financiering. Die hoge financiering heeft doorgaans de vorm van een hypotheek, waarbij het eigendomsrecht in onderpand wordt gegeven aan de geldschieter. Tot zover niets nieuws.

Een beknopte probleemschets. Het private eigendomsrecht op grondoppervlak berust op een juridische 'truc', die volkomen voorbij gaat aan de fenomenologische realiteit. Grondoppervlak kan in wezen nooit privaat eigendom zijn! Een 'truc' die een sociaal-economische leugen creëert, met onvoorstelbare verziekende gevolgen voor onze samenleving. Juristen suggereren ten onrechte

met hun 'truc' dat grondoppervlak in eigendom kan worden gehouden, gekocht/verkocht, en – bij verkoop- aan de koper zou kunnen worden geleverd. Die leugen is helaas wel alom aanvaard en gepraktiseerd. Daardoor worden grondpercelen systematisch voor zeer lange tijd belast met hypotheek, dus grote schulden en renteplichten. De agrarische sector gaat steeds meer gebukt onder de gevolgen daarvan, getuige ook de enorme en problematische landbouwsubsidies. Die juridische truc werpt een financiële schaduw over het private huishouden van vele huiseigenaren, ondernemingen en bovenal de boerenbedrijven.

Nu het voorstel. Het is een zaak van lange adem! Maak bij wet in het financieel-economische verkeer structureel onderscheid tussen opstalhypotheek en grondhypotheek. Ontmantel de sociaal-economische leugen van het private grondeigendom. Geef aan hypotheeknemers en –gevers de wettelijke plicht (boven opstalhypotheek) voorrang te geven aan de aflossing van grondhypotheek. Geef ruime fiscale aftrekbaarheid aan rente over grondhypotheek, en maak het aangaan van nieuwe grondhypotheek heel onaantrekkelijk of liever onmogelijk. Verplicht de gemeenten om z.s.m. en in gepast tempo over te schakelen op het Amsterdamse pachtmodel, en verbiedt centrale- en lokale overheden om grondoppervlak aan private partijen te 'verkoopen'. Stimuleer zoveel als maar mogelijk is het schuldenvrij maken van grondoppervlak. Verwijs naar organisaties, ook in Nederland, die hiervan al goede voorbeelden hebben neergezet.

(Zie ook: *Kapitalisme 3.0* de paragrafen 3.7.3 / 5.3.3 / 5.3.14 / 5.3.15 / 7.2.14 en 7.5)

Voorstel-3: Vermogensverdeling

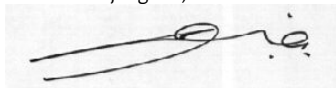
Er is iets merkwaardigs aan de hand met de gangbare opvatting van het 'aandeel'. Het gestorte aandelenkapitaal wordt gerekend tot het eigen vermogen van een onderneming. Maar datzelfde aandelenkapitaal wordt –omgerekend tegen de koerswaarde- ook gerekend tot het privévermogen van de aandeelhouder. En dat vindt iedereen tegenwoordig heel normaal. Ook de fiscus gaat in deze verziekende gedachtegang en financiële praktijk ongehinderd mee. Er worden bij die opvatting geen vraagtekens geplaatst. Terwijl de sociaal-economische gevolgen van deze merkwaardige 'dubbele' opvatting steeds meer escaleren: beurscrises, aandelenbubbels, koersmanipulaties, super-verrijking, handel met voorkennis, flitshandel, vijandige overnames, beurspeculaties, problematische vermogensverdeling (Piketty) etc.

Nu het voorstel. Doe grondig onderzoek naar ontstaan, recht, reden en gevolgen van deze 'dubbele' opvatting van 'aandeel'. Introduceer kaderdoorbrekend het volgende fundamentele uitgangspunt: het eigen vermogen van een rechtspersoon behoort exclusief toe aan die rechtspersoon. Neemt een natuurlijke persoon een aandeel in een onderneming, dan draagt hij/zij privaat (eigen) vermogen definitief over aan desbetreffende rechtspersoon. En opvallend is, dat de basis hiervoor al in de wet aanwezig is! Grondig onderzoek toont dat aan. Het alternatief is even eenvoudig als bekend: het verstrekken van een (langlopende en/of achtergestelde) lening of obligatie aan die rechtspersoon. Het sanerende effect hiervan zal verrassend snel en groot zijn.

(Zie ook: *Kapitalisme 3.0* de paragrafen 3.8.1 / 5.3.5 t/m 5.3.7 / 7.1.1 / 7.2.7 en 7.5)

Hier wil ik het bij laten. Bovengenoemde voorstellen vloeien logisch voort uit de consistent uitgewerkte heroriëntatie, zoals die in het boek *Kapitalisme 3.0* is beschreven. Met deze voorstellen én het boek *Kapitalisme 3.0* wil ik u denkrichtingen en maatregelen aanreiken, die onze samenleving in financieel-economisch opzicht veel gezonde lucht en ruimte zullen geven. Het zijn belangrijke bouwstenen voor noodzakelijke hervormingen van het financiële stelsel en van de sector. Natuurlijk is hierover nog veel meer te zeggen. Desgewenst geef ik u dan ook graag een nadere toelichting op het bovenstaande.

Met vriendelijke groet,

Herman Gels,
hgels@xs4all.nl.

Het is inmiddels 100 jaar geleden dat Rudolf Steiner de idee 'driegeleding' introduceerde. Hij benadrukte herhaaldelijk dat de driegeleding van het sociale organisme absoluut noodzakelijk is voor de toekomst van onze samenleving, omdat we anders onvermijdelijk de cultuurdood en de sociale chaos tegemoet gaan. Kernpunt is de noodzakelijke verzelfstandiging van het culturele leven (gebaseerd op vrijheid), het sociale- of rechtsleven (gebaseerd op gelijkwaardigheid), en het economische leven (gebaseerd op broederschap). Hij heeft zich destijds voor de realisatie daarvan tot het uiterste ingespannen, maar ondervond veel onbegrip. Dat doet echter aan de betekenis ervan niets af. Een belangrijk onderdeel van de sociale driegeleding is het onderscheid tussen koopgeld, leengeld en schenkgeld. Dit boekje werkt dit onderscheid nader uit en komt met een uitgewerkt voorbeeld hoe e.e.a. in de praktijk kan worden toegepast. Met name v.w.b. de inrichting en het gebruik van de balans en de resultatenrekening. Dit levert enkele opmerkelijke inzichten op. Toepassing heeft onder meer grote gevolgen voor de aandelenhandel, de huidige vermogens- en inkomensverdeling en het werkgebied van de banken.

9789402168372

